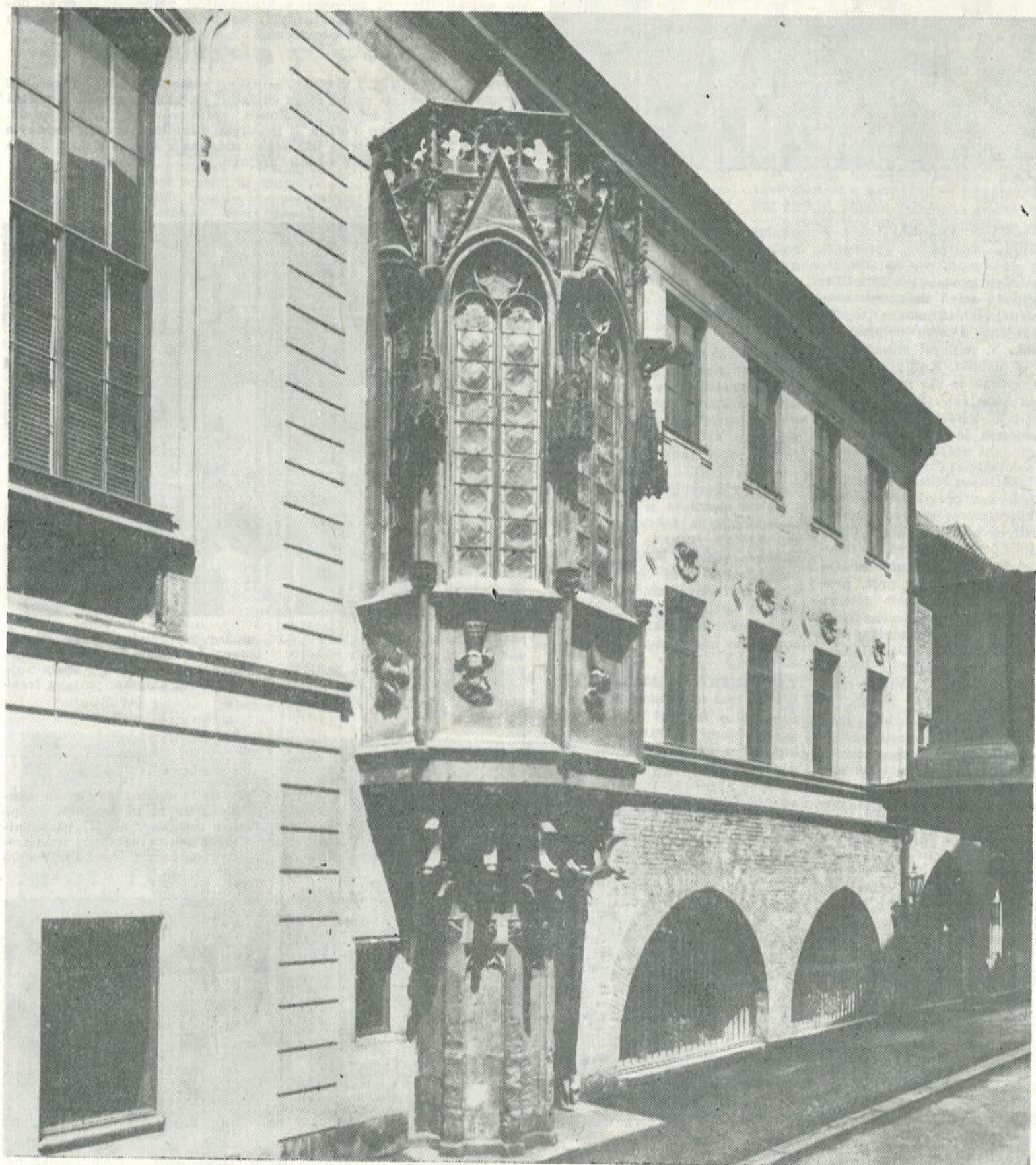

ŽLIVOR

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ŘÍJEN • OKTÓBER • PAŹDZIERNIK 1985 (ČÍSLO 329) CENA 10 ZŁ

Univerzita Karlova v Praze (založena v r. 1348) — středověký arkýř velké auly. Obšírněji o historickém Karolinu píšeme na str. 16 — 17.

DOŽINKY '85. Miestom tradičného sviatku úrody bol tento rok Glogówek v Opolskom vojvodstve, ktoré patrí k popredným poľnohospodárskym oblastiam v Poľsku. Na slávnosti sa zúčastnili predstaviteľia najvyšších stranických orgánov s prvým tajomníkom ÚV PZRS, arm. gen. Wojciechom Jaruzelským a predsedom Štátnej rady Henrykom Jabłońskym, ako aj delegácie roľníkov z celého Poľska. V príležitostnom prejave minister poľnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva Stanisław Zieba o.i. povedal, že tohtoročná žatva, napriek nepriaznivým podmienkam, sa skončila úspešne a znamenala významnú etapu na ceste k sebestačnosti vo výzive nášho národa. Zároveň predstavil niektoré plány vlády zamerané na zlepšenie podmienok hospodárenia a rozvoja poľnohospodárstva.

V preddeň roľníckeho sviatku sa v Belvederi konalo stretnutie s najvyššími stranickými a štátnymi predstaviteľmi, na ktorom okolo stá najzaslúžlejších roľníkov a pracovníkov poľnohospodárstva došlo vysoké štátne vyznamenania. Na snímke: záber z ústredných dožinkových slávností v Glogóweku.

PRVÝ TAJOMNÍK ÚV PZRS, armádny generál Wojciech Jaruzelski sa na čele delegácie nášho štátu zúčastnil na jubilejnem, 40. zasadani OSN v New Yorku, kde 27. septembra prednesol prejav, v ktorom o.i. predstavil stanovisko Poľska k mnohým aktuálnym medzinárodným otázkam. Žiaľ, pre skoršiu uzávierku nie sme v stave uviesť v tomto čísle obšírnejšie výňatky z tohto prejavu.

NA PALUBE VOJENSKEJ LODE Błyskawica, ktorá sa nachádza pri Pomorskem nábreží v Gdyni, sa konala promôcia absolventov, ako aj prisaha kadetov a frekventantov Vysokej školy vojnového námornictva Hrdinov Westerplatte. Na snímke: prisaha frekventantov a kadetov VŠVN.

MECHANICKÉ ZÁVODY URSUS navštívila okolo 100-členna skupina najlepších roľníkov z celého Poľska. Je to už tradícia, že po skončenej žatve Varšava prijíma nielen roľníkov, ale aj pracovníkov poľnohospodárstva a poľnohospodársko-potravinárskeho priemyslu. Na snímke: roľníci počas prehliadky montážnej linky licenčného traktora Ferguson.

PRACOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI V POLSKU. Vojvodské pracovní úřady informují, že na 350 tisíc volných pracovních příležitostí připadá asi 5 tisíc osob hledajících práci. Znamená to, že na každého z nich připadá 70 nabídek. V nejlepší situaci jsou muži — dělnici. Každý z nich si může vybrat ze sta nabídek. Na každou ženu čeká 25 pracovních příležitostí. Většina volných míst (90 procent) je zaviněna fluktuací.

POLSKO — NDR. V Berlíně byl podepsán protokol o výsledcích koordinance společensko-hospodárských plánů obou států na leto 1986 — 1990. V tomto období se vzájemný zbožní obrat má zvýšit o 40 proc. proti této pětiletce. Dvě třetiny obratu bude tvořit výměna strojů a zařízení při značném prohloubení kooperace a specializaci výroby. Prohloubí se rovněž bezprostřední spolupráce mezi výrobními podniky Polska a NDR. Obě strany budou také společně hledat možnosti výroby produktů nahrazujících dovoz z kapitalistických států. Zvláštní kapitola podepsaného protokolu je věnována koordinaci plánů v oblasti vědy a techniky, zejména mikroelektroniky, biotechniky a nových materiálů.

4. SEPTEMBRA t.r. oslávili 95 narodeniny maršal Poľska Michał Zymierski, vynikajúci vojak a veliteľ, jeden z popredných tvorcov Poľskej ľudovej armády, štátneho a spoločenského činiteľa. Bod-

rý jubilant, bývalý minister národné obrany, je nadálej aktívny ako čestný predseda ZBoWiD a od IX. zjazdu PZRS ako člen Ústredného výboru, často sa tiež stretáva s vojakmi.

NÁVŠTEVA. Na Podhali bola prednedávnom na návštěve delegácia Krajského výboru Národného frontu z Banskej Bystrice pod vedením generálneho tajomníka KV NF a člena sekretariátu KV KSS Jána Marejku. Hostia navštívili o.i. múzeum V.I. Lenina v Poronine a ortopedické liečebné stredisko v Zakopanom. Oboznámili sa taktiež s formami VHNO (PRON), ideovo-výchovnou pracou PZRS a spojenecových strán, so starostlivosťou štátu o ľudové umenie a kultúru a spoločensko-hospodárskymi otázkami Podhalia a Novosázskeho vojvodstva.

TATRANSKÁ JESENЬ. Vysokú úroveň mal tohtoročný XVII. medzinárodný festival folklóru horských území v Zakopanom, na ktorom sa zúčastnilo 18 súborov, v tom 12 z cudziny. Najvyššie ceny — Zlaté valašky — v súťaži autentických súborov získali súbor: Mladost z Juhoslávie, Gala z Bulharska a Bartusia Obrochta zo Zakopaného. Súťažilo sa aj v kategórii súborov štylizovaných a umelecky spracovaných. Jednu z cien — Bronzovú valašku — získal aj slovenský súbor Kopaničiar. Škoda, že na toto podujatie nepozývajú aj súbory našej Spoločnosti.

V ČÍSLE:

Deti na Slovensku	8
Profily krajanov	10—11
Mestské pamiatkové rezervácie	12—13
Nedecká Veselica vystupuje	20

S DÔVEROU A NÁDEJOU

Máme za sebou dôležitú etapu v živote nášho národa — voľby do Sejmu PER. Ale ďalej sa v myšlienkach vraciame k predvolebným schôdzam, na ktorých sa uvažovalo o tom v akých oblastiach treba výdatne zvýšiť účinnosť práce štátnych orgánov a spoločenskej činnosti, aby bolo možné lepšie využiť miestne rezervy a to nielen v hospodárstve ale rovnajšie využiť aj občianske iniciatívy.

JABLONKA – CZARNY DUNAJEC

Zúčastnil som sa niekoľkých konzultačných schôdzí ale v pamäti mi utkeli dve, najmä výpovede účastníkov v Čiernom Dunajci a v Jablonke v Nowosączskom vojvodstve. A prvá poznámka skôr organizačného charakteru: v typicku roľníckych gminách by sa schôdze nemali organizovať v poludňajších hodinách. Pravdu mal roľník Alojzy Śmiech z Pekelnika, ktorý povedal: „Je to smutné, že v sále vidím viacéj úradníkov, ako nás, producentov potravín, čiže roľníkov.“

Tak v Čiernom Dunajci, ako aj v Jablonke sály gminného kultúrneho strediska a kina boli preplnené, ale nepochopil som prečo v Jablonke na tak dôležitú schôdzku priviedli školskú mládež v horeckých uniformách? Predsa nešlo o to, aby „zaplniť sálu“. A prvá refleksia — voľakedy prichod predstaviteľov čo len z vojvodstva mobilizoval celé okolie. V súčasnosti tento fakt prijímajú celkom normálne. Iné časy, ľudia bez komplexov, vzdelanejší, nároční a kritickí. So záujmom som počúval výpovede... Možno ich zaradíť do troch skupín: poľnohospodárstvo, osvetu a kultúra, vlastná oblasť. Diskusia bola pokojná, vecná, ale v prevažajúcej väčšine smutná...

— „Už roky sa u nás hovorí, že do mesta sa ide pre peniaze a na dedinu pre rozum“ — hovoril Alojzy Śmiech z Pekelnika. — „Staré porekadlo hovorí jedno a život... Neviem, či mám pravdu, ale tak sa mi vidí, že nás, roľníkov, málokto poslúcha! Zdalo sa mi, že žijeme v slobodnej krajine, v ktorej všetci ľudia sú si rovní. Ale je to skutočne tak? Zoberieme ako príklad invalidné a sta-

robné dôchodky pre roľníkov. Pracujeme snad menej ako robotníci v meste? A prečo my, po štyridsiatich rokoch práce dostávame menší dôchodok? A musíme ešte odovzdávať naše pracovisko alebo štátnej pokladnici, alebo nástupcoví? Iný príklad... Chcem kúpiť traktor, alebo hocijaký iný stroj, pračku, televízor — platím takú cenu, akú mi hovorí predavač. A prečo, keď ja predávam prasa, som závislý na úradníkovi a on má rozhodovať, koľko peňazí mám dostať? A takto je to s každým tovarom, ktorý roľník produkuje. Je to spravodlivé?“

— „Jestvujú uznesenie Rady ministrov týkajúce sa podhorských a horských oblastí. Fakt — máme priplatky k jatočnému dobytku či mlieku. Veľku to nie je veľa. Ale mne ide o to, prečo sa toto uznesenie nedodržíva v každodennej praxi.“ — povedal roľník Dajczewski z Cichého. — „V tomto uznesení sa napríklad hovorí o chove kráv červenej rasy. A podľa mňa tento chov je zanedbaný. A nebudem sa o niekoľko rokov k tejto otázke vracať! Potvrdením toho môjho tvrdenia je to, že u nás, na Orave sa zmenšuje výkup mlieka. Malo by sa tam, „hore“ pouvažovať prečo? A ešte jedna aktuálna otázka... Co je zasa s tým uhlím? Je to škandál, stále tri dni aby som ho mohol kúpiť. A na dôvažok také, že nechce horieť.“

Potvrdil to námestník predsedu GS z Čierneho Dunajca Stanisław Mrowiec, ktorý hovoril: „Konečne by sa malo zlepšiť zásobovanie výrobňami prostriedkami. Môžem uviesť desiatky príkladov, že sú nedostatky. Čo sa týka uhlia, máme na sklafe 180 ton, ale aké? Uhoľný prach a briky, trochu

uhlia druhej triedy. Ale z tohto sortimentu nici nechce horieť a prečo sa nedivim, že sa roľníci stažujú.“

O poľnohospodárskych otázkach hovorili: roľník Jagoda z Cichého, A. Bachnak z Chocholowa, roľník Zatloka z Čierneho Dunajca, roľník Buk z Pekelnika, ríctár Krzysiak z Cichého, ríctár Kowalczyk z Podcerwoneho. A to sú veci nielen pre nich, ale aj pre krajinu najdôležitejšie... Stoja pred výkupnými strediskami vo dne a v noci, ceny za výrobne prostriedky sú vysoké a skáču ako na hojdačke, nejestvuje plná mechanizácia a chemizácia, vidieť potrebuje vodovody, kvalita strojov a poľnohospodárskeho náradia je veľmi zlá, je chronický nedostatok náhradných súčiastok.

— „Casto uvažujem o tom, prečo máme také starosti s náhradnými súčiastkami? Kladol som si otázku: skutočne súčiastok nie?“ — povedal riaditeľ DRK Krzysztoń — „Mám príklad... Už dvanásť rokov pracuje rýpadlo a jeho motor ešte nemal generálnu opravu. A u traktora po prepracovaní 1000 hodin sa musí motor odovzdať do generálnej opravy; prednedávnom sme kúpili nový viazač snopov a... po niekoľkých hodinách práce sa muselo vymeniť až desať súčiastok. Kto je na viny? Asi fabrika!“

V priebehu diskusie na oboch schôdzach vyplynula druhá skupina otázok — osvetu a kultúru.

Každý deň sa hovorí o poklesе morálky, opilstve, úplatkárstve“ — hovoril predseda DRK v Jablonke, Karlák. — „Prečo? Predsa denne pozorujeme nedostatok základných zasad kultúry medzi ľudských vzťahov. Nejde mi o starších ľudí, ale o ďalšie pokolenia. Kde sa majú učiť tej kultúry — lebo doma nie? V škole — tam je jej príliš málo; teda kde? Keď v celej gmine nejestvuje ani jeden opravdivý kultúrny stánok. A kolko ich je vobeč?“

O osvetu hovorili mnohí, ale tri výpovede boli veľmi autoritatívne a ostré: H. Guńkovej, riaditeľky, školy z Chocholowa; riaditeľa školy z Odrowąża — J. Pacigu, ako aj osvetového inšpektora a riaditeľa všeobecno-vzdelávacího licea v Jablonke J. Janasiusa. Hovorilo sa o: nedostatku dobrého systému vzdelávania učiteľov, o nedostatku kvalifikovaných učiteľov, o nízkych platoch, nedostatku učebných pomôcok, bytov pre učiteľov no a o výstavbe nových škôl.

— „O týchto otázkach som viackrát hovorila na predvolebných schôdzach predošlých volebných období. A veľmi neprijemné je to, že vlastne u nás sa ešte veľmi málo mení na lepsie“ — povedala H. Guńkova.

Ano, je to pravda, je to neprijemné. Práve podľa situácie v obci a gmine ľudia hodnotia osvetové orgány, tie orgány písané s veľkým G. Je na viny učiteľ alebo riaditeľ školy, že sa deti na dedine učia v tak ľažkých podmienkach?

— „V našej gmine sa 50 percent škôl jednoducho rozsyápava“ — hovoril riaditeľ J. Paciga. — „Vykonalatelia nie sú a tzv. oprávňeno-stavbárska skupina to nie sú remeselníci ale nejaká neurčitá zberba. Je to úloha riaditeľa, aby po celom roku práce, namiesto dvojmesačného odpočinku behal po vojvodstve a hľadal farby, klince či skrutky, aby od nového školského roku škola ako tak vyzerala.“

Otázok, ako som spomenul, bolo veľa. Ale okrem dvoch uvedených vyplynula aj tretia... Zdá sa mi, že rovnako dôležitá a týkajúca sa boli Oravy. Mohol by som uviesť niekoľko výpovedí, ale obmedzím sa iba na dve...

— „Moji milí, pozrite navôkol“ — povedal roľník Zatloka z Čierneho Dunajca. — „Akých máme architektov, ktorí dávajú po-

volenia na výstavbu moderných bunkrov? Predsa dnešná architektúra na Orave nemá nič spoločné s tak bohatými tradíciami našej oblasti. V Tatranskom národnom parku ležia krásne stromy, ktorí zvalil vicker a níčia ich červy. Nebolo by možné využiť tieto stromy na výstavbu domov, ale takých, aké budovali naši otcovia či dedovia?"

"Spev, tanec, hudba... To sa pomaly stráca, jednoducho zaniká. A čo je najsmutnejšie, nikt sa o to nestará a... ani nenájde ochotných, aby sa tým zaobralo".

„Nenarodila som sa sice na oravskej zemi", — hovorila kustoška skanzenu v Hornnej Zubriči, — „ale som zamilovaná do tejto oblasti. Zanedlho uplynne 35. výročie vzniku tohto skanzenu a stále pesimistickejšie hľadím na udržanie miestneho folklóru. Niekoľkí ľudia predo mnou hovorili o rozvoji turistiky na Orave. Ale čo z toho, čo my môžeme ponúknut turistom? Nič! nie sú tu nocťahy, chýbajú táboriská a campingové polia, zišiel by sa opravdivý hostinec, veľa

predvolebnej diskusie sa tuná najviac hovorilo o rozpore roľníkov s Tatranským národným parkom. TNP totiž stále rozširuje svoju plochu na úkor gazdovských polí a lesov, pričom neumožňuje roľníkom využívať drevo z lesov a horské poľany na pasienky pre ovce. Zdôrazňovalo sa potrebu výstavby v tejto gmine turistickej základne, obchodov a gastronomických objektov. Veľa miesta venovali účastníci stretnutia svojim miestnym problémom, napr. výstavbe cesty a remizy v Čiernej Hore, osvetleniu ulíc v Repiskách a škodám, ktoré robí zver na gazdovských poliach. Straty sú dvojnásobné lebo je znížená úroda a štát musí vyplácať roľníkom odškodné. Diskutéri sa dožadovali aby TNP viedol racionálne hospodárenie a planovitým, selektívnym odstrelom obmedzoval nadmerný počet zveri, ako to robí slovenský TANAP. Zo školských problémov za nadôležitejšiu uznali otázku bytov pre učiteľov. Je to teda široký okruh, problémov, ktoré by budúci poslanci mali pomôcť riešiť.

Za predsedníckym stolom na stretnuti v Rabe Wyżnej sedeli kandidáti na poslancov do Sejmu a odpovedali na otázky voličov. Foto: DS

námetok mám voči práci obchodu... Nadálej má byť taká bezstarostnosť? Nadálej máme pozerat ako zaniká prekrásny oravský folklór?"

V súhlase s porekadlom, že košeľa je bližšia telu, účastníci diskusie na oboch schôdzach hovorili o otázkach týkajúcich sa gazdovstiev, obcí, gmin. Ale keď chvíľu pouvažujeme, neodzrkadľovala sa v týchto výpovediach starostlivosť o všeobecnejšie otázky... Predsa by sme si konečne mali uvedomiť, že poľnohospodárstvo a potravinársky priemysel by mali a môžu rozhodne viacej znamenať v hospodárskej stratégii krajiny, ako je to teraz. Mala by to byť zároveň príležitosť na splácanie dlžôb. A kultúra a osvetu? Nevyžadujú generálne riešenie?

Predvolebné schôdze uplynuli v znamení toho, čo znamenajú slova: dôvera a nádej. A veľku ide o to, aby pribúdalo vzájomnejšícty a dôvery medzi voličmi a ľudmi, ktorí priamovládnú a najmä tými, ktorí zastávajú čestné funkcie poslancov.

ZBIGNIEW RUTA

BUKOWINA TATRZAŃSKA

Hoci táto gmina patrí k najmalebnnejším predsa život v nej nie je najľahší. Zvlášť ľahko sa v tejto horskej oblasti gazduje roľníkom. Počas otvorennej a niekedy až ostrej

vymoženosť, ako plynovody a vodovody. Treba urobiť všetko, aby mládež neuškala do miest. Na vidieku treba zlepšiť lekársku starostlivosť, o.i. budovať zdravotné strediská a zabezpečovať pre ne odborné, lekárske kádre, je to zvlášť dôležité napr. pre Harkabuz a Podšarnie. Zo školských problémov poukazovalo sa na nedostatok učiteľov, učebnic a učebných pomôcok, ale aj bytov a stavebných pozemkov pre učiteľov. Diskutujúci upozorňovali na problém výchovy mládeže a potrebu jej zamietávania súhlasne s povolením, realizovania priyatých zákonov, ochrany životného prostredia, cieľavodného využívania poľnohospodárskych plodín atď. Zdôrazňovali tiež, že novozvolení poslanci musia sa častejšie stretovať s voličmi, aby mohli lepšie reprezentovať ich záujmy a potreby v Sejme.

DS

NOWY TARG

Je to jedna z najväčších gmin na Podhalí — patrí k nej vyše dvadsať obcí, v tom tri spišské: Nová Bela, Krempachy a Durštin. Prevláda teda roľnícke prostredie. Preto aj na stretnuti s kandidátmi na poslancov v Novom Targu sa zvlášť veľa hovorilo o otázkach súvisiacich s poľnohospodárstvom. Úvodnú diskusiu bola správa náčelnika gminy Jana Kasprzyckého o realizácii pracovného programu v poslednom období.

Roľníci poukazovali na potrebu častejších konzervácií melioračných zariadení a pomoci pri oprave poľných ciest, keďže svojpopomocne nie sú v stave zdolať tieto práce. Naliehavou otázkou je najmä komasacia pôda, čo sa vyznahuje skoro na všetky obce tejto gminy. Hodne sťažnosti padlo na adresu nevhodnej obsluhy roľníkov tak v úradoch, ako aj v obchodoch. Veľa miesta v diskusií zabraňovali otázkam osvetly a školstva, v tom najmä potreba výstavby nových, dobre vybavených škôl. Rozhodné zlepšenie je vyžaduјe lekárskia starostlivosť na dedine a zabezpečenie odborných lekárov. Treba nutne dokončiť výstavbu oblastnej nemocnice v Novom Targu. Veľa sa hovorilo i o ochrane prirodného prostredia, s čím súvisí potreba výstavby čistiareni odpadových vôd. Veľkú pozornosť treba venovať ochrane lesov, ktoré sú čoraz viac znečistené priemyselnými odpadmi a často neupratané po škodách spôsobených vetrami. Zdôrazňovalo sa tiež, že oblasť gminy je atraktívna pre turistov, ale to si vyžaduje rýchlejšiu výstavbu turistickej základne.

Ako z toho vidieť, problémov nechýbalo a budúci poslanci po takýchto konzultáciách budú mať nad čím uvažovať.

AK

RABA WYŻNA

Impulzom do diskusie na tomto stretnuti bola úvodná správa náčelníka gminy o realizácii návrhov z volebnej kampane do národných výborov. Diskutujúci roľníci najčastejšie hovorili o potrebe zlepšenia životných podmienok na vidieku. Nutné je najmä zlepšenie zasobovania vidieka poľnohospodárskymi strojmi, stavebnými materiálmi, potrebami pre domácnosť, ale aj zavádzanie ta-

POVEDALI NÁM

KANDIDÁTOM NA POSLANCOV SME POLOŽILI DVE OTÁZKY:

1. Aké otázky by ste nastoľovali v Sejme, keby vás zvolili za poslancu?
2. Pôsobite vo volebnom okruhu, v ktorom žijú i občania slovenskej národnosti, teda ako poslanec by ste akiste reprezentovali aj ich záujmy...

ANNA KOWALCZYKOVÁ

1. Pochádzam z dediny a bývam v dedine. Som reprezentantkou viacerých roľníckych organizácií. Chcela by som sa zaobrátiť zlep-

šením poľnohospodárstva, zvlášť novosæczského poľnohospodárstva, tzn. takého ľažkého, aké je tu na týchto rozdrobených gazdovstvach. Ide mi tu o i. o zvýšenie výroby strojov prispôsobených pre prácu v horských podmienkach.

2. Samozrejme, keby len bola takáto potreba a možnosť, som ochotná pomáhať pri riešení problémov občanov slovenskej národnosti.

MARIA WOZNIAKOVÁ

1. Povolením som učiteľka, preto v strede mojej pozornosti budú osvetové otázky, ktorých sa veľa nazbierať najmä v súvislosti s

Na stretnutie s voličmi v Bukownie Tatrzańskiej prišli kandidáti na poslancov (zľava): Maria Woźniakowa, Ireneusz Wrzesień, Michał Zbyszewski a Władysław Sawicki. Foto: DS

vysokým prírastom mládeže a nedopatreniami v posledných rokoch. Treba ich súrne riešiť, a zvlášť podporovať akciu národnnej pomoci škole, keďže štátne prostriedky sú naozaj malé. Podľa mňa druhou najdôležitejšou otázkou je kontrola realizácie zákonov schválených Sejmom, lebo dôvera sa ziskáva aj tým, ako štátna moc, aj ta najvyššia, akou je Sejm, realizuje prijaté zákony.

2. Keby ma zvolili za poslankyňu, bola by som zástupkyňou celého vojvodstva, všetkých jeho obyvateľov a ich problémov.

MARIANNA BURA

1. Začala by som ochranou životného prostredia, o čom sa teraz veľa hovorí na Podhali, ale iba v kontexte výstavby čistiacej stanice odpadových vôd pre Zakopané a Nový Targ. Nehovorí sa však o obciach. Ja viďim potrebu výstavby kanalizácie nielen v obciach ležiacich priamo pri Dunajci, ale aj ďalších, ktoré dnes odvádzajú odpadové vody do menších riek, ktoré sa koniec-koncov aj tak dostanú do Dunajca. Druhou otázkou je kurivo pre obyvateľov Podhala, kde je zima najtužšia a najdlhšia. Treba zvýšiť tu najším obyvateľom prídeľ uhlia. Keďže pracujem v družstevnej banke poznám aj problém roľníkov so zasobovaním poľnohospodárskymi strojmi. Našim roľníkom sú potrebné stroje prispôsobené do práce v horských podmienkach.

2. O Slovácoch na Spiši viem, keďže obsluhujeme aj dve obce, kde žijú a pracujú. Keby sa na mňa obrátili, to si myslím, že stačilo by sa s ich problémami oboznámiť a potom ich predložiť buďto v sejmovej komisi, alebo na pátričnom ministerstve, závisle od charakteru veci.

JAN LACIAK

1. Vzhľadom na to, že pochádzam z dedinského prostredia budem teda reprezentovať predovšetkým otázky týkajúce sa vidieka tzn. poľnohospodárstva, kultúry a športu. Reprezentujem aj mládež združenú v SZPM. Na dedinách pozorujeme jav zatvárania roľníckych klubov, nezriedka jediných kultúrnych stredísk, ktoré poskytujú mladým ľuďom príležitosť ako kultúrne stráviť voľný čas.

Myslim si, že kultúra na vidieku je jednou z oblastí, ktorá potrebuje zvýšené finančné prostriedky.

2. Žijem práve v prostredí, v ktorom časť obyvateľov je slovenského pôvodu. Žijú a pracujú v našom štáte, treba teda reprezentovať a hájiť ich záujmy a problémy v nadriadených orgánoch našho štátu.

IRENEUSZ WRZESIĘŃ

1. Reprezentujem predovšetkým osvetu a školstvo. Zo spoločenského hľadiska otázky kultúry a osvety by mali byť naďalej v centre pozornosti. Podľa mňa, vedľa celonárodnej kultúry by sa mala rozvíjať aj regionálna kultúra, ktorá je v našom vojvodstve veľmi živá a bohatá. Dôležité sú otázky osvety a najmä sociálne a bytové otázky učiteľov na dedine. Strukturálne zmeny si vyžadujú aj osud dieťaťa v našom vojvodstve, v horom teréne, ktorý je, povedal by som, zvláštny. Dieťa sa tu stretáva nielen s ťažkosťami v prístupe k vzdeleniu, ale vobec má ťažkosť s dochádzkou do školy. Podstatné sú aj otázky vidieka, poľnohospodárstva. Treba sa snažiť o zlepšenie života roľníkov, napr. aj prostredníctvom zavedenia vody a plynu na dedinu.

2. Oblast Spiša a Oravy poznám osobne z čias, keď som bol školským inšpektorom. Myslim si, že poznám aj problémy obyvateľov slovenskej národnosti, ktorí sú zdržaní v KSSCaS. Tieto problémy sa zhodujú s problémami ostatných obyvateľov tejto oblasti. Zdá sa mi jednako, že obyvateľom slovenského pôvodu by bolo možno pomôcť pri rozvoji ich národnnej kultúry. Okrem toho sa mi zdá, že väčšie pokroky v rozvoji spravila Orava. Spiš akoby zaostal. A hoci tu hovoríme o širokom programe, jednako pri realizácii volebnej deklarácie PRON by bolo veľmi dôležité, aby sa viac zaktivizoval Spiš pre vyriešenie takých zložitých otázok ako napr. pri výstavbe škôl, k spokojnosti všetkých občanov, lebo by som ich tu nechcel deliť.

JAN KOMORNICKI

1. Chcel by som sa v Sejme venovať problematici harského poľnohospodárstva a predovšetkým racionálneho chovu oviec na Podhali, Orave a Spiši. Zaujíma ma tiež

otázka turistického obhospodárenia tunajších horských oblastí. Napokon je tu lesnícka problematika a ochrana našej horskej prírody. Tieto terény sú v súčasnosti veľmi ohrozené, preto treba dôsledne realizovať už schválené vládne a sejmové programy o ochrane prírody.

2. Každý štátny občan Polska má — bez ohľadu na národnosť — právo počítať s ochranou štátnej moci, ktorej vyššou formou je Sejm. Osobné sympatie mám k Slovákom bývajúcim natrvalo v Poľsku. Vzhľadom na môj lesnícku profesiu mal som s nimi často priame styky. Sú to vynikajúci ľudia. Počas mojej záchrannej pôsobnosti v Tatrách, naučil som sa jazyk slovenský. Na otázkach poviem takto: nikdy mi ani na um neprišlo, že by som ich mohol nereprezentovať alebo neposkytovať im všeobecnú pomoc, keby takú potrebovali.

JAN NOWINOWSKI

1. Som obyvateľom mesta (N. Targ — A.K.) a oblasti a spolu so všetkými občanmi tohto mesta a oblasti pocítujem všetky nedostatky. Predovšetkým problém čistej vody, lebo v Novom Targu je voda nekvalitná. Da sa riešiť dôľžou výstavbou stanice pre úpravu vody v Szaflarach, a prívodom čistej vody z Bielky. Naliehavá je aj výstavba novej nemocnice, pretože terajšia nie je v stave zabezpečiť potreby celej tejto oblasti. Som učiteľom, preto veľmi dobре poznám problémy a nedostatky školstva, jeho základne, pomôcek a učebnic a pod. Ako učiteľa ma zaujíma taktiež problém mládeže z tzv. spoločenskej spodiny. Nezávisí na tom či budem poslancom, ako spoločenský činiteľ a činiteľ Zväzu poľských učiteľov sa budem snažiť prispievať k riešeniu týchto problémov.

2. Som toho názoru, že je veľmi potrebná patričná výchova poľskej spoločnosti, aby sme vedeli súhlasne s ustanoveniami pristupovať k všetkým obyvateľom našho štátu ako rovnoprávnym občanom Poľska. Súhlasne s ustanoveniami musia mať zaručené všetky narodenostné práva, ako trebars právo na vyučovanie materinského jazyka, pestovanie svojho folklóru a kultúry. Je to predsa pre všetky národnostné menšiny, ktoré žijú v našom štáte, veľmi dôležité.

WŁADYSŁAW SAWICKI

1. K hlavným a súrnym problémom by som zaradil výstavbu oblastnej nemocnice, ochranu prírodného prostredia, zabezpečenie mestu a oblasti čistej vody a čistiarne odpadových vôd, no a zlepšovanie existenčných podmienok našej spoločnosti, samozrejme, aj na Spiši a Orave. Dôležitou vecou bude dokončenie výstavby priehrady na Dunajci. S tým bude súvisieť nutnosť rozvoja turistickej základne okolo jazera v tom i na Spiši. S ochranou prírodného prostredia sa spája otázka zavedenia plynovodu, najprv do Rabky, potom cez Nový Targ a okolité obce do Zakopaného.

Povolením som ekonomom, preto ma plánovanie tejto oblasti zvlášť zaujíma. Vidím takisto, že spoločnosť potrebuje ekologickú a ekonomickú výchovu. V podnikoch treba spieť k tomu, aby sa produktivita práce a jej odmeňovanie vzájomne podmieňovali, čo je dnes veľmi dôležité a čo by, predchádzalo inflačnej tendencii.

2. Moje prvé styky so slovenským obyvateľstvom sa začali už v roku 1945, keď som začal pracovať v Okresnom roľníckom-ohodnotnom družstve Podhale v Novom Targu pri obnove obcí zničených vojnou. Patrili k nim aj Veľká Lipnica a Trubš. Naďalej udržiavam stále styky s týmto obyvateľstvom, kedyže zamestnávam veľký počet pracovníkov zo Spiša a ďalekej Oravy v podniku, ktorý viedem. Sú to ľudia, ktorí sa vážne angažujú, vo svojej práci dobre splnia zverené im povinnosti, sú zodpovední a možno sa na nich spoľahlia. Často zastávajú zodpovedné funkcie a to treba naďalej udržať.

KRONIKA V OBRAZOCHE

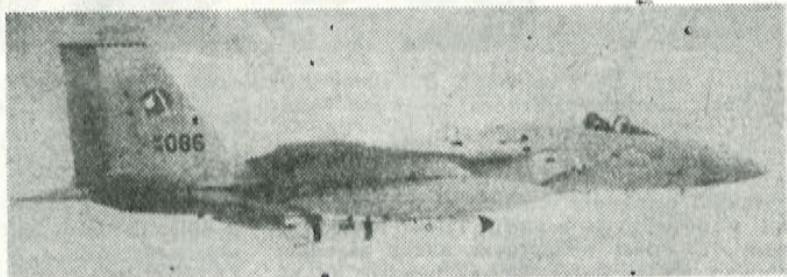

MOSKVA. Siroký ohlas na svete mal interviel generálneho tajomníka UV KSSZ Michaila Gorbačova pre americký týždenník Time. Hodnotiac vzájomné vzťahy ZSSR a USA M. Gorbačov konštoval, že tieto vzťahy sa nadalej zhoršujú a súčasne stupňujú sa preteky v zbrojení napriek tomu, že Sovietsky zväz pre zabrdenie tejto nebezpečnej tendencie podnikol celý rad mierových iniciatív, v tom o.i. jednostranné moratórium na jadrové výbuchy. Za prioritnú otázkou ZSRR považuje zabránenie militarizácie kozmu. Keď sa nepodarí dosiahnuť dohodu v tejto veci, stratia zmysel aj ženevské rokovania o obmedzení a redukcii jadrových zbrojení. Všetci Američania mali by si uvedomiť, že ZSSR nikdy nezačne vojnu nielen pre mierový charakter svojej zahraničnej politiky, ale aj preto, že gigantické rozvojové plány sovietskej ekonomiky si vyžadujú trvalý mier. Podobné myšlienky sa prelinali aj počas rozhovoru M. Gorbačova so skupinou amerických senátorov, ktorá naposledy navštívila Moskvu a na stretnutiach s robotníckymi osádkami počas jeho cesty po západnej Sibiri. Na snímke: M. Gorbačov v rozhovore s robotníkmi v Tumenskom obvode, najväčšom stredisku ťažby ropy a zemného plynu.

KAZIMIERZ BARCIKOWSKI V NSR. Od podpisania dohody o základoch normalizácie vzťahov medzi PLR a NSR sa ko najú vzájomné stretnutia na rôznej úrovni, napriek občasným pokusom narušiť tieto vzťahy zo strany západonemeckých reakčných sil. Naposledy navštívila NSR delegácia Sejmu PLR s členom Politického byra UV PZRS Kazimierzom Barcikowským, ktorá rokovala o.i. s podpredsedom SPD a šefom socialdemokratickej frakcie v Bundestagu Hansom-Jochenom Volgom. Zhodnotili aktuálne vzťahy medzi PLR a NSR a možnosti ďalšieho rozšírenia hospodárskej a obchodnej spolupráce, výmeny mládeže, partnerstva miest a zanalyzovali realizáciu v NSR spoločných dohôd pri vydávaní učebníčkov. Návšteva potvrdila polskú vôľu dialogu pre normalizáciu vzťahov a spoluprácu, ale aj zreteľný rást záujmu v NSR o spoluprácu s Poľskom, v tom aj vládnucnej koalícii. Na snímke: K. Barcikowski.

NA SOVIETSKÉ NÁVRHY o obmedzení pretekov v zbrojení v kozmickej priestore USA odpovedalo naposledy skúškou nového systému protidružicovej zbrane ASAT. Lietadlo F-15 vynieslo raketu so streľou ASAT do výšky 20 km, kde ju odpálilo v smere drúžice, ktorá už doslúžila, a zničilo ju. Americký pokus sa stretol s odsudnením pokrokovej verejnej mienky vo svete. Na snímke: lietadlo F-15.

Snímky: CAF, AP, TASS

MIEROVÁ INICIATÍVA ČSSR A NDR. — Vlády ČSSR a NDR sa po spoločných konzultáciách obrátili na vládu Nemeckej spolkovej republiky s návrhom utvoriť v Európe zónu bez chemických zbraní. Realizácia tohto návrhu by prispela k likvidácii doterajších zásob chemických zbraní a znemožnila by umiestňovať v Európe nové, ešte nebezpečnejšie druhy týchto zbraní. Vláda NSR zatiaľ nezaujala jasné stanovisko voči návrhom ČSSR a NDR, vyslovila však názor, že čiastočné riešenia neprispejú k zvýšeniu bezpečnosti zainteresovaných štátov.

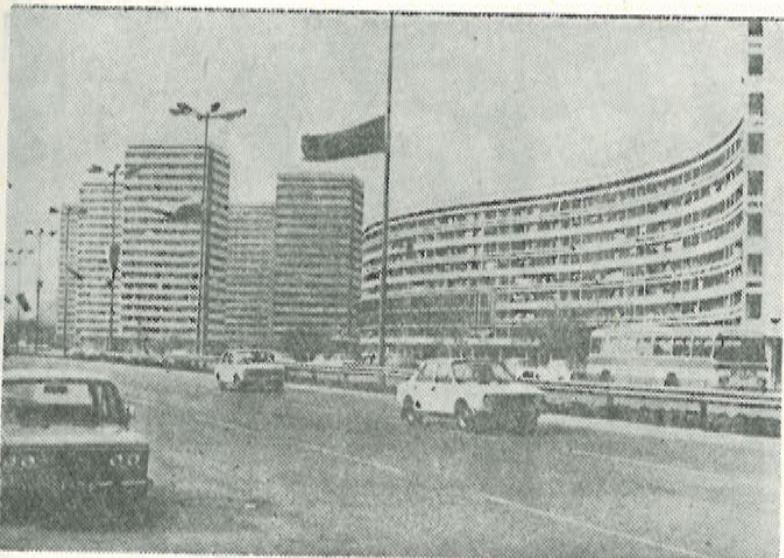

POSTUP DO MEXIKA. Pekný úspech dosiahli poľskí futbalisti, ktorí sice v poslednom kvalifikačnom zápase v Chorzove iba remizovali s Belgickom, ale lepším skóre si zabezpečili postup na futbalové majstrovstvá sveta Mexiko '86. Týmto ako jedná z neveľa mužstiev na svete sa už po štvrtý raz za radom zúčastnia na futbalovom šampionátoch, na ktorých si doteraz znamenite počíname. Prípomeňme, že na MS v NSR v r. 1974 obsadili 3. miesto, o 4 roky neskôr v Argentine skončili ako šiesti a v r. 1982 v Španielsku boli epäť tretí. Ako bude v Mexiku? Na snímke: záber zo zápasu v Chorzove.

V JIHOAFRICKÉ REPUBLICE neustávají protesty proti politike rasové segregace. V Pretorii došlo pred velvyslanectvím NSR k demonstraci proti apartheidu a za uvolnení černošského predstaviteľa Nelsona Mandeli, odsouzeného pred 22 rokmi k doživotí. Rasistický režim mu nabídl, že ho propustí z väzenia, zrekne-li se ďalšieho boja, ale Mandela odmítl.

BULHARSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA slavila 9. září svůj státní svátek. Před 41 lety bulharský lid svrhli fašistický režim a vstoupil na cestu socialismu. V následujících letech se Bulharsko změnilo ze zaostalé země v průmyslově zemědělský stát s moderním průmyslem. Na snímku: Centrum přístavního města Burgas u Černého moře.

V OKTÓBRI národy Československa oslavujú tri významné výročia. 28.X.1918 po dlhom národnoslobodzovacom boji bola vyhlásená samostatná Československá republika — jednotný štát Čechov a Slovákov, v ktorom sa oba národy rozhodli spoločne žiť.

Samostatný život republiky prerušil mnichovský diktát a vstup na československé územie nacistické nemeckej armády. Oslobodenie prišlo z východu. 6.X.1944 na svitani vojaci I. československého armádneho zboru v ZSSR po ťažkých, krvavých bojoch na Dukle osloboďili prvý kúsok republiky a svoju víťaznú bojovú cestu zakončili v máji 1945 v Prahe. Po vojne a februárovom víťazstve národy Československa nastúpili cestu socialistického rozvoja.

28. októbra 1968 prezident ČSSR Ludvík Svoboda podpísal na Bratislavskom hrade ústavný zákon o federatívnom usporiadani Československej socialistickej republiky. Na snímke: zhromaždenie pražského ľudu na Václavskom námestí 28.X.1918.

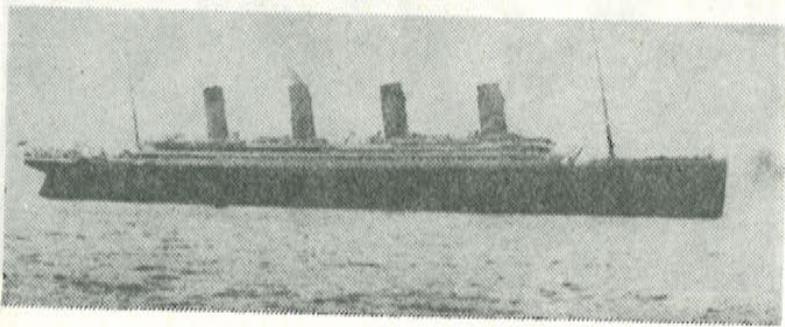

LAGOS. Najľudnejší štát v Afrike — Nigéria (100 mil. obyvateľov) bola v posledných rokoch dejiskom niekoľkých vojenských štátnych prevratov. Po poslednom z nich — spred niekoľkých týždňov — sa na čelo nového vedenia štátu dostal 44-ročný generál Ibrahim Babangida (na snímke), ktorý oznamil, že sa bude usilovať uzdraviť politické vzťahy v krajinie a upevniť jej jednotu. Zdá sa však, že rovnako dôležité bude uzdravenie ekonomiky, ak má dojsť k stabilizácii krajinu.

13-LETÁ SAMANTHA SMITHOVÁ proslula pred necelými třemi roky ako autorka dopisů Jurijovi Andropovovi a Ronaldovi Reagannovi, v nichž vyjádřila svou touhu po životě v mire. V roce 1983 na pozvání pionýrů strávila prázdniny v SSSR. 26. srpna t.r. Samantha zahynula v katastrofě malého letadla v rodinném státě Maine.

OBJAV. Spoločná americko-francúzska expedícia objavila naposledy vrak slávnej britskej lode Titanic, ktorá sa počas svojej prvej plavby na Atlantickom oceáne zrazila s ľadovou horou a 14. apríla 1912 sa potopila. V katastrofe zahynulo 1513 cestujúcich. Pozostatky lode ležia v hĺbke 4 000 m asi 700 km na juh od Newfoundlandu. V súčasnosti sa rozprúdila diskusia, či je možné vyzdvihnuť vrak (46 439 BRT) z takejto veľkej hĺbky. Dnešné technické možnosti to zatiaľ nedovoľujú. K úvahám o vyzdvihnutí lode asi lákajú veľké potopené poklady, lebo spolu s loďou išiel na dno vraj aj obrovský tresor s množstvom klenotov a iných drahocenností, ktorých hodnotu odhadujú niektorí až na 300 mil. dolárov. Na snímke: Titanic sa vydáva na tragickú plavbu.

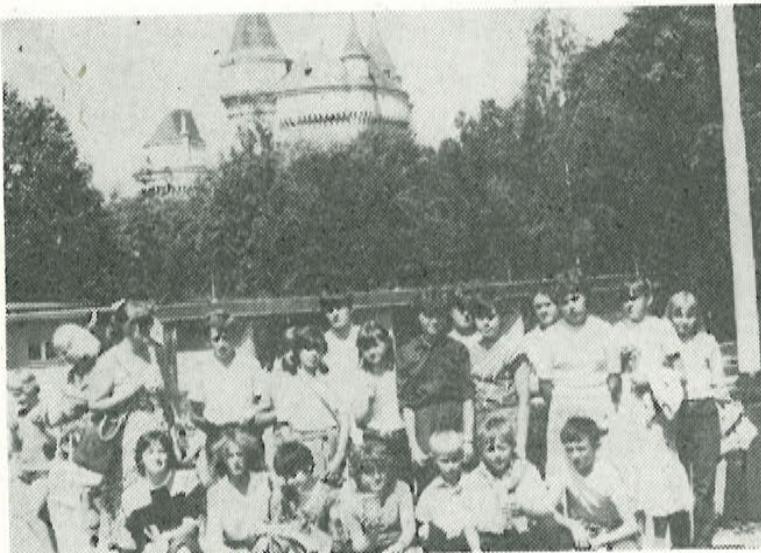
LENINO: 12.—13. října 1943. Ze Selci nad Okou, ze sovětské země vedla slavná bojová cesta Polské lidové armády, jejímž prvním taktickým svazem byla 1. pěchotní divize Tadeusze Kościuszka. Tato cesta vedla přes vítěznou bitvu 1. pěchotní divize u Lenina ve dnech 12.—13. října 1943, přes boje na stanici Darnica u Kyjeva, přes Turji, Bug, Varšavu a Odru až k dobytí Berlín, kde po boku Sovětské armády v závěrečné fázi války významně přispěla k vítězství nad fašistickým Německem. A když utichly výstřely, Polská lidová armáda byla a je na všech frontách boje o nové socialistické Polsko. Bděle a účinně stojí na stráži bezpečnosti a mírového rozvoje Polska.

Bitva u Lenina byla nejen bojovým úspěchem polských vojáků, ale též revolučním obratem v dějinách polského vojska, který otevřel cestu do nového Polska — lidové vlasti a zrodil polsko-sovětskou bojovou družbu, přátelství a spolupráci.

Každoročně se den 12. října slaví jako Den polské armády, která převzala všechny pokrovské bojové tradice všech polských vojenských formací.

Na snímku: Přísaha 1. pěchotní divize v táboře v Selcích v dnu 533. výročí vítězství u Grunwaldu.

Na výlete v Bojniciach

Foto: archív autora

Naši účastníci Medzinárodného pionierského tábora v Starnej Bystrici

14 dní na Slovensku...

... strávilo 19 detí našich krajanov počas tohoročných prázdnin. Na pozvanie Matice slovenskej sa v dňoch od 21. júla do 3. augusta zúčastnili spolu s pioniermi s Maďarska medzinárodného pionierského tábora v Starnej Bystrici, dedinke, ktorá leží v malebnej kysuckej oblasti.

O bohatý a pekný program a nové, nezabudnuteľné zážitky sa starala vedúca tábora Ludmila Kuricová a Stano Parišek, ktorí nás oboznámili s dedinkou a jej krásnym okolím. Organizoval pre nás pekné, nenáročné vychádzky a výlety po okolí, napr. pod Buganku, na Predný vrch a pod.

Mnoho dojmov nám priniesol celodenný výlet do Bojníc, kde nás veľmi zaujala zoologická záhrada a najmä jej exotické zvieratá. Odial sme malí len kúsok k zaujímavej kultúrnej a historickej pamiatke — Bojnickemu zámku.

Spoznali sme tiež okresné mesto Čadecu, kde sme si pozreli závod Okrasa. Tu sme si spomenuli na pekné zimné sviatky — Vianoce. Totiž v tomto závode vyrábajú najkrajšie vianočne ozdoby, z ktorých veľa vyvážajú do cudziny.

Veľmi zaujímavá a pôsobivá bola prehliadka experimentálnej knižnice v Čadci. Cítili sme sa tu podaktori ako v skutočnej rozprávke, najmä pri prehliadke rozprávkových kníh a rozprávkovej izby. Bol to skutočne krásny, neopakovateľný zážitok.

Na Oravu nebudem spomínať len peknými slovenskými pesničkami, ale predovšetkým krásnymi chvíľami, ktoré sme zažili počas plavby po Oravskej priehrade. Podobne plná dojmov bola aj návšteva Oravského zámku.

Samozrejme, v programe pionierského tábora nechýbali ani športové podujatia, hry a preteky. Naše deti zo začiatku neprejavovali o preteky veľký záujem a súťažili skôr z povinnosti. Totiž, ako vysvitlo z rozhovoru s nimi, neverili, že dokážu zvládnuť niektoré disciplíny, zdali sa im náročné. Dali sa však nahovoriť a výsledky sa hneď dostavili. Vedúca sa musela dobre zvrátať, aby stihla určovať poradie. Dievčatám sa najviač pácila streľba zo vzduchovky, v ktorej zavše dosahovali lepšie výsledky ako niektorí chlapci.

O tom, že deti ani počas prázdnin nezabúdajú na školu, mohli sme sa presvedčiť

na spoločensko-kultúrnom večierku, kde si sami pripravili pekné programy. Priniesli viaceré slovenské básne a zaspievali ko piesni. Tieto spoločné chvíle našich s pioniermi z Maďarska pomohli vziať známosti a priateľstvá. Počas kových večerov sa deti zabávali na tókach a pozerali si slovenské filmy a právky.

Program 14-dňového pobytu na Slovensku bol skutočne veľmi bohatý. Deti sa nenudili, ale dokonca zabudli túžiť z domova. Za tie pekné chvíle organizátorom tábora z Domova mládeže v Starnej Bystrici, ale predovšetkým Matici slovenskej.

Pobyt na Slovensku nielen dovoľil deťom spozať krásu starej vlasti a zároveň umožnil im nadviazať priateľstvá s deťmi z Maďarska a predovšetkým záujem a chut zdokonalíť svú osnosť rodného jazyka.

Mária SURINA

Slovensko pre cudzincov

Spolu s kr. Eudomirom Molitorisom sme sa ako štipendisti Matice slovenskej zúčastnili 21. ročníka Letného seminára slovenského jazyka a kultúry v Bratislave (28.VII. — 24.VIII.). Spolu s nami bolo na seminári Studia Academica Slovaca okolo 160 záujemcov z 24 krajín. Boli to väčšinou mladí ľudia — študenti, pedagogovia, prekladatelia, vedeckí pracovníci, básnici, spisovatelia, redaktori a rôzni kultúrni pracovníci.

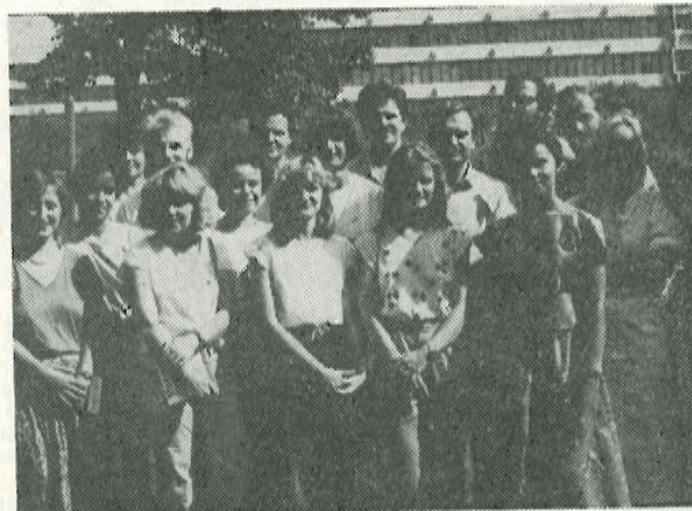
Viaceri účastníci seminára dovedy slovenčinu ani nepočuli a až tu začínali vyslovovať prvé slová a vety. Zase na druhnej strane boli na SAS-e i vzdelení slovakisti, pre ktorých slovenčina už nemá tajomstvá. Napriek

takymto jazykovým rozdielom bolo v tomto veľkom kolektíve výborné ovzdušie. Keď chýbali slovenské slová, vypomáhali si angličtinou, ruštinou, francúzštinou a nakoniec aj rukami.

Poslaním SAS-u bolo oboznámiť frekventantov so slovenským jazykom, súčasnou slovakistikou a dnešným stavom slovenskej kultúry. Týmto cieľom bol podriadený aj bohatý program seminára. Postupne si účastníci SAS-u vypočuli okolo 30 vedeckých, tematických rôznorodých prednášok a seminárov — jazykovedných, literárnovedných, národopisných, historických a odborno pedagogických. Okrem toho frekventanti mali praktické jazykové cvičenia, ktoré sa konali v skupinách podľa jazykových znalostí.

Veľmi zaujímavé boli aj tri exkurzie po Slovensku. Videli sme skoro celé stredné i západné a časť južného a východného

Slovenska. Navštívili sme pamätníky, múzeá a galérie. Divovali sme niekoľko výstav slovenských folklórnych bábov. Zúčastnili sme sa POKRAČOVANIE NA

Stylistická skupina účastníkov tohoročného SAS-u Foto: archív autora

Zamy
ješ dos
svojej
závisí
mat tre
ale nie
citovom
deš mi
renciou

Dobry
tebou c
ti chýb
ky, ale
tuácia i
v lotéri
nedbáva
by to n

Dobre
oberať
dbat o
flirtovať
tvoje n
zväzky.

NÁŠ

JAK

Vaše
nalosti
ideálni
drahá.

Otázky

1. Mát
živo
2. Mys
vku
3. Spí
4. Jste
5. Vite
6. Čas
7. Mys
véc
8. Sro
9. Zdr
10. Cas
jen

Otázky

1. Don
a p
2. Cht
o s
3. Sta
- celé

30 Z
ci

JÁN SMREK

Spev o domove

Na hmy si liha slnko,
na slnko ľahli hmy,
dočahujem ich rukou,
pohľadzam kostoly,
vysoké strechy domov,
nad nimi komíny,
tak pohľadzam svoj domov,
ľúbezný, jediný.

Na kopec vyšiel som si,
nech vidím na Dunaj.
Jak na striebornej omší
cilingá celý kraj,
vyzváňa štíhla veža,
topole, čečiny,
v slniečku ligoce sa
domov môj jediný.

Odrazu zavial vietor
a rozkoľbal sad,
bude liat, blízko je to,
ale aj dážď mám rád:
v hlboké čaše stromov
vlejú sa výšiny
a vysvätila môj domov,
ľúbezný, jediný.

Z domova tohto odísť,
zanechať jeho hry?
Hra, už list bije o list,
turnaj sa otvorí,
rytieri pancierovi
vyrázia z roviny.
Vždy krásny je a nový
domov môj jediný.

Kresba: Areta Fedaková

JAROSLAV SEIFERT

Říp

Viděl jsem hory plné ledu,
však zpívat o nich nedovedu.

Jiskřily dálky nad hlavami
jak bleděmodré drahokamy.

Když ale vidím na obzoru
uprostřed kraje nízkou horu,

na nebi mráček běloskoucí
— přestane srdce chvíli tlouci.

Oblaka letí v klasech zralých
a koně dupou po maštalich.

V panácích jsou už všude snopy
a svatý Jiří zvedá kopí,

aby je vrazil ve chrtán dračí,
a motýl spěchá po bodláči;

a jako krupěj na prstenu
třpytí se drobná kvítka rmenu.

Tu nemohu se vynadívat
a všechno ve mně začne zpívat,

zpívat i plakat. Maminko má,
jak je to hezké u nás doma!

SLOVNÍK ŽIVOTA (127)

PÍŠEME BEZ PREDLOŽKY „S“: Polievku jeme lyžicou (nie „s lyžicou), krajčir šije ihlou (nie „s ihlou“) list pišeme perom (nie „s perom“). Je to veľmi časta chyba, ktorej sa dopúšťame a pritom je to hrubý prehrešok proti čistote a logickosti slovenčiny. Je predsa rozdiel či použijem preložku „s“, alebo nie. Ak poviem idem „autom“, znamená to, že sa veziem v aute. Ale ak poviem idem „s autom“, znamená to v slovenčine, že idem vedľa auta, spolu s autom. Ak povieme „idem s bratom“, každý rozumie, že ideme spolu, vedľa seba. Podobne je to predsa ak poviem „idem s autom“. Toto nesprávne používanie predložky „s“ je prevzaté z nemčiny, kde sa nevyhnúne musi použiť v týchto väzbách predložka „mit“ čiže „s“.

POESKY

lachmyta
lachotač
lachudra
laciaty
lacina
laciňnik
laciński
lad
dojšť do ladu
z czym
dojšť do ladu
z kim
bez ladu i
skladu

SLOVENSKY

otrhaneč
šteklit
handrár
strakatý
latinčina
latinár
latinský
poriadok
poradíť si s
niečim
dohodnúť sa s
s niekym
bez ladu a
skladu

CESKÝ

trhan
lechtat
hadník
strakatý
latina
latínř
latinský
pořádek
poradit si s
čím
dohovořit se
s kým
bez ladu a
skladu

ladny
ladnie
ladowacz
ladować
ladowanie
ladownica
ladownosć

ladunek
lagodny
lagodzić
lajać
lajdacki
trhan
lechtat
hadník
strakatý
latina
latínř
latinský
pořádek
poradit si s
čím
dohovořit se
s kým
bez ladu a
skladu

lakocie
lakomeczuch
lakomiec
lako-
mie
lakomstwo

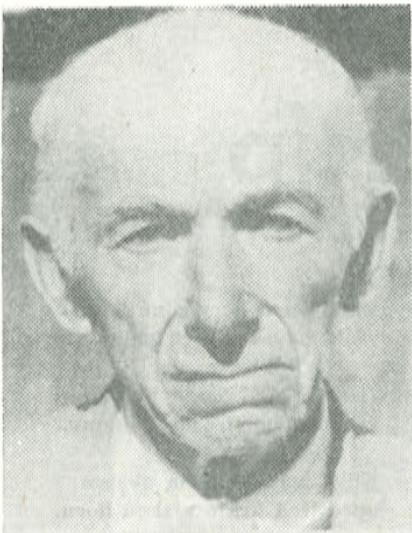
pekný
pekne, krásne
nakladač
nakladať
nakladanie
nábojnica
nesnosť, ložná váha

náklad
lahodný, mierny
zmierňovať
hrešiť, nadávať
lajdácky
lajdáčit,
darebáčit
lotor, lajdák
ničomnosť
lajno, trus
pociťovať hlad,
túžiť po niečom
lahôdky
maškrtník
pažravec
chtivo,
nenášytne
obžerstvo
maškrtnosť,

hezký
hezky, krásne
nakladač
nakládat
nakládání
nábojnice
nosnosť, ložná
váha

náklad
laskavý, mierný
mírnit
lát, spílat
lajdácky
žít ničemným
životem
ničema, lajdák
ničemnosť
lejno, trus
pociťovať hlad,
túžiť po čem
lahôdky
mlsoun
hlitavec
chtívě,
zádostivě
chtivost
hlitounství,

Na sklonku...

Zostal sám. Opustený. Býva v Pekelníku povedla kostola v neveľkej drevenej chalúpke. Trávou zarastený dvor a čiastočne aj chodník poskytne náhodnému chodcovi obraz jeho majiteľa, ktorým môže byť iba starý človek. Áno, majiteľ tejto chalúpky a gazdovstva s 5,30 ha „oslávi“ v novembri tohto roku svoje 86. narodeniny. Volá sa Anton Rafáč. Zanevrel predovšetkým na blízkych, je rozhorený. Pomaly, ale rozvážne hľadá slová, aby vyjadril svoj bôr, ale hľadá aj nádej na zlepšenie, pomoc. Pamäť mu ešte slúži, avšak fakty sa miešajú. Zo spomienok sa pomaly vynára obraz človeka s jeho neľahkým životom.

* * *

Krajan Anton Rafáč sa narodil 9. novembra 1899 v Oravke. Jeho rodičia Terézia a Anton hospodári na málom 5-hektárovom gazdovstve. Viac však gazdovala matka. Otec bol najčastejšie mimo domu, veľa cestoval, vypomáhal rektorovi. Matke zase vypomáhal dorastajúci Anton a jeho mladšia sestra. Do školy dľho nechodil, skončil štyri triedy. Potom už celé gazdovstvo bolo na hlave mladého Antona. Nie však dľho, lebo vypukla vojna. Sotva sedemnásťročného Antona povolali bojať za jeho veličenstvo Francúzi.

Liška Jozefa a jeho rodinu. Narukoval do „sturmkopanien“, ktorá vždy útočila prvá ako vysunuté bojové krídlo. Po dvojmesačnom výcviku ho poslali na front do Ruska, odkiaľ ho s jednotkou odvelili do Srbska a nakoniec do Talianska. Vtedy už bol Anton Rafáč čatárom. Vojna však nemala pochopenia pre hodnosti, nevyberala si. Len náhode a obrovskému šťastiu mohol vďačiť čatár Rafáč za svoj život. V jednej z bitiek ho trafil črepina granata hneď vedľa srdca. Keď ho ošetrovateľa doniesli do „cimry“, lekári bezradne rozložili rukami, vraj tomu sa už nedá pomôcť. Liečiť ho začali až na druhý deň, keď zistili, že odpísaný pacient ešte stále žije. Liečil sa v nemocnici v Rakúsku a potom dôst dľho na Slovensku, lebo v tom čase sa vojna už skončila.

V Oravke sa pre Antona opäť roztočil gazdovský kolotoč, v ktorom ubiehajúci čas značili po sebe nasledujúce ročné obdobia. Skromná gazdovka veľa nevynášala, preto si Anton vypomáhal robotami na stavbách a múračkach. V roku 1924 sa mu naskytla príležitosť urobiť si v Krakove štvormesačný kurz ohliadača mäsa. Potom celých devätnásť rokov cestoval po dedinách na obhliadku mäsa.

— Dobre sa pamäťam na povojskove obdobie na Orave — povedal Anton Rafáč. Bolo veľmi rušno, najmä v čase prípravy plebiscitu. Využívali sa všelijaké argumenty, dovolené a nedovolené, aby sa získali potrebné hlasy. Dodnes však neviem pochopíť, preto tu mal byť plebiscit, vtedy tu bývalo 95 percent Slovákov. Na vlastnej koži som pocítil silu týchto argumentov. Pokoj nastal, až keď prišli Francúzi.

Po čase sa krajan Anton Rafáč oženil s Máriou Mastelovou z Dolnej Zubrice. Gazdovali spolu s rodičmi. Onedlho sa im narodila dcéra Bronislava. Žena sa však v Oravke „necitila“ dobre. Zanechala Antona a odišla s dievčaťom k rodičom. Po čase sa na prosbu manžela vrátila, ale opäť len na krátko. Onedlho zomrela a dečeru vychovávali v Dolnej Zubrici starí rodičia. Čoskoro sa ponutili aj jeho rodičia v Oravke — otca pochovať v r. 1946. Zostal sám. Samému však bolo otupno, preto svoj život zveril do rúk už nie najmladšej ženy z Pekelníka, ktorá mu občas upratovala jeho skromný vdomovský príbytok. Časť poľa mal aj on v pekelníckom chotári, preto ho spojil so ženiným, lebo na staré kolená sa aj oženil a v r. 1961 prestáhol sa do Pekelníka. Avšak namiesto vy-

túzeného pokoja, mal doma peklo. Jeho žena trpí psychickou chorobou. Pokiaľ stačili sily, gazdoval. Pomaly ho však sily opúšťali, rokov pribúdalo, gazdovka ochabla. Opustila ho aj chorá žena. Pole prebral synovec, ale za prenajom poľa mu nechcel poskytnúť žiadne plody. Žiada, aby predal jednu z dvoch kráv a nastáhoval sa k nemu. Anton však nechce ani počuť. Má s ním zlé skúsenosti. Už už býval, ale po niekoľkých bitkách ušiel. Namesto pomoci si synovec „požičial“ z domu i z gazdovstva viaceré veci. Dlhý zoznam s uvedenými cenami kr. Rafáč starostivo uschováva, ako dokaz krvidly a svedectvo o vime synovca. Obracal sa o pomoc aj na úrad, tej sa mu však nedostalo ako hovorí, pre nedostatok potrebných papierov. Odoprenie pomoci si však vysvetluje po svojom: — Bol som tvrdým Slovákom a tvrdý som vystupoval.

Skutočne bol dobrým Slovákom. Aj keď jeho život dokážili neprijemné udalosti, predsa bol vždy čestným človekom, tvrdovo pracoval a spoločensky sa angažoval. Treba tu pripomenúť jeho činnosť v našej krajankej organizácii, lebo si to právom zaslúží. Krajan Anton Rafáč patril k spoluzakladateľom Spoločnosti na Orave v r. 1947 a miestnej skupiny v Oravke, ktorá začala pracovať v r. 1949. Od začiatku bol vo výbere MS, najprv ako člen revíznej komisie a neskôr ako jej predseda. Na tom, že v r. 1947 v Oravke vznikla slovenská škola, mal čiastočne aj on zásluhu. Z jeho snahy a súčasne iniciatívy Petra Juráčka otvoril v r. 1960 prvú slovenskú klubovňu v Oravke. Keď sa presťahoval do Pekelníka, najprv ho zvolili za podpredsedu a o rok za predsedu MS. Túto funkciu vykonával celých dvadsať rokov. Zároveň bol členom OV KSČS na Orave.

Pokiaľ bol mladší čítal sa dôležitejším, potrebnejším. Ale aj dnes po rokoch, keď končí už osemesdesiaty šesťty, nie sú mu krajančí otázky Tahostajné, zaujíma sa o porady, o predplatné Života, o krajanov. Pracovať veľa nemôže, ale myseľ má ešte jasnú, pamäťlivú.

Nemožno na takomto priestore odovzdať pravdu o človeku, ktorý tak veľa prežil a skúsil. Tieto riadky nech nám pripomenujú človeka, ktorého poznáme ako obetavého krajančího činiteľa, ale zároveň nech upozorňujú na to, že nemožno zabudnúť na človeka, keď potrebuje pomoc, keď na sklonku života zostane sám...

DOMINIK SURMA

LUDIA • ROKY • UDALOSTI

7.XI.1917. — Pred šesdesiatimi ôsmimi rokmi sa v Petrohrade začala Veľká októbrová socialistická revolúcia, ktorú pripravila a riadila bolševická strana na čele s Vladimírom Iljičom Lenincem. Zrodil sa z nej nový, doposiaľ v dejinach neznámy robotnícko-roľnícky socialistický štát — Zväz sovietskych socialistických republík, zahrňujúci takmer šestinu sveta. Jeho cesta viedla cez boj s domácou reakciou a cudzimi intervenciami a neskôr Veľkú vlasteneckú vojnou, druhú svetovú vojnu — ukončenú výzorstvom v máji 1945 na troskách hlavného mesta nacistickej tretej ríše. Medzi vojnaami sa Sovietsky zväz rozvíjal za cenu obrovského úsilia sovietskych ľudí, ktorí stali pred nevidanými ťažkosťami doby mieru.

Všetky štruktúry prvého socialistického štátu, z roka na rok moderniešie, treba bolo budovať od základov, aby ZSSR vyhral mier, získaný tak veľkým úsilím. Tento boj o vyhranie mieru bol v mnohých smeroch nemenej dramatický, ako boj o vyhranie vojny. Jedným z jeho predpokladov bola kulturná revolúcia — zovšeobecnenie a demokratizácia kultúry a osvety, ktoré sa stali dobrom celej spoločnosti.

Októbrová revolúcia začala súčasne proces svetových premien, zmenu pomerov v globálnych politicko-spoločenských vzájomoch. Otvorila novú cestu spoločenského rozvoja miliónov ľudí, ktorí dnes žijú v socialistickom zriadení. Priniesla zvrhnutie nespravidlivé-

ho poriadku, vyrovnanie faktických občianskych práv a slobody. Vytýčila zásady miestového spolunažívania a spolupráce medzi národmi a štátmi.

* * *

1.XI.1750. — V Batovciach sa narodil Martin Hamaliar, slovenský osvetovenský spisovateľ, národný buditeľ, spoluzakladateľ Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej (um. v Szarvasi, Maďarsko, 3.VIII.1812).

2.XI.1860. — V Szymbore pri Inowrocławi sa narodil Jan Kasprzowicz, básnik, dramatik, prekladateľ, popredný predstaviteľ mladopolskej poézie (um. 1.VIII.1926 v Harende pri Poronine).

2.XI.1860. — V Czołowe pri Śremie sa narodil Marek Kasprzak, popredný činiteľ polského robotníckeho hnutia, spoluzakladateľ a významný funkcionár robotníckej socialistickej organizácie II. Proletariát, funkcionár SDKPiL (8.IX.1905 popravený cárskou vládou na svahu varsávskej citadely).

3.—10.XI.1905. — Počas generálneho štrajku v Poľskom kráľovstve vznikla v Dąbrowskej pánvi tzv. „Zagłębiowska republika“. Bol to prvý pokus poľského proletariátu o organizovanie moci.

5.—6.XI.1943. — I. československá brigáda v ZSSR bojujúca v zložení 51. zboru 38. sovietskej armády významne prispela k oslobodeniu hlavného mesta Ukrajiny Kyjeva.

Dvaja príslušníci čs. brigády: Antonín Sochor a Rudolf Tesárik boli vyznamenaní titulom Hrdina Sovietskeho zväzu a mnohí vojaci sovietskymi a československými radmi, medailami a vyznamenaniami.

6.XI.1860. — V Kuryłówke na Podoli sa narodil Ignacy Jan Padarewski, jeden z najvýznamnejších klaviristov svojej epochy, politik a verejný činiteľ, významný bojovník za nezávislosť Poľska, v r. 1919 ministrský predseda a minister zahraničných vecí poľskej vlády; podpísal za Poľsko Versailleskú mierovú zmluvu; počas druhej svetovej vojny bol predsedom Národnéj rady, pôsobiacej pri emigračnej vláde PR. (um. 29.VI.1941 v New Yorku).

6.XI.1775. — V Pile sa narodil Stanisław Staszyc, popredný činiteľ a politický spisovateľ, organizátor vedeckého života a významný predstaviteľ reformného tábora v stanislavovskom období. Vo svojich prácach ostro kritizoval feudálne vzťahy a dožadoval sa zlepšenia postavenia poľských sedlákov. Bol spoluorganizátorom a predsedom Spoločnosti priateľov vied v Poľskom kráľovstve (um. 20.I.1826 vo Varšave).

7.XI.1918. — V Lubline vznikla Dočasná ľudová vláda Poľskej republiky, ktorú vytvorila ľavica bojujúca za oslobodenie a nezávislosť Poľska. Bol to prvý nezávislý od okupantov orgán štátnej moci s ministerským predsedom Ignacem Daszyńskym, ktorý sa

Krajan František Chalupka s manželkou Máriou a vnukmi. Foto: AK

Hasičský zbor z Novej Belej v roku 1942; kr. F. Chalupka zľava pri motorovom čerpadle. Foto: archív F.Ch.

ČLOVEK ČINU

Koľko energie v sebe ukrýva jeden ľudský život... Aký kus stáťnej práce dokáže urobiť človek, ktorému záleží na jeho blízkych, známych, susedoch, krajanoch... A takto prácou v prospech Spoločnosti v rodnej obci je naplnený celý život nášho krajaná FRANTIŠKA CHALUPKU z Novej Belej.

25. mája tohto roka oslávil 65. narodeniny. Bol to deň, keď si v kruhu gratulantov zaspominal. Na svoje detstvo, otca Hieronyma i mamu Teklu, s ktorou tráví jeseňne dni života. František Chalupka pochádza z rodiny slovenských roľníkov a tak rodičom často pomáhal na poli i v gazdovstve. Predsa si však našiel čas na prácu vo vtedajšom Spolku Čechov a Slovákov od jeho založenia a nezabudnuteľné spomienky sa viažu k tanečnému súboru a divadelnému krúžku, ktorého sa stal živou kronikou, ved' od roku 1949 v ňom pôsobi dodnes. Mladý František bol vychovaný v národnom duchu, k ľáske a úcte k otčine, k materinskému jazyku — slovenčine. Naučil sa ju doma, najmä od svojho otca i zo slovenských novín, ktoré dostávali z Ameriky. Otec mu veľa rozprával o prvých slovenských spolkoch v Cliftone v USA, kde prežil štyri roky.

Ako dvadsaťpäťročný sa František oženil s Máriou Rejkákovou a začali samostatne hospodáriť na strednom gazdovstve. Neskôr

sa im narodili Anna, Mária, Zofia a Ján. A pri ich starostlivej výchove sa František Chalupka venoval práci v spoločenských funkciách, ktorých mu z roka na rok príbudovalo. Krajania z Novej Belej docenili jeho aktívnu a obetavú prácu a v roku 1957 mu zverili funkciu predsedu MS KSCaS, ktorú vykonával do roku 1973. V roku 1942 sa stal členom novobelského hasičského zboru a funkciu jeho predsedu zastáva dodnes už plných 27 rokov. Nemožno obisti ani skutočnosť, že bol jedným zo zakladateľov Gminného družstva Roľnícka svojpomoc v Krempechach a v rokoch 1958 — 1978 predsedom družstevnej rady. Už takmer 30 rokov je agentom kontraktácie GS-u.

Je skutočne obdivuhodné, odkiaľ bral a berie toľko sily a energie, že na všetko stačí. Koncom 50-tych rokov navyše začal budovať moderný rodinný dom. Ako nám prezradil, veľa mu pomáhala jeho manželka a neskôr aj deti. Anna je dnes učiteľkou vo Veľkej Lipnici, Žofka, absolventka bratislavskej Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, učí v Čiernej Hore. Je tiež vedúcim tamojšieho Múzea spišskej ľudovej kultúry v usadlosti Korkošovcov. Mária pracuje v Novotargskom závode koženého priemyslu, Ján pokračuje v šlapajach otca. Pracuje na gazdovstve spolu s rodičmi a už 8 rokov je čle-

nom tanečného súboru a divadelného krúžku v Novej Belej.

Deti teda už dospeli a tak František Chalupka vstupuje slovenské národné povedomie svojim siedmim vnukom. Cím prispel k rozvoju svojej obce? Zvlášť veľa úsilia vynaložil pri výstavbe školy, remízy, obchodov, zdravotného strediska a podobne.

A tak sme sa dostali až do dnešných dní nášho krajaná. Je podpredsedom MS KSCaS v Novej Belej, členom obvodného výboru na Spiši, horlivým propagátorm nášho časopisu Život. Jeho životným krédom sú slová, ktoré vyslovil pri našom stretnutí pred VII. zjazdom KSCaS: „...Chceme a budeme sa snažiť ďalej rozvíjať našu kultúru, maferinskú reč a staré tradície a šíriť ich najmä medzi mládežou. Nemôžeme sa uspokojiť s tým, čo sme dosiahli za veľká sedemdesať rokov pôsobnosti našej organizácie, ale vytvárať si stále nové ciele a všemožne sa snažiť o ich dosiahnutie...“

Krajan František Chalupka je náročný voči sebe i voči ostatným. Vyžaduje pocitív, statočnú prácu. Možno sa naňho spoľahnúť. Nečudo, že za svoju svedomitosť, aktivitu a čestnosť sa teší veľkému uznaniu nielen u krajanov v Novej Belej, ale aj v širokom okoli.

ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

neskôr na žiadosť Józefa Piłsudského podriaďil jeho vláde.

9.XI.1970. Umrel Charles de Gaulle, generál, francúzsky štátnik a spisovateľ, tvorca a predseda Výboru slobodného Francúzska a francúzskych ozbrojených sil na emigrácii do boja s Nemeckom v období druhej svetovej vojny; predseda prvej povojnovej francúzskej vlády, neskôr prezident a šéf Francúzskeho spoločenstva; uznal zásadu samostatnosti alžírskeho národa, čo bolo základom ukončenia dlhorocenných bojov a získania nezávislosti Alžírska; spôsobil, že Francúzsko vystúpilo z NATO a ako prvý vedúci predstaviteľ na Západe uznal polské hranice na Odre a Nise (nar. 22.XI. 1890 v Lille).

11.XI.1918. V posledný deň prvej svetovej vojny vojaci Poľskej vojenskej organizácie pôsobiacej v konspirácii, ktorej velil Józef Piłsudski, robotníci a študenti odzbrojili nemeckú vojenskú posádku vo Varšave a osloboďili mesto. V ten istý deň Regenčná rada, ktorá vládla vo Varšave, odovzdala moc Piłsudskému. Deň oslobodenia Varšavy sa stal štátnym sviatkom nezávislého Poľska po 123 rokoch cudzej nadvlády.

Prvá svetová vojna zakončená porážkou Nemecka a Rakúsko-Uhorska trvala 4 roky a 3 mesiace. Zúčastnili sa jej 33 štátov a zahynulo v nej ok. 20 miliónov ľudí.

10.XI.1945. — Počas Svetovej konferencie mládeže v Londýne bola založená Svetová federácia demokratickej mládeže.

15.XI.1670. — V Amsterdame zomrel Ján Amos Komenský, veľký český humanistický pedagóg, mysliteľ, teológ a spisovateľ, posledný biskup Bratskej jednoty, zakladateľ modernej pedagogiky a hlavný predstaviteľ českej kultúry 17. storočia (nar. 28.III.1592 v Nivnicach na Morave).

16.XI.1810. — V Prahe sa narodil Karel Hynek Mácha, básnik a spisovateľ, jeden z najvynikajúcejších českých básnikov a predstaviteľ českého romantizmu. Jeho najvýznamnejším dielom a súčasne veľdielom českej literatúry je lyrikoepická poéma Máj (um. 5.XI.1836 v Litoměřiciach).

20.XI.1925. — Vo Varšave umrel Stefan Żeromski, významný poľský spisovateľ, autor románu Sisyfovskej práce, venovaného matke, ktorú skoro stratil. Písal poviedky, romány, skice, eseje. Intenzívne pôsobil na spoločenskom a osvetovom poli, bol o.i. spoluzakladateľom osvetového spolku Svetlo, spoluzakladateľom a predsedom OZPS, účastníkom plebiscitnej akcie na Varminsku a Mazursku. (nar. 14.X.1846 v Strawczynie pri Kielcoch).

21.XI.1870. — V Prahe umrel Karel Jaromír Erben, český romantický básnik, zberateľ ľudových piesní a povestí, historik a prekladateľ. Jeho tvorba inšpirovala mnoho generácií českých tvorcov, v tom M. Aleša, A. Dvořáka, Z. Fibicha a ďalších (nar. 7.XI. 1811 v Miletíne).

25.XI.1895. V Hroznatine sa narodil Ludvík Svoboda, armádny generál, veliteľ československej lige v Poľsku v r. 1939 a neskôr 1. československého armádneho zboru v ZSSR, prezident ČSSR v rokoch 1968—1975 (um. 20. IX.1979 v Prahe).

26.XI.1855. — V Istanbule zomrel Adam Mickiewicz, veľký poľský romantický básnik, dramatik a politický činiteľ, tvorca poľskej lige v Talianku (nar. 24.XII.1798 v Zaosi pri Nowogródsku vo Vilnianskej oblasti).

28.XI.1830. — V Barmene (Porýnie) sa narodil Friedrich Engels, nemecký mysliteľ a revolučný činiteľ, spoluvorca vedeckého socialismu, spoluzakladateľ I. Internacionály, najbližší spolupracovník Marxu (um. 5.VIII. 1895 v Londýne).

28.XI.—1.XII.1943. — V Teheráne (Irán) sa konala konferencia troch mocností za účasti J.V. Stalina, F.D. Roosevelta a W. Churchilla, na ktorej sa dohodli o utvorení druhého frontu spojencov v Európe a o ďalších spoľahlivých akciach zameraných na úplné zničenie fašistického Nemecka a jeho spojencov.

30.XI.1940. — Na okupovanom území Poľska vznikla konšpiračná vojenská organizácia — Sediacka stráž, ktorá na jar 1941 priala názov Sedlacké prápory. Utvorila ju Ludová strana „Roch“ a jej hlavnou silou boli členovia Zväzu vidieckej mládeže PR „Wici“.

LEVOČA

Levoča patrí k najstarším sídelným lokalitám stredoveku. Jej pôvod sa kladie do roku 1245. Veľký rozvoj prežívalo mesto potom, keď dostalo v roku 1321 právo skladu a stalo sa obchodným strediskom na ceste do Poľska.

K jeho rozvoji prispeli aj rozvíjajúce sa remeslá. V 15. storočí sa tu vybudovali architektonicky vyzreté budovy, ktoré patria medzi najhodnotejšie kultúrne pamiatky mestského charakteru. Reprezentujú vrchol architektonickej renesančnej tvorby tohto druhu na Slovensku.

Charakteristickým prejavom tejto východoslovenskej renesancie je najmä systém dvorných loggii, štikových atík a typických štítových, šindľom krytých strech.

K pozoruhodnostiam mesta patrí zachované mestské opevnenie, s ktorého výstavbou sa začalo už v druhej polovici 13. storočia a ktoré bolo v ďalších storočiach zdokonalené.

Uprostred pravouhlého námestia stojí pôvodne gotická radnica z konca 15. storočia, ktorú po požiare v polovici 16. storočia renesančne prestavali a v rokoch 1893 — 1895 upravili, kedy dostala nové strešné štity. Farský kostol sv. Jakuba je zo 14. storočia. V tom čase bol postavený trojlodie, veža, sakristia i bočné kaplnky, kym zaklenutie sieťou klenbou je zo začiatku 16. storočia, kedy boli výbudované prístavby južnej predsiene s oratóriom. Kostol je významným umeleckým celkom aj z hľadiska vybavenia interiéru predo-

Levoča, Thurzov dom (15.—20. stor.)

Levoča, radnica a kostol sv. Jakuba

všetkým z obdobia neskorej gotiky, keď tu vyráslo sochárske dieľo Majstra Pavla a jeho okruhu v podobe hlavného oltára (1507—1518) a bočných krídlových oltárov základnej dôležitosti v kontexte dejín výtvarného umenia na území Slovenska.

BARDEJOV

Počiatky slovenskej osady Bardejov siahajú do obdobia ranofeudálneho osídlenia. Prvotné osídlenie priestoru historického jadra mesta patrilo pravdepodobne cistercitom, ktorí začiatkom 13. storočia založili kláštor sv. Egídia. Priaznivá poloha na obchodnej ceste do

Bardejov, historické jadro mesta s baštou a kostolom sv. Egídia v pozadí

Poľska umožnila kolonizačný príliv a rozvoj mesta, ktoré sa postupne stávalo centrom obchodného a správneho života. V roku 1320 vydal kráľ Karol Róbert mestské privilegia a v roku 1355 kráľ Eudovit Veľký povýšil mesto do stavu slobodných kraľovských miest.

Mesto sa vyvíjalo aj po urbanistickej stránke. Vzniklo pretiahnuté pravouhlé námestie, uzavreté mestanskymi domami a gotickým farským kostolom sv. Egidia. Mestské hradby s dokonalým obranným systémom, s polokruhovými baštami a barbakanmi patrili k najvyspelejším opevneniam neskorej gotiky na Slovensku.

K najcennejším kultúrnym pamiatkam v historickom jadre mesta patrí už spominaný gotický farský kostol sv. Egidia za začiatku 14. storočia, prebudovaný v polovici 15. storočia neskorogoticky v trojlodovú halu so sieťovými klenbami. Neobyčajne cenné je vnútorné zariadenie kostola s 11 kridlovými gotickými oltárami z 15. storočia a zo začiatku 16. storočia, pastofóriem, epitafmi a lavicami, ktoré sa zachovalo v intaknej podobe a patrí medzi najcennejšie interiéry na svete. Mimoriadne cenna je aj radnica, vybudovaná v rokoch 1505—1508 so vzácnymi výrazovými prvkami gotiky i začínajúcej renesancie. Podobný štýl dvoch slohov sa nachádza aj na mestanských domoch s pôvodne vysokými strešnými štítnimi, ktoré však boli v 19. storočí požiarmi zničené a nahradené súčasnými plochými strechami.

Toto cestou pozývame našich krajanov na prehliadku mestských pamiatkových rezervácií na Slovensku či už organizovanie, alebo jednotlivo. Budú mať bohaté kultúrno-spoločenské zážitky a na tvári miesta zoznáma sa ešte bližšie z bohatou minulosťou spominaných pamiatkových rezervácií, o ktoré sa československý štát prikladne stará. Stávajú sa pýchou celého národa.

PREŠOV

Mesto sa vyvinulo zo starnej ranostredovekej slovanskej osady. Jeho rozvoj umožnila priaznivá poloha na križovatke obchodných ciest, prosperujúce remeslá a obchod, a podobne ako u ostatných miest — privilegiá a výsady slobodného kráľovského mesta s budinským právom a s povolením budovať mestské hradby.

Hospodárska prosperita mala, pochopiteľne, odraz aj v budovaní mesta, v ktorom dominuje farský kostol, radnica, tržnica a škola nad objektmi obytnej a výrobnej povahy najbohatších mešťanov.

Farský kostol sv. Mikuláša budovali ako trojlodovú baziliku v rokoch 1330 — 1340. Pôvodný kostol so vzácnym interiérom bol rozšrie-

Prešov, renesančné domy (XVII. stor.)

Prešov, budova z ktorej vyhlásili Slovenskú republiku rád

ný a prestavaný neskorogoticky v prvých rokoch 16. storočia. Mesto bolo obohnané dômyselným dokonalým trojitém obranným múrom, spevnenými baštami a na prístupových cestách uzavretými mocnými bránami a barbakanmi. Toto opevnenie, budované z príkazu kráľa Zigmunda, po pozbavení Prešova mestských práv (1573) rozobrali a preto sa z neho zachovalo iba niekoľko málo úsekov.

Mestanské domy na námestí, prevažne z 15. a 16. storočia, svojou špecifickou dispozíciou, architektonickou konceptiou, výtvarným výrazom fasád s arkádovými štítmami, atikami a sgrafitmi dokumentujú osobitosť východoslovenskej renesancie.

Medzi kultúrnymi pamiatkami Prešova je významná budova bývalej mestskej radnice, kde bola roku 1919 vyhlásená Slovenská republika rád. Budova je národnou kultúrnou pamiatkou.

FRANTIŠEK SOSKA

Foto: archív

Božena Němcová

BABIČKA

(4)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Jednou za čtrnáct dní neb tří neděle, když byl právě krásný den, říkala babička: „Dnes půjdeme na přástvu k myslivcům.“ Děti těšily se od rána až do té chvíle, kde babička vzavši vřetánko na cestu se vydala. Za splavem vedla cesta pod příkrou strání až k mostu, za mostem pak šlo se topolovým stromořadím ustanoveně až do Rýznburku. Babička ale volila cestu pod strániemi podél řeky až k pile. Za pilou se údolí více a více úžilo a řeka v těsnějším korytu bystřejí utíkala přes velké kameny, které jí v cestě ležely. Vrchy porostlé byly jedlemi a smrčinami, které svým stínem skoro celou šíři údolí zatemňovaly. Tím údolím šly děti s babičkou, až došly pod zbořeniny hradu rýznburského, které z temného stromoví čněly, porostlé mechem.

Opodál hradu, nad starým sklepením, kterým se mohlo chodit prý tři míle cesty pod zemí, do něhož ale nikdo vstoupit nemohl pro vlnkost a zkažený vzduch, vystavěn byl altán s třemi vysokými špičatými okny. Vrchnost když na lov byla, drživala tam druhé snídání. K tomu altánku děti zamířily, lezouce po příkrém vrchu nahoru jako kamzíci. Babička, chudák stará, sotva se vyškrábala; upravo i vlevo stromků se chytala. „No, vy jste mi daly, sotva že dechu popadám,“ povídala jsouc konečně nahore.

Děti ale vzaly babičku za ruce, vedeny do altánu, kde byl přijemný chlad a pěkná výhledka, a posadily ji na židlici. Na pravé straně altánu viděly děti na zbořeniny hradu; pod hradem točilo se do polokruhu údolíčko, jež zavíraly při dolním a horním konci vršky, porostlé jedlemi. Na jednom z těchto vršků stál malý kostelíček. Sum vody a zpěv ptactva oživoval jedině panující vůkol tichosti.

Jan vzpomněl si na silného Ctibora, ovčáka pána rýznburského; tam dole na louce to bylo, kde ho pán přistihl, jak nesl na ramenou celou i s kořeny vytrhnutou jedli, kterou byl v panském lese ukradl. Když se ho pán ptal, kde ji vzal, upřímně ze své viny se vyznal. Pán mu to odpustil, ba ještě ho pozval na hrad, s dodáním, aby si vzal s sebou pytel, že mu dá tolik poživý, co unese. Ctibor byl neomalen, vzal ženě devítiletou cíchu a šel do zámku, kde mu hrachu a uzených kýt do ní naložili. Pro jeho silu a upřímnost rytíř si ho zamiloval, a když v Praze veliký turnaj od krále vypsán byl, vzal ho s sebou. Ctibor silou svoji zvítězil nad jedním německým rytířem, nad kterým nikdo zvítězit nemohl, a král udělal ho též rytířem.

Dětem se ta povídka velmi líbila a od té doby, co jim starý ovčák ji povídal, měly hrad a louka větší pro ně zajímavost. (...) Děti obrátily zraky do údolí, viděly v mysli rytíře jezdit — a tu hle, najednou vyjízdí z lesa paní na krásném koni, jedouc údolím dolů, za ní podkoní. Paní má tmavý kabát, dlouhá hnědá sukně visí jí přes třemenný dolů, na hlavě černý klobouček, od něhož vlaje zelený závoj okolo havraních kaďer.

„Babičko, babičko, rytířka, podívej se!“ vykřikly. „I co vám napadá, což jsou nějaké rytířky? To je paní kněžna,“ řekla babička, podívavíc se z okna dolů.

Děti se skoro mrzely, že to nebyla rytířka, jak si ony myslily.

„Paní kněžna jede k nám nahoru!“ volali všechni.

(...) Netrvalo to dlouho, kněžna byla nahore. Lehce svezla se s koně, hodila dlouhou sukni přes rámě a vešla do altánu. Babička vstala uctivě ji vítajíc.

„To je rodina Proškovic?“ ptala se kněžna, přehlédnouc tváře dětí.

„Ano, milostivá paní, jest!“ odpověděla babička.

„Tys jistě jejich babička?“

„Jsem, milostivá paní, matka jejich matky.“

„Můžeš mít radost, máš to zdravá vnučata. Jestlipak ale vy děti také posloucháte své babičky?“ ptala se kněžna děti, které s ní oka nespouštěly. Na její otázku ale sklopily oči šeptajíce: „Posloucháme.“

„No, ujde to s nimi; někdy ovšem — ale co dělat, vždyť my jsme také lepší nebyly,“ řekla babička.

Kněžna se usmála; vidouc stát na lavici koříček jahod, ptala se, kde jich děti nasbíraly. Babička hned pobídla Barunku říkouc: „Jdi, děvčko, podej milostivé kněžné. Jsou čerstvé, děti je po cestě nasbíraly, snad přijdu milostivé paní k chuti. Když jsem mladá byla, také jsem to ovoce ráda jídala, ale co mi děčko umřelo, nevzala jsem žádnou do úst.“

„A proč?“ ptala se kněžna, berouc od Barunky koříček s jahodami.

„To je tak mezi námi, milostivá paní, jak umře matce dítě, nejí od svatého Jana Křtitele ani třešně ani jahody. To prý chodí Panna Maria po nebi a rozdává to ovoce těm malým dítkám. Kterého dítěte matka ale zdrženlivá nebyla a od toho ovoce jedla, tomu řekne Panna Maria: Vidíš, holátko, na tebe se málo dostalo, matka ti to snídla. Proto se zdržoují matky od požití toho ovoce. No a když se zdrží do Jana, zdrží se po Janě taky,“ doslovila babička.

Kněžna držela v prstech jahodu, sladkou, červenou jako její ret, ale při babiččině řeči položila ji mimovolně nazpět do košíku říkouc: „Nemohu nyní jíst, a vy, dítky, neměly byste ničeho na cestu.“

„I to nic nedlá, paní kněžno, jen jezte, anebo si je vezměte domů i s košičkem, my si nasbiráme jiných,“ rychle namítl Barunka, odstrkujíc podávaný ji košiček.

„Přijímám tedy váš dárek,“ řekla kněžna usmívajíc se prostosrdčnému děvčeti, „zítra ale přijdete si pro košiček do zámku a babičku přivedete s sebou, rozumíte?“

„Přijdeme, přijdeme,“ přisvědily děti, právě tak, jako to dělaly, když je zvala paní máma do mlýna. Babička chtěla cosi namítat, ale už nebylo platno nic, kněžna zlehka se babičce uklonila, usmála se na děti a z altánu vystoupila. Košík podavši podkonimu, vyhoupla se na Orlanda a zmizela mezi stromovím jako krásné zjevení.

„Babičko, já se těším do zámku! Tatínek říká, že tam má paní kněžna krásné obrazy!“ řekla Barunka.

„A je tam prý papoušek a ten mluví. Počkejte, babičko, to se podivíte!“ zvolal Jan, tleskaje si do rukou.

Malá Adelka se ale podívala po sobě a povídala babičce: „To si nenechám tyhle šaty, vidíte že ne, babičko?“

„I pro pána krále, vždyť pak jsem si toho děvčete ani nevšimla. Ty jsi krásná, co jsi dělala?“ křížovala se babička vidouc, jak je děvče zmazané.

„Já za to nemohu, Jan mne strčil, upadla jsem do jahod,“ omlovala se malinká.

„Vy dva se jen vždy kočkujete. To si paní kněžna pomyslí o vás čistou věc, řekne, že jste diblici. Teď ale pojďte, ať přijdeme k myslivcům. To vám ale povídám, vy chlapci, budete-li zase dovádět, jako to děláváte, nevezmu vás vicekrát s sebou,“ přikazovala babička.

„I my budeme hodní, babičko,“ ujišťovali chlapci.

„Uvidíme,“ povídala si babička, kráčejíc za dětmi lesním chodníkem k myslivně.

Nesly daleko a očnuly se mezi listnatým stromovím, skrze něž viděly již bílý dvorec a myslivnu před sebou. (...) Z komory vyšel myslivec, v lehkém zeleném kabátu, domácí čepičku na hlavě. „I to jsou mili hosté,“ zvolal vida babičku; „vitáme — jen dál. Hektor, Diana, Amino, půjdete! Vždyť není svého slova slyšet,“ obořil se na psy. Babička vešla do stavení, nad jehož vchodem byly velké jelení parohy. (...)

„A kde máte paní kmotru?“ ptala se babička, když vešli do světnice a nikoho tam nebylo.

„Jen se posadíte, hned ji zavolám; to víte, ona vždy jen jako kvočna mezi kuřaty se batoli,“ řekl myslivec, jda zavolat ženu.

Chlapci se postavili u skříně, v níž se leskly pušky a lovecké nože, a děvčata hrály se srnou, která s nimi do pokoje věhla; babička ale přehlídlouc jedním pohledem celý ten přívětlivý, čistě uspořádaný pokoj, povídala si: „To je pravda, ať sem přijde člověk ve svátek nebo pátek, vždy je všecko jako sklo,“ a když ji padla do oka příze, která svázána u kamenem na lavici ležela, přikročila blíže a prohlížela předivo.

V tom se otevřely dveře a do nich vkročila paní, ještě dost mladá, v čistém domácím obleku, bílý čepiček na hlavě; na ruce nesla malé, rusovlasé děvčátko. Srdečně babičku i děti vítala a na její jasné, přívětlivé tváři bylo vidět, že má vskutku radost. „Byla jsem polívat plátno. Mám radost, letos bude bělounké jako labuť,“ pravila myslivecová, omlouvajíc se ze své nepřítomnosti.

„To je vidět pilnost,“ řekla babička, „kus na bělidlo, a tu se už zase chystá tkalcoví. Tuhleto bude plátno jako pergament. Jen aby vám je dobré udělat a neošidit vás. Jste spokojena se svým tkalcem?“

„I to víte, milá babičko, on každý ošidi,“ pravila myslivecová.

„I vy ženské, rád bych věděl, jak by vás tkadlec ošidil, vždyť to máte všecko vypočteno,“ smál se myslivec. „A přece si sedněte a nestůjte,“ pobízel babičku, které se nechělo od příze.

„I vždyť je dost času,” pravila babička, berouc za ruku malou Aninku, kterou byla paní myslivecová k lavici postavila, aby nepadala, neboť začínala teprve běhat.

Jak nyní domácí ode dveří odstoupila, objevili se za jejími zády dva opálení chlapci, jeden světlovlásý po matce, druhý černohlávý po otci. Byli se sice s matkou s celou chutí do dveří přihnali, ale když se pustila matka s babičkou do řeči, nevěděli honem jak a co dětem říci, začali se stydět a schovat se za máminy sukně. „Copak vy sojáci,” začal otec, „je způsob vlezit za mámu, když máte hosti vitat? Hned podejte babičce ruku.”

Hoši ochotně postoupili k babičce, ruce jí podávali. Babička jim do nich naložila jablka.

„A teď alou ven,” rozkázal tátá; „ukažte dětem výra a hodte mu sojku, co jsem dnes zastífeli; ukažte jim malá štěňata a mladé bažanty. Ale ať mi mezi tou drůbeží nelitáte jako jestřábí, sice vás —” tento dodatek děti již neslyšely, neboť sotvaže otec řekl: „Alou ven!”, již se to hrnulo ze dveří.

„To je hon!” smál se myslivec, ale bylo vidět, že mu ten hon není proti mysli.

„Děti jsou děti, mladá krev,” řekla babička.

„Jen kdyby ti chlapci tak diví nebyli. Ale věřte, babičko, že mi sedí strach celý den v zádech. To vám jen po ličkách leze, po strojmech, kotrmelce dělá, kalhoty trhá — až hrůza povídá. Děkuji Hospodinu za to dobré děvče, to je dobrá hodina,” povídala paní myslivecová.

„Co chcete, paní kmotra, po matce dcera, po otci syn se poznává,” prohodila babička. Paní domácí s usmáním podala dcerušku manželovi, aby ji trochu pochoval; „jen co bych přinesla něco k snědku, hned tu budu,” dodala.

„Dobrá žena,” řekl myslivec, když vyšla ze dveří, „hrich jí ublížit, jen kdyby neměla ustavičné strach, že se ti kluci zabijou; co do hocha, když není v něm ohně?”

„Všechno moc škodí, pane kmotře, když jim dal člověk celou vúli, ono by to po hlavách chodilo,” povídala babička, ačkoliv se nevždy dle těch slov zachovávala.

Netrvalo dlouho a do dveří vešla hospodyně s plnýma rukama. Na dubovém stole otočil se bílý ubrousek, majolikové talíře, nože se střenkami ze srnčích parohů, octly se tam jahody, vaječníky, sметana, chléb, med, máslo a pivo.

Hospodyně vzala babičce vřetánko z rukou řkouc: „Teď nechte přádla, babičko, a berte si. Ukrojte si chlebička, namažte. Máslo je dnes tloučené, pivo je nekřtěné. Vaječníky nejsou tuze kalé, upékla jsem je dnes jen na zdrábku, ale když přijde člověku cos znenadání, chutná třeba. Jahoda vy nejte, ale děti rády, když jim je poleju sметanou.” Tak pobízela paní myslivecová a přítom krájela krajíc za krajicem, mazala máslem, kapala med.

Babička náhle, jako by se připomněla, plácla se do čela řkouc: „To je stará hlava zapomětlivá! Vidíte, ani mi ještě nenapadlo povědit vám, že jsme mluvily v altánu s paní kněžnou.”

„Není divu, vždyť pak ty děti člověka tím kříkem zpítomí,” řekla paní myslivecová, ona hned se ptal, co jim paní knězna říkala.

„Nepovídejte, babičko, dokud se nevrátím,” prosila myslivecová; „musím dřívěj ty děti uspokojit, aby trochu poseděly.”

Děti zrejdly zatím kde co a chlapci myslivecoví, Franěk a Bertík, všude v čele a všecko jim vykládali. Právě stály před domem na trávě a malá Amina prováděla před nimi svoje umění, skákajíc přes hůl a přinášejíc hozený jí věci v tlamě, když se zjevila na prahu matka, volajíc je k svačině. Nedaly se dvakrát volat. „Sedněte hezky pod stromy, jezte a neumáte se příliš!” napomínila je, rozkládajíc jim jídlo na stolký. Děti sedly a okolo nich postavili se psi a čuměli jim do tváře.

Když přišla paní myslivecová zase do svěnice, prosila babičku, aby povídala o paní kněžně, a babička povíděla vše slovo od slova, jak a kterak v altánu bylo.

„Vždycky to říkám, že má dobré srdce,” oz-

Kresba: Adolf Kašpar

vala se myslivecová. „Kdykoliv sem přijede, vždy se ptá, co dělají děti, a malou Anušku polibí na čelo. Kdo má děti rád, je dobrý člověk. Ale to služebnictvo ji roznáší, jako by kvodivjaká byla.”

„Čin certu dobré, peklem se ti odslouží,” ozvala se babička.

„Tak, tak, babičko,” pravil myslivec, „pravdivé to příslovi. To je má řeč, nemuseli bychom si lepší paní přát, kdyby neměla těch drábů kolem sebe, ti ji štvou a lhou jí. A není ta čeládka k ničemu na světě, nežli Pánobohu den ukrádá. Když to tak všechno, milá babičko, na světě pozoruju, myslím si kolikrát: kdyby do vás tisíc — karlátek uho-dilo! Není to k zlosti, když takový halama, který nic neumi, k ničemu není, než aby za vozem stál jako dřevěný panák a v pokoji dřepěl, že ten tolík má co já; že ten více platí než já, který musím v dešti, v blátě, v sněhu cachat po lesích, ve dne v noci s pytláky se hrdlit a za všechno tu stát a všechno obstarávat. Nemám nač naříkat, jsem spokojen, když mi ale přijde takový fouňa sem a vyhrnuje po mně nosem, tu bych mu, na moutě kušl — ale darmo se zlobit.” A pan myslivec vzal sklenici a napil se na zlost.

„Ale jestlipak ta paní o všem ví, co se děje, a proč si nevezme někdo to srdece a neřekne jí, když se mu křivda stane?” zeptala se babička.

„I šlaka, kdopak se rád spálí? Já s ní mnohdy mluvívám a mohl bych říci to i to, ale vždy si myslím: Fraňku, mlé, ať se to na tebe nesveze. A konečně ona by mi to nemusela věřit, zeptá se těch vyšších, a tu to máte, je po všem. Ti drží při sobě, to je nerozdílná ruka. Mluvil jsem s ní před několika dny, chodila po lese s tím cizím knížetem, co tu s ní je. Potkali Viktorku a ptali se mne na ni; knězna se jí lekla.”

„A co jste jí řekl?” ptala se babička.

„Inu, co jsem měl říci; řekl jsem, že je bláznivá, ale že nikomu neubližuje.”

„A co na to řekla?”

„Sedla do trávy, kníže sedl k jejím nohoum a mně kázali, abych přisedl a povídal jím o bláznivé Viktorce a kterak se to stalo, že se zbláznila.”

„A tys rád povídal, vid?” usmála se myslivecová.

„To víš, ženo; kdož by nebyl rád k službám krásné paní. A naše knězna není sice už tak mladá, ale šlakovité krásná paní. Ostatně co dělat, musel jsem povídat.”

„Vy jste čtverák, pane kmotře: dvě léta tomu jsou, co jsem zde, a to mi slibujete povědit zevrubně, jak se to s Viktorkou přihodilo, a posud to nevím, jen tak páté přes deváté. Krásná paní nejsem, poručit vám nemohu, a já se toho asi nikdy nedovím, videte?”

„Oh babičko, vy jste mi milejší než ta nejkrásnější paní na světě, a je-li vám libo poslouchat, povím vám tu historii třebas hned.”

„Když pan kmotře chce, umí hedvábný polštářek podložit, to je pravda,” usmála se babička. „Jestli je to paní kmotře vhod, vezmu vás za slovo. Starý člověk podobá se dítěti, a děti, jak víte sami, rády mají povídáky.”

„I, já nejsem tak stará a také ráda poslouchám. Jen povídej, tatiku, povídej, hezky nám ujde chvilka,” odpověděla myslivecová.

„Maminko, prosím tě, dej nám ještě chleba, my nemáme už ani kouska,” ozval se ve dveřích Bertíkův hlas.

„To není možné, kam by to ty děti byly kladily?” divila se babička.

„Polovic snědly, polovic daly psům, srnčí a veverkám; to máte vždycky tak. Och, já mám s nimi peklo,” vzdychla myslivecová krájejíc poznovu chléb. Co po druhé děti venku dělala a malou dcerušku chlévnu na starost dávala, opal si pan myslivec dýmkou. „Můj nebožtík, dej mu Pánbůh nebe, měl také ten zvyk; než co povídat začal, musela být dýmka přichystaná,” povídala babička a záblahé vzpomínky zaleskla se jí v oku.

„To já nevím, ti muži jako by si řekli, všickni mají ten ošklivý zvyk,” povídala myslivecová, zaslechnouc ve dveřích babiččina slova.

„Jeň se nedělej, jako bys to ráda neměla, sama mi z města tabák přinášíš,” řekl myslivec, zapaluje si dýmku.

„Inu, jaká pomoc. Chee-li mít člověk od vás pěkné oko, musí vám pomyšlení udělat. Začni tedy povídат,” řekla hospodyně, sedajíc s vřetánkem vedle babičky.

„Jsem hotov, tedy poslouchejte!” To řka pustil myslivec první obláček dýmu vzhůru ke stropu, položil nohy křížem, podepřel se pohodlně o židli a začal vypravovat o Viktorce. —

POKRAČOVÁNÍ V PRÍSTIM ČÍSLÉ

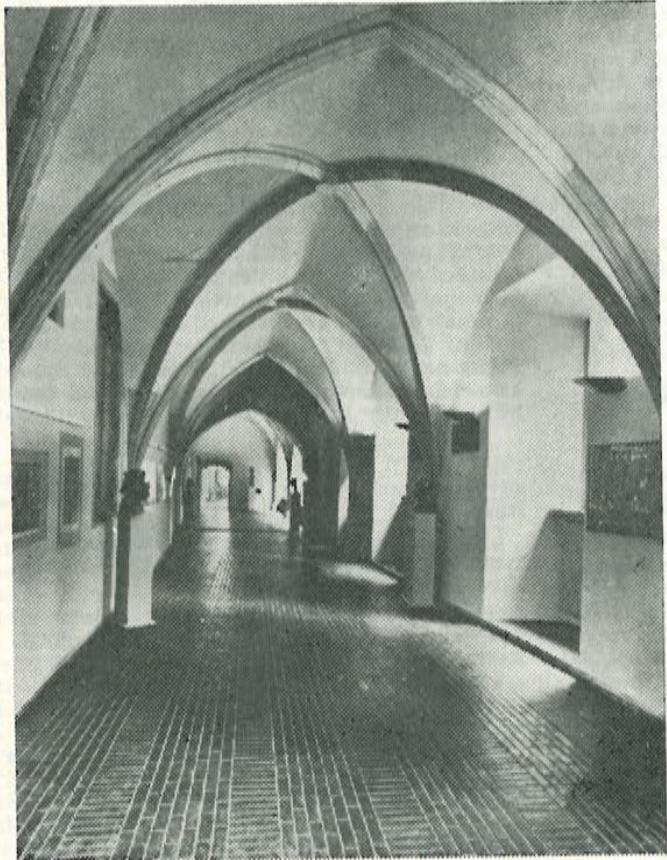
Středověká budova Karolina — barokizována 1718, rekonstruována 1945—1948

Nádvoří Karolina

Gotické ochozy Karolina

UNIVERZITA KARLOVÁ

Karolinum — Kolej Karla IV. (Collegium Caroli) byla původně pouze jednou z univerzitních kolejí. Kolej nejstarší (1366) a zároveň nejvýznamnější sloužila jako univerzitní shromaždiště, konaly se v ní promoce a volby rektorů.

Univerzitu Karlovu založil český král Karel IV. dne 7. dubna 1348. První univerzita v celé oblasti střední, severní a východní Evropy vznikla tedy v Praze. V následujícím roce potvrdil Karel jako římsko-německý císař pražské univerzitě veškerá dosažitelná univerzitní práva. Univerzita Karlova nebyla založena jako ústav říšský, nýbrž jako univerzita Českého království, byla také hospodářsky zabezpečována výlučně domácimi prostředky.

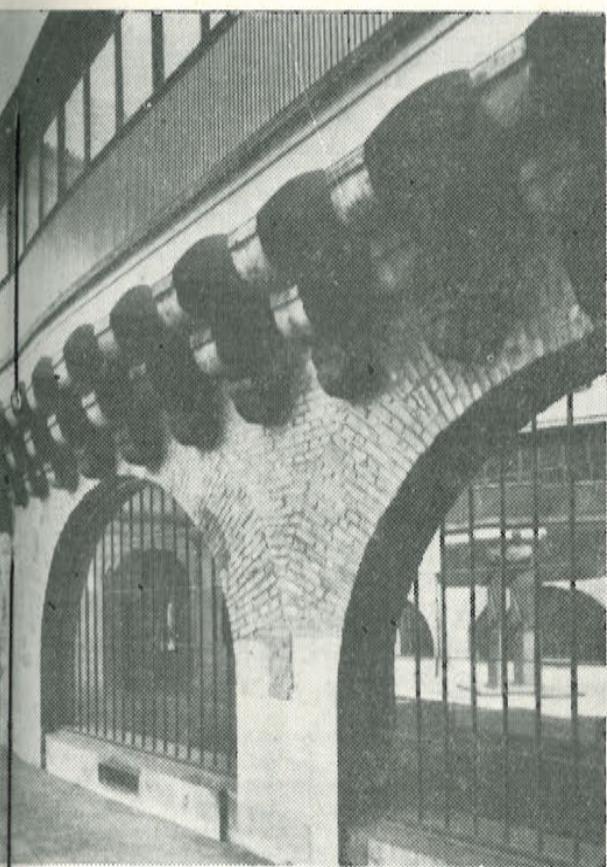
Zpočátku neměla univerzita vlastní budovu. Přednášelo se v kostelech, v klášterech, v soukromých bytech univerzitních mistrů. Teprve později vznikaly kolejí, byly dotovány výnosy z univerzitních statků, z těchže zdrojů byl proplácen také určitý počet profesorů — kolegiátů, kteří v kolejích bydleli a přednášeli.

Karlova kolej byla původně umístěna v domě žida Lazara, v sousedství kostela sv. Mikuláše. S postupem času tento prostor nestačil; král Václav IV. opatřil univerzitě dům mincmistra Rotleva — dnešní Karolinum. Univerzita se tam nastěhovala roku 1386.

Rotlevův dům byla rozlehlá, dvou až dřípatrová opevněná stavba, která vznikla spojením několika menších domů a byla výhodně situována v havelské čtvrti nedaleko Velkého tržiště — dnešního Staroměstského náměstí. Univerzita dům přestavěla a rozšířila. Vznikla loubí na jihozápadní straně, velká shromažďovací aula v rozšířeném prvním poschodí, v jejím krásném arkýři vznosná kaple. Zrodil se soubor rozsáhlých gotických prostor, posluchárny, byty mistrů a jejich pomocníků, hospodářské místnosti,

zbrojnici, četné krámy v přízemí. Karolinum bylo původně uzavřeným dvorem, krytým strmými schodišti. Na východní straně k němu hala zahrada obehnána zdí. V jejím východním cípu byla vysoká pevnost určená univerzitní stráži. Při zdi dvora malý domek — karcer — vězení pro slušné, vzpurné studenty. Kamenného dvorního průčelí nesly otevřené dřevěné lače, kterými se vcházel do síní a sklepů v patrech. Pavlače spojovala kamenná schodiště. Rekonstrukce objevila krásná okna s jemnou kružbou, odhalila v prostorách nálezy, které jednoznačně dokumentují výstavnost a rozlehlosť původního univerzitního objektu.

V průběhu staletí procházela univerzita mnoha změnami, kdy na její půdě působili, jejichž věhlas přesahl hranice Českého království, tak údobími uprostřed, jí vnější tlaky či vnitřní spory i vlivem vlny invazí a lesku. Tato historická sídlo procházelo i stav samotné budovy Karolinum různých dobách se podle různých plánů. Ačkoliv každá etapa zanechala své charakteristické stopy, v charakteru celého objektu převládá zcela jednoznačně jeho gotický ráz. V šestnáctém století budova mistři ji nevěnovali dostatečnou pozornost. Ve počátkem sedmnáctého století došlo k činným úpravám, změnila se i izolovaná volně stojící karolinské dvorec. Karolinum vrostlo do rozširojící se městského prostoru, univerzitní zahrada byla rozšířena. O století později prováděl Kaňka barokní přestavbu Karolinum, zmizela definitivně jeho gotická přízemí. Stála budova se zaskvěla v novém lehkém stylu devatenáctého století provedeném J. Mockem. Další úpravy v románském stylu své doby. Veškeré opravy upravily

VA V PRAZE

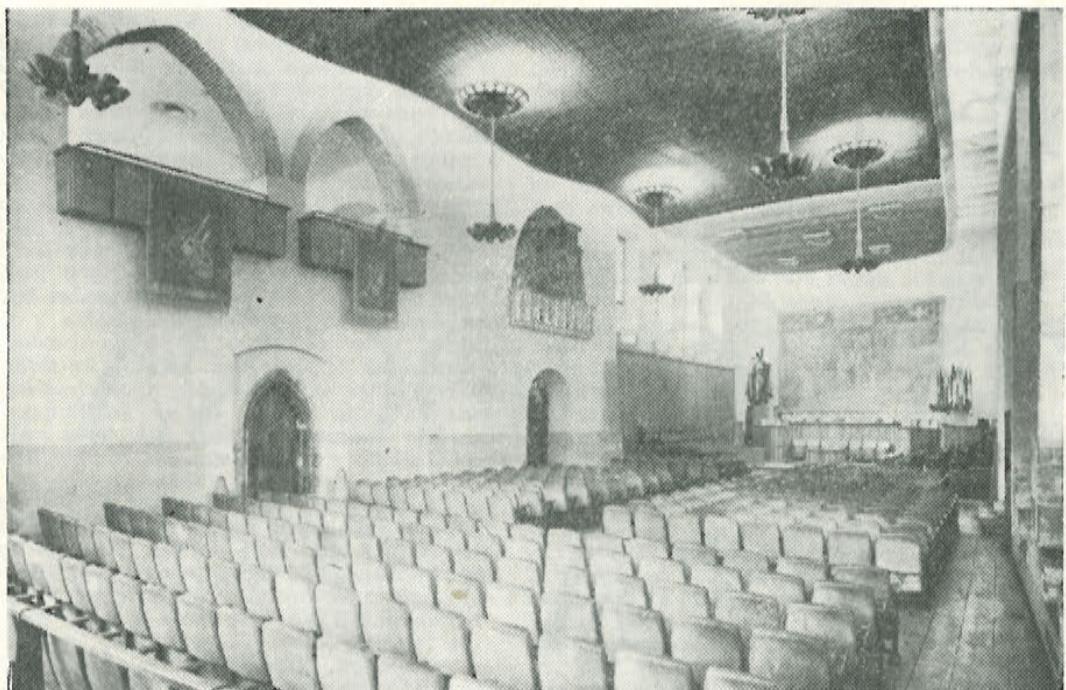
projektu, vystavěckými příslušenstvím věž, se stál nepočítatelnou výhodou. Pavilonová struktura schodišťového systému byla využita pro výrobu výrobků, které byly na Karolinu provedeny, byly dřevěné, povrchové, vnitřní a vnější. Konstrukci budovy nevěnoval nikdo příslušnou pozornost, začátkem dvacátého století začala proto stavba rapidně upadat.

V třicátých letech vznikly kolem žalostné situace Karolina zásadní spory; nemálo hlasů žádalo naprostou demolici objektu. Ale zároveň byl zahájen vědecky fundovaný průzkum budovy, který vyzdvihl historický a architektonický význam a přednosti Karolina. Provedlo se několik dílčích úprav. Ale k definitivní záchrane Karolina dochází až po roce 1945, kdy vláda demokratického Československa rozhoduje o generální rekonstrukci Karolina i přilehlého univerzitního areálu, historických univerzitních budov.

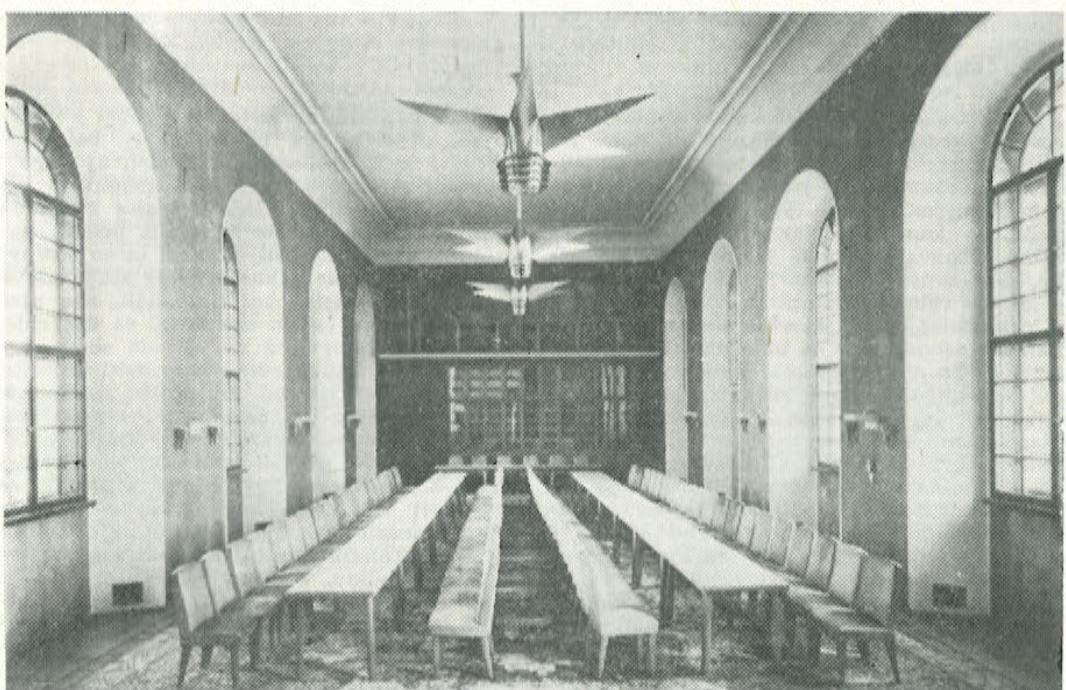
Tímto rozsáhlým a nesmírně zodpovědným úkolem byl pověřen profesor architekt Jaroslav Fragner. S týmem spolupracovníků zajížděl do Karolina a vyzdvihuji jeho historické a architektonické kvality, nachází současné formální a hmotné prostředky, které odpovídají moderní funkci budovy, a vrací tak Karolinu jeho slavnostné společenskému poslání v životě univerzity. Kromě profesora Fragnera spolupracují na rekonstrukci Karolina přední čeští umělci.

Rekonstrukce auly a přilehlých slavnostních prostor byla dokončena v roce 1948, k oslavám šestistého výročí založení univerzity. V následujících dvaceti letech byla postupně uskutečněna rekonstrukce jednotlivých historických objektů, které s vlastním Karolinem tvoří souvislý areál. Přestavbou celého tohoto areálu získala Univerzita Karlova důstojný soubor slavnostních, správních a výukových prostorů na půdě středověkého slavného učení Karlova.

Doc. ing. arch. MARIAN BĚLOHRADSKÝ

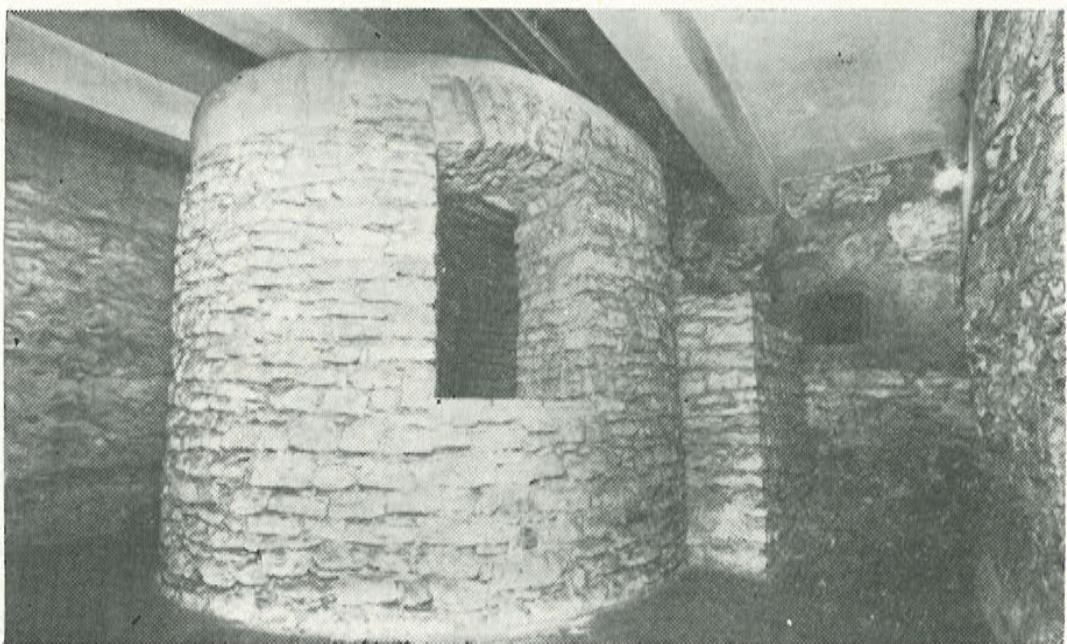
Slavnostní aula Karolina — rekonstruována 1948

Velký poradní sál rektora — rekonstruován 1958

Středověká studna v Karolinu

Foto: Orbis

Peter Jaroš

TISÍCROČNÁ VČELA

(28)

Lahli si o siedmej večer a starý Talian, ktorý ich predtým napojil kozím mliekom, im po taliansky rozprával: „Kozu mám iba jednu, ale dojim ju len ráno, lebo viac mlieka nepotrebujem. Mlieko pijem iba večer, ale málo, aj jem málo, lebo potom by sa mi tažko zaspávalo. Minule mi priniesli výslužku zo svadby, vydávalo sa dievča z rodiny, a ja som celú tú výslužku zjedol. Lahol som si o siedmej večer, po vne som rýchlo zaspal, ale zobudil som sa už o deviatej večer a myslil som si, že je ráno. Vstal som, naklídol som ohňa, podojal kozu a zistim, bistubohu, že je iba večer... Málo už spávam! Staroba ma necháva hore, oči mi otvára... „Starec by bol rozprával aj ďalej, ale Karol Pichanda, Juraj Vicien a ďalší traja vojaci v miestnosti zaspali ako zarezani. Starec vykukol z miestnosti, a keď videl, že zaspal aj strážny na poste, len kývol rukou, prešiel ticho okolo neho, vyškrial sa na šopu a vliezol do sena. O piatej ráno bol po plach, lebo Taliani zamorili celé údolie plynom. Vojakom slzili oči a videl čoraz menej a menej. Starý Talian na šope sa tak vylákal, že stúpil mimo rebrík a zlomil si väzy. Koza osirela. Vojak v maske ju chcel najprv vypustiť, ale potom ju zaviedol do kuchyne. Stovky polopselých vojakov, medzi nimi aj Karola Pichandu a Juraja Vicenia, naložili do vagónov a zaviezli na liečenie do Viedne. Dva týždne im tam doktori kvapkali do očí kvapky, kým sa im zrak napravil. Ale opäť sa trpieť lebo dostali dovolenkú. „Ech, urláb, to vari nie je ani pravda!“ vzdyhol si Karol Pichanda a pozrel na Juraja Vicenia, ktorý si tiež na stanici v Kráľovej Lehote neveriacky pretieral oči. „Sním, alebo bdim?“ zamrmial si popod nos Juraj Vicien a uštipol sa do líca. Aj jemu sa tvár vyjasnila a oči rozosmiali. „Hurá, my sme doma!“ vykřikol hlasno. „Hurá, my sme po troch rokoch doma!“ Karol a Juraj sa pozreli na seba, zaslizili, tuho sa objali a vykročili do rodnnej viesky k príbuzným a blízkym. Zjavili sa medzi nimi tak nečakane, že im skoro spôsobili mdloby a niektorých takmer šľak trafl od radosti a prekvapenia. „Vari sa skončila vojna?“ vyhľkla najprv zo seba Mária Pichandová, keď uvidela syna, a len po chvíľke zjokla a vykřikla. Vrhla sa synovi do náruče a fútostivo sa rozplakala. Vyobjimala obidvoch a nasilu vtiahla do myna aj Juraja. Aj Samovi Pichandovi vyhľkli slzy do očí a skoro si zatal do ruky a odťal palec, keď chcel narázko rozrúbať dreva a priložiť do pece, aby sa jedlá čím skôr zahriali. Trinásťročný Marek nespustil zrak z

brata a neprestajne sa len vypytoval a vypytoval. „Vidím, ťiel by si aj ty bojovať!“ povedal so smiehom Karol. Ťiel, aj hned! ponúkol sa Marek. „Somárča, somárske! zahriakla ho matka... A tak si Karol Pichanda a Juraj Vicien mesiac hoveli na urlábe, pomohli rodičom na poli, pákrát sa so známymi opili v krémne a každý večer zaspávali vo frajerkinej poste. Ani nezbadali, ako pretiahli urláb o týždeň. Spakovali sa narýchlo, rozlúčili s rodinami a vo veľkom zhne vyspravili k vlastnej rote. Tam ich za trest najprv skoro zastrelili, ale potom trest zmeneňili a okamžite ich poslali do prvých liníi. Taliani sa zúrivo bránili. Naši smelo dorážali. V Plave plávali mŕtvoly vo vlastnej krvi. Karol Pichanda a Juraj Vicien plece pri pleci útočili na nepriateľa vo dne i v noci. Trinástej júla tisíc deväťsto osemnásť ich však Taliani ranili. Obidvoch v jeden deň v jednu hodinu, v jednu minútu a v jednu sekundu. Črepiny z toho istého delostreleckého granátu rozsekli Karolovi Pichandovi bruchu a potrhal mu črevá. Najprv omdlel, ale potom sa prebral. Zaviezli ho do vojen-ského lazaretu a tam zasa omdlel. Iná črepina zmrzačila Jurajovi Vicenovi pravú nohu pod kolenom. Uložili ho do toho istého lazaretu a na postel vedľa Pichandu. „Aj ty si tu?“ spýtal sa Karol priateľa, keď opäť prišiel k sebe. „Najmenej hodinu na teba pozérám.“ povedal Juraj a sŕkol od bolesti. „Boli?“ spýtal sa Karol. „Veľmi!“ priznal sa Juraj. „Ja už nič necitím.“ povedal Karol. Prišli traja vojenskí lekári. Obzreli Karola, pokrútili nad ním hlavami, kázali ho prefačovať a obrátili sa k Jurajovi. Lahučko mu hmatkali ranenú nohu pod kolenom, ale Juraj aj tak reval od bolesti. Karol začal na vedľajšej posteli ticho spievať.

Už je, milá, zle s nami,
zlémala sa pod nami
javorová doska,
postelôčka úzka,
kde sme spolu spávali.

Mám ja brata stolára,
spraví postel do rána,
postel malovanú,
čo si ľahne na ňu,
moja milá vedľa mňa.

Lekári odišli a Karol na chvíľu zmlkol. „Vieš, ja si myslím, že pri tej operácii zomriem,“ ozval sa Juraj Vicien. Tažko si vzdyhol a pokračoval: „Iné mi neprihodí iba zomrieť, lebo bez nohy by som nevedel žiť.“

Peter Pichanda si zo začiatku veľa vytrpel v ruskom zajati. Trpel hladom, chladom, rôznymi chorobami a tažko pracoval. Neskoršie ho odvezli do Petrohradu kde začal pracovať v Putilovskom závode. Peter Žufanko padol v Čiernej Hore a Juraj Vicien a Karol Pichanda nenašli po bitke jeho mŕtvolu. Ján Vicien nadálej točil v Debrecine delové gule a premýšľal, že sa ožení s Martou Koláčzovou a tu sa aj natrvalo usadi. Ale Marta sa páčila aj Bélovi Dodymu, ktorý pracoval v tej istej fabrike. Došlo medzi nimi do rúvačky, po ktorej si naklonnosť Marty už natrvalo získal Ján Vicien. Ondra a Fera Viliša v zajati od seba oddeli. Ondro pracoval na poli u statkára a Fero v Kyjeve najprv zametal ulice a potom pracoval vo fabrike na spracovanie mlieka. Mária Radková prežívala tažké dni, chorlavela jej matka, chybali potraviny, ktoré zhaňala priamo u rolníkov. Žandari rekvirovali rolníkom obilie. Mlyn Sama Pichandu stál prázdný a bezúžitočný. Nakoniec prišiel rad aj na kostolné zvony. V Hybiach ich žandári zobraли z veží oboch kostolov — katolického a evanjelického. Pri zhadzovaní zvonov z veže zahynula aj Anna Žufanková, ktorá zúfalá za svojim zabitým synom.

Karol neodpovedal, len sa znova potichučky rozospieval. O chvíľu prišli sanitári, preložili Juraja na nosidlá a bolestivo mu rušili nohu. Juraj kričal a reval, a Karol si len spieval. Už bol večer, keď vyčerpaného Juraja priniesli späť. Dlho ležal nehybne na chrbte a potichu plakal. Potom obrátil hlavu ku Karolovi Pichandovi a chraplavým hlasom mu oznámil: „Odrezali mi nohu, Karol!“ Preglgol nasucho, smrkol, nadvihol sa na lakte a pozrel na Karola. „Počuješ,“ skrikol Juraj Vicien, „odrezali mi nohu!“. Karol Pichanda neodpovedal, bol mŕtvy.

Delových gúľ sa miňalo vždy viac a viac, a tak ich musel Ján Vicien točiť od rána do večera, od pondelka do soboty a niekedy aj v nedele. Málokedy sa mu poštastilo vybehnuť s Martou Koláčzovou za mesto ľahnuť si v riedkom lesiku do trávy a pozerať, ako nad Debrecinom zapadá slnko. Ruka v ruke, noha pri nohe, hlava pri hlave. Suchotanie vetra v korunách stromov uspávalo milencov. Ján Vicien žmúril do červeného slnka a odrazu si spomenul na matku a otca a na to, ako voľakej dávno horelo Jamnických humno. Po uhasení požiaru čneli k oblohe čierne obhorené brvná, ktoré ešte vždy tieľa v neviditeľných puklinách belláskavým dymom. Na druhý deň ráno sa Ján spolu s kamarátkami šplhal hore-dolu po brvnáčkach a zafúfal sa do čierna. Pred bitkou ho nezachránilo ani to, že spolu s Kováčikom najkrajšie spieval v kostole... Ján Vicien si tažko vzdyhol a Marta Koláčzová sa posadila. Pozreli na seba, na zapadajúce slnko, obdivujo prikľvili, vstali a pobrali sa do mesta. Pred kaviarou Lolita ich úctivo pozdravil a hlboko sa im uklonil bývalý Martin nápadník Béla Dódy. S tým prchým chlapíkom sa muselo niečo stať, lebo od istého času sa začal správať k Jánovi Vicenovi až dôverne priateľsky. Raz ho pozval na pohárik a platiť iba sám, inokedy na kolky a hanebne prehral, alebo na ryby, ktoré v tichej a odľahlej zátoke nevelkého potoka hlušil dynamitom. Ján Vicien útrpne znášal jeho priateľstvo. A keď si už Béla myšel, že mu Ján celkom dôveruje, strčil mu do ruky šúľok dynamitu, zapálil knôt a povedal: „Hod, aké keď ti poviem!“ Béla Dódy bol však natol'ko zaujatý pozorovaním Jána Vicenia a rozptýlený očakávaním výbuchu v jeho ruke, že ani nezadbal, ako horel knót v jeho vlastnej ruke. Výbuch mu odtrhol raviču až poníže laktá. Ján Vicien sa naťakal, pustil svoj šúľok dynamitu do vody a výbuch po hlušil toľko rýb, že ich s Martou odnášali na

trh celý deň v košoch. To sa tiež stalo v nedeľu. Na druhý deň ráno nastúpili Ján a Marta do fabriky ako snúbenci...

Sama Pichandu, jeho ženu Máriu i trinásťročného Marka zavalil žiaľ. Akoby sa nemohli pohnúť, ba ani len nasilu myknúť, len merovali a najprv aj nemo hľadeli na úmrtné oznamenie, ktoré ležalo na stole. Poštár ho ta položil ľahučko, a keď sa dotklo stola, škľbol rukou a prudko ju od úmrtného oznamenia odtiahol, akoby sa ho bál. Pichandovi dlhé hodiny neverili, že ich Karol je mŕtvy. Už ich dusil žiaľ, už nemohli prežiť ani vodu, už im kŕč zvieral bruchá, už sa slzy tláčali do očí, už sa prsty chveli a pery tŕpeli, ale ešte nepozreli otvorené na seba, ešte nespomenuli smrť, ešte nevyrieckli synovo meno. Len odrazu a celkom nečakane zjokla a vykrikla Mária: „Karol môj!“ A vtedy sa poddali. Zavzlykali a rozplakali sa. Plakali všetci traja usedavo a dlho. Zapálili sviečky, vyložili na stôl Karolove fotografie, obložili izbu jeho kresbami a maľbami a potom sa všetci traja zhŕkli do jednej hrčky, tuho sa objali a zase sa usedavo rozplakali...

Prvá pesnička, ktorú sa Peter Pichanda naučil v ruskom zajatí, bola „I mamaša charošajá i devočka krasívajá“. Už po týždni ju vedel spievať naspäť. Pospevoval si ju so spolužiacimi a s robotníkmi Putilovských závodov. Neskor sa naučil ďalšie dve-tri pesničky a po polroku ich vedel najmenej dva tucty. Pomaly, ale isto sa mu usádzala do úst aj ruština a jedného dňa bol prekvapený a uveličený sám sebou, ako plynule hovoril touto rečou, ba pristihol sa aj pri tom, že začal v ruštine myslieť. Azbuku sa naučil za necelý týždeň a potom už číhal každý zdrap papiera či novín, ktorý mu prišiel do rúk. Jednín, čo chcel vedieť predovšetkým, bolo: Ako je doma? Ako je na frontoch? Od zajatcov, ale viac od robotníkov sa dozvedal útržkovité správy, z ktorých si v hlave poskladal aspoň akýtak obraz. Robotníci hovorili zajatcom: „Nebojte sa, čoskoro pôjdeťte domov k materiam a ženám.“ Ale vojna ešte trvala, na frontoch sa bojovalo. Jedného dňa im spolužiaci učiteľ Franík z Vrútok prečítal rezolúciu slovenských zajatcov v Rusku, v ktorej okrem iného žiadali a prehlasovali: „Nás ciel je slobodný slovenský národ. Samostatné Slovensko a samostatné české zeme spojujú sa navonok v jeden štátne celok. Sme presvedčení, že zhrňujeme túžby slovenského národa, keď vyhlásime, že Slovensku v budúcom štate musí byť zabezpečená úplná národná samospráva a voľnosť sebaurčenie a vývinu. Úradný jazyk vo všetkých verejných ustanovizniach na Slovensku má byť slovenský, v českých zemiach český...“ Zajatci prijali slová učiteľa Franíka nadšene, ale jeden z nich sa nahlas spýtal: „A čo urobíme s cisárom?“ Učiteľ Franík mu odpovedal: „To, čo Rusi s círom, kopneme ho do zadku!“ To už bol podľa starého ruského kalendára koniec februára v tisíc deväťsto sedemnásatom, pár hodín po tom, čo generálny politický striek prerástol v povstanie proti cárizu: pár hodín po tom, čo Rusi kopali vlastného círa do zadku a vzniklo dvojvládie: Soviety robotníckych a vojen-ských zástupcov a Dočasná vláda. V Putilovských závodoch sa v tých dňoch nepracovalo, lebo vedenie firmy, ktorá mala na starej aj vojnových zajatcov, sa rozutekal. Treba dodať, že aj stráže, ktoré dohliadali na zajatcov, sa kdesi-kam s stratili. Vojnovi zajatci vyšli do ulíc Petrohradu spolu s robotníkmi a s ostatným národom. Všetci sa pokúšali čo najrýchlejšie vyznať v nezvyčajnej trme-vrme. V tie dni Peter Pichanda tak silno prežíval všetko, čo sa tu diaľo, akoby ani neboli pochádzali zo slovenského Liptova. Počíval to i ono. Číhal noviny také i onaké. Vo všetkých sa oslavovalo zvrhnutie círa a hovorilo o revolúcii. Nevedel sa vyznať, komu veriť. Dočasnej vláde? Sovietom? Pýtal sa robotník, ktorých poznal z Putilovských závodov, aby mu poradili. A oni

ho zobraťi na svoje bolševické schôdze. Hodiny čírali Pravdu a Izvestija. Dvaja či tri rája sa striedali pri čítaní nahlas a potom si všetci vysvetlovali zmysel článkov. Peter Pichanda začal pomaly chápať, čo chcú bolševici a prečo to chcú. Kričal spolu s nimi: dvojvládie sa musí skončiť! Veril spolu s nimi: čoskoro vypukne naozajstná proletárska revolúcia, naozajstná socialistická revolúcia! A keď na vlastné oči videl a na vlastné uši počul rečník Lenina, na Střepovom námestí, uveril celkom. Stál tam vtedy uprostred robotníkov, vojakov a vojnových zajatcov v zašpinenej rakúsko-uhorskej uniforme a odrazu sa za tú uniformu začal hanbiť. Hanbil sa za seba, za vojnu, za uniformu a najradšej by ju bol zo seba strhol. Už vtedy si zaumienil, že tú hanbu musí zo seba striať a odčiniť. Vtedy na námestí, ešte nevedel kedy a ako, ale neskôr v októbri, keď v revolučných dňoch pomáhal sovietskom prebrať všetku moc, si náhle uvedomil: „Teraz prišla tá chvíľa, odteraz sa už nebudem musieť hanbiť!“ Aké to boli dni, keď soviety robotníckych, roľníckych a vojenských zástupcov prebrali do svojich rúk v tunajších bojoch všetku moc? Veľké? Nezabudnuteľné? Také, že Peter Pichanda zabudol myslieť aj na Máriu Radkovú... Na matku, na otca i súrodencov zabudol myslieť v tých dňoch, keď revolucionári schvaľovali Dekrét o mieri, keď sa vytvorila nová vláda — Rada ľudových komisárov, keď zvolili Ústredný výkonný výbor sovieta na čele s Leninom! Lenin — celkom zblízka ho videl ešte raz, ba i ruku mu vtedy podal, keď vzdávali poslednú poctu bolševikovi Urickému, ktorého zavraždili kontrarevolucionári. Peter Pichanda stál vtedy pri jeho katafalku už ako príslušník 6. pluku lotyšských strelecov, ku ktorým sa prihlásil na priamu výzvu Lenina v bolševickej Pravde. Od tej chvíľe bil buržujov srdnato a bez nostalgie. Sedemsto ľavých eserov sa ukrylo v dvojposchodovom paláci baleriny Kšešinskej, milenky círa Mikuláša.

Palác bol obohnany vysokým železným plotom a eseri striefali z mnohých guľometov do každého, kto sa objavil v Sadovej ulici. Zabili veľa náhodných chodcov, žien a detí, viacerých čekistov, ale aj mnohých lotyšských strelecov. Vzdali sa však hned potom, keď revolucionári pritiahli delá a vystrelili na nich niekoľko šrapnelov. To bol prvý bojový krst Petra Pichandu. Hned potom odpochodoval k Jaroslavu, kde bieli buržuji vyliali povstanie proti sovietskej moci. Tažko-pretažko dobývali toto mesto, jedno z najstarších v Rusku. Od mesta delila lotyšských strelecov horná Volga a jediný železničný most cez ňu ostreľovali bieli tažkými guľometmi. Mnohí lotyšskí strelec padli a Peter Pichanda bol ľahko ranený povyše kolena. Zostal však nadáľ v boji. V mestskom divadle hrali ľahké veselohry pre dámy, bieli sa chystali postrieľať časť rakúsko-uhorských a nemeckých zajatcov, lebo odmietaли bojovať s nimi pri obrane mesta, v starom kláštore sa popi horlivou a bezvýsledne modlili za círa Mikuláša, v barokových kostoloch hrmeli basy diakov a v honosných klasicistických budovách miestnej štachty prebichali posledné mondénne a nudné večierky. Toto všetko bieli urputne bránili. A vtedy, keď si mysleli, že situácia lotyšských strelecov na druhom brehu Volgy je beznádejnej, zasiahol Lenin. Poslal im na pomoc obrnený vlak s námorníckou osádkou. Pod jeho ochranou prenikli do mesta a bielych vyhnali. Peter Pichanda sa v starobylem meste nestihol ani dvakrát vyspať, a už prišiel rozkaz k presunu na Kazan. Na mieste, kde sa Volga skrúca prudko na západ, pri Sviažsku, sa lotyšskí strelec stretli s bielymi bandami Savinkova. V tvrdých bojoch vytláčali kontrarevolucionárov cez Volgu na východ k rieke Kame, potom na Ural... Revolúcia vyrakočila rezko do celého Ruska a Peter Pichanda s ňou...

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Kresba: Areta Fedaková

NEDECKÁ VESELICA VYSTUPUJE

V prvých augustových dňoch sa v Bielskobialskom vojvodstve konalo veľké folklórne podujatie – Týždeň beskydskej kultúry, v rámci ktorého v Žywci, Makove Podhalanskom a ďalších mestských vystúpilo 26 folklórnych súborov z južných oblastí Poľska a niekoľko zo zahraničia, o.l. z Československa, Bulharska, Maďarska, Španielska, Talianska a NSR. Bol medzi nimi aj náš krajský súbor Veselica z MS KSSCaS v Nedeči pod vedením kr. Zofie Bogačíkovej, sprevadzany kapelou s primášom Jozefom Mírgom.

Podujatie bolo veľmi dobre pripravené, celé okolie sa odelo do sviatočného rúcha. V takomto prostredí sa všetkým súborom veľmi dobre vystupovalo. Všetkých upútali nielen pekné programy vystúpujúcich súborov, ale aj veľká malebnosť krojov.

Náš súbor Veselica z Nedeče sa ukázal z tej najlepšej stránky. Každé číslo jeho programu, tanec či spev odmenovali diváci dlhotrvajúcim potleskom. Ostatne Nedečania neboli pre nich neznámi, ved' na tomto podujati v Žywci a Makove Podhalanskom vystupujú pravidelne už niekoľko rokov a vždy úspešne. Slovenské a spišské pesničky i tance v ich predvedení si našli obľubu u tamojšieho obecenstva.

Sme vďační organizátorom, že nás na tento festival pozývajú. Bolo by však dobre, keby tam mohli vystupovať aj naše ďalšie súbory zo Spiša a Oravy, čo by nepochybne spestrilo toto podujatie.

Krátka po týždni beskydskej kultúry mala nedecká Veselica ďalšu príležitosť predstaviť svoje umenie na inom peknom folklórnom podujati, akým bolo tzv. Poroninské leto, ktoré sa konalo 11. augusta v Poronine. Okrem Veselice sa ho zúčastnili o.l. súbory piesni a tanco zo Zakopaného, Bukowiny Tatrzańskiej, Bieleho Dunajca a ďalšie.

Nedecký súbor vystúpujúci v prekrásnych spišských krojoch predvedol v Poronine program „Ondrejky“ z rezkými polkami a čaradášmi, do ktorého boli povplietané tradičné spišské ondrejské zvyky. Za zaujímavé vystúpenie diváci odmienili náš súbor burlivým potleskom. Celým Poroninom sa v tento deň ozývali pesničky a muzika do neskôrých nočných hodín.

Ako člen kapely sprevádzajúcej nedecký súbor chcem pochváliť aktivítu i obetavosť tohto kolektív a ich vedúcu, ktorá sa snaží pri nacvičovaní dat zo seba čo najviac, len aby všetko dobre dopadlo. Je pre členov súboru spoločníkou, priateľkou a učiteľkou. Prave takýchto inštruktorov a vedúci potrebujeme na Orave a Spiši čo najviac.

JOZEF MIRGA

VÁŽME SI PRÁCU ROLNÍKOV

Tento rok počasie neveľmi prialo rolníkom. Príliš časte a nezriedka dlhotrvajúce dažde nie lenžne nepriaznivo ovplyvnili rast niektorých rastlín, ale zároveň pridali práce rolníkom a spôsobili,

Mistríkom. Spolu s lektormi dokázali vytvoriť milé, priateľské ovzdušie. Patrí im za to uznanie a vďaka. Zvlášť by som chcel podakovať vedúcomu mojej skupiny, dr. Jánovi Sabolovi.

Na záver by som chcel predstaviť niekoľko poznámok a hodnotení o SAS-e od troch účastníkov seminára z Poľska:

HALINA MIECZKOWSKA, CSc., jazykovedkyňa: Vysoko hodnotím vedeckú a organizačnú úroveň seminára slovenského jazyka a kultúry. Prednášky najmä lingvistickej, boli pre mňa zaujímavé a užitočné. Najdôležitejšie podľa mňa bolo to, že SAS umožnil mne a ostatným účastníkom priamy, živý kontakt s odbornou tematikou, so súčasným jazykom, literatúrou a slovenskou kultúrou, za čo som vďačná vedeniu kurzu.

MAJA SZYMIONIUKOVÁ, docentka: Dojmy zo SAS-u prevýšili moje očakávania. V prvom rade to vyplývalo z rýchleho poznania základov slovenského jazyka. Ukázalo sa, že intenzív-

bili, že väčšina agrotechnických úkonov v poľnohospodárstve a najmä zber jednotlivých plodín boli značne predĺžené. Nie div, že každá chvíľa, každý deň s lepším počasím boli tento rok mimořiadne cenné a rolnici sa ich snažili maximálne využiť, aby zobrali čo najlepšiu úrodu, aby sa níz nepremárnili, čo je predsa v našom potravinárstve a v hospodárení krmovinami mimořiadne dôležité.

Zdalo by sa, že tieto prosté fakty všetci chápou a docenujú. A jednako nájdú sa aj „nechápací“, ktorým je všetko jedno, na ktorých nič neplati, ani hrozby, ani prosby. Tu je príklad, ktorý som si všimol počas senorosov v júli t.r. v Kacvine. V priebehu dvoch týždňov v tejto obci — a možno aj v susedných — došlo dvakrát k vypojeniu a skôr poruchám elektrického prúdu. Nič zvláštne, ved' normálne stačí prípad nahlásiť a o pári hodin by porucha bola odstránená. Pre Novotarských energetických závod to však neplatí. V dvoch prípadoch opravári ráčili odstrániť poruchu až podvečer na druhý deň.

Co to znamenalo? Škodu a dodačne prácu pre kacvinských rolníkov! Totiž využívajúc pekné počasie nasušili množstvo sena, lenže neskôr ho nastačili pozvázať, lebo pre nedostatok

elektriny prestali pracovať výfukovače, ktoré sú dnes skoro na každom gazdovstve. Potom prišiel dásť, seno zmoklo a treba ho bolo opäťovne sušiť. Takéto seno stráca hodnotu no a je tu ešte dodatočná práca. A predsa nejde len o výfukovače. Roľníci potrebujú elektrinu aj na iné účely vo svojich gazdovstvach a v domácnostach, v tom i na svietenie. Možno sa sice vrátiť k petrolejkám, ale či je to nutné len pre neplnenie povinnosti niektorími pracovníkmi novotarského energetického závodu? V budúcnosti by sa to nemalo opakovávať. Roľnícy čas a práca sú zvlášť cenné a všetci mali by si ich vážiť.

J.S.

JABLONKA

STRETNUTIE ABSOLVENTOV

23. augusta t.r. sa v Jablonke stretnutie absolventov prvých dvoch ročníkov tamojšieho slovenského lycea, založeného pred 35 rokmi z iniciatívy našej Spoločnosti. Zúčastnilo sa ho vyše 25 osôb, dnes väčšinou učiteľov na Orave a Spiši, ktorí si po tridsiatich rokoch mali čo zaspomínať na chvíle strávené v škol-

OPRAVA

Tlačiarsky škriatok opäť šaratil v našom časopise:
 — v Živote č. 2/85 je nevhodný nápis nad snímkou na str. 11. Správny má znieť: Levoča, sv. Ján Evanjelista z hlavného oltára v kostole sv. Jakuba (1508–1517);
 — snímka na str. 17 v júnovom čísle t.r. predstavuje frag-

ment arkádového nádvoria Staréj radnice v Bratislavе, ale bez Primaciálneho paláca;

— v augustovom čísle t.r. sa k fotohádanke na str. 25 došlo omylem text predstavujúci iného poľského herca ako je na snímke (Zb. Cybulski).

Všetkým zainteresovaným sa ospravedlňujeme.

REDAKCIA

ny každodenný výcvik prináša pozitívne výsledky. SAS pracuje ako dobre naolejaný stroj. Impozantné je to, aký význam priekladajú SAS-u jeho organizátori. Realizujú to prostredníctvom pravidelných zájazdov, interviiev a oficiálnych stretnutí. Asi všetci účastníci kurzu po návrate domov pocitujú k tomuto meľemu európskemu národu srdečnú sympatiu, ktorú odovzdajú ďalej.

JOLANTA STACHURSKA, študentka: Už same ovzdušie SAS-u bolo vynikajúce, cítili sme sa ako jedna veľká rodina. Hoci sme sa museli učiť a písat domáce úlohy cez prázdniny, nikto z nás to neľutuje. Veľmi dobре boli pripravené vlastivedné exkurzie, z ktorých dojmy mi navždy zostanú v pamäti. Zaujímavé boli aj besedy s básnikmi a spisovateľmi. SAS nám umožnil spoznáť Slovensko, kultúru a folklór. Dokonca aj sami sme sa naučili spievať krásne slovenské ľudové piesne. Každý z nás by sa sem ešte chcel vrátiť...

DOMINIK SURMA

Z ČINNOSTI ČS. STREDISKA VO VARŠAVE

Pri príležnosti 41. výročia Slovenského národného povstania zorganizovali v stredisku tlačovú konferenciu, ktorej sa zúčastnil riaditeľ múzea SNP v Banskej Bystrici Št. Pažur. Zdôraznil, že SNP bolo vyvrcholením národnoslobodzovacieho zápasu slovenského ľudu. O jeho internacionálnom charaktere svedčí nielen to, že sa ho zúčastnili predstavitelia 27 národností v tom aj naši krajania, ale predovšetkým to, že bolo súčasťou celoeurópskeho boja proti fašizmu. Zasa

27. augusta t.r. v priestoroch strediska otvorili maliarsku výstavu Ondreja Zimku, ktorý je známy predovšetkým ako vynikajúci ilustrátor detských kníh, autor humoristických kresieb a tvorca okolo tridsiatich animovaných filmov a viacerých plagátov. Na výstave exponovali časť diel rozsiahleho cyklu o rodných Kysuciach vo zvláštnom fantastickom ponímaní, ktoré autor realizuje farbou na dreve a kamene.

Slovensko pre cudzincov

POKRAČOVANIE ZO STR. 8

so spisovateľmi, s básnikmi, zástupcami slovenských vydavateľstiev, SÚV SZM, stretnutí s významnými ľuďmi. Taktôž za posmerne krátky čas – štyri týždne – sme mali možnosť si niesť osviežiť slovenčinu, ale aj dozviedieť sa veľa o Slovensku a jeho dnešnom živote a poznáť jeho obyvateľov. Všade nás vitaní a hostili veľmi srdečne. Myšlim si, že všetci účastníci tohto ročného SAS-u si odvážali domov tie najkrajšie zážitky z priameho styku so Slovenskom. O to krajšie boli dojmy nás, zahraničných Slovákov.

Významne k tomu prispeli perfektnou prípravou všetkých podujatí aj organizátori SAS-u s jeho riaditeľom prof. Jozefom

ských laviciach. Absolventi vzdali hold pamiatke prvého riaditeľa lycea Štefana Václaviaka a na záver stretnutia sa zúčastnili krátkeho zájazdu na Slovensko.

Skoda, že pri príležitosti 35-ročného jubilea jablonského lycea sa neuskutočnil zjazd všetkých absolventov slovenských ročníkov tejto školy. Bolo by načim pouvažovať o zorganizovaní takého podujatia. Naša redakcia by ochotne poskytla organizačnú pomoc.

POKLAD ČESKÝCH MINCI V LASKU

V Lasku (18 km od Zelova) bola v r. 1940 pri kopálni jámy na brambory nalezena hlinená nádoba naplnená striebornými mincami. Pan Szczepan Batorski, majitel pozemku na némž bol poklad nalezen, nádobu rozbil a mince rozdal prihlížejúcim dospelom. Teprve po osmi letech zahájili pracovníci Archeologickeho muzea v Lodži energickou akciu, díky níž byla časť minci získaná. Celý poklad obsahoval približne 2000 minci. Byly tam polské denáry, anglické mince z 10. a 11. stol., mince německé z 11. stol. a mince české, ktoré boli zachovány v nejlepším stavu. Pocházejí z doby panovania Boleslava II. (967–999). Na aversu niektorých minci je rovnoramenný kříž, na boku mince lemovaném perlovcom je opis minci + BOLEZLAV D/V/X. Na reversu je kaplice s písmenami ACI uprostred, s opisom: PRAGA CIV. Váha 1,3 g. Na aversu iné mince je znázornená ruka, na obvodu mince zoubkováný dekor, opis + BOLEZLAV.DUX. Z téhož pokladu pocházi také 16 min-

cí z obdobia Bretislava I. (1037–1055). Popis jednej z nich – avers: rovnoramenný kříž, jehož ramena vycházejí z kroužku lemovaném zoubkováním, opis BRACISLAV. Revers: poprsí s tvárou obrácenou vpravo, v levé ruce praporce, pravá ruka s gestom žehnania. Váha 0,88 g. Mince Bretislava I. sú dobре zachovány, nejsou zohýbány. Vzhledem k jejich dobrému stavu je miestni obyvateľstvo během 2. svět. války pečlivě ukrývalo. V roce 1956 se přihlásil v muzeu v Lodži pan Antoni Iskerka z Lasku, ktorý přivezl 123 minci pocházejícich z téhož pokladu. Celkom se podarilo získat 327 různých minci, největší skupinu tvoří mince polské (85 ks). Českých minci je 28 ks. Je třeba mit na záeteli, že se podarilo získat sotva 1/6 pokladu, stav českých minci byl nejlepší a pravděpodobně nebyly všechny předány muzeu. K pokladu patřily mj. také mince krále Štěpána (1000–1038), Knuta Velikého (1017–1035), Ottona I. (936–973), Jindřicha II. (1002–1024), Teodorika I. (964–984) a denáry polských biskupů s kaplicí s křížem.

Za poklad nalezený v Lasku bylo možno v 11. stol. koupit 13 klisen, 20 krav nebo 200 beranů. Poklad náležel bezpochyby zamožné osobě: naznačuje to velké rozptěti let mezi jednotlivými mincemi. Obyčejný kupecký poklad se naproti tomu skládá z minci jednoho časového období.

Východně od Lasku v obci Ldzaň byl rovněž nalezen poklad, a to z roku 1010. Poklad vykopaný v obci Wodzierady (14 km od Lasku) je datován na konec 11. stol. a skládal se z minci polských, českých, uherských, německých a anglických.

Lask byl již ve 13. stol. majetkem známého polského rodu Laských. V letech 1615–1635 bylo v Lasku neobyčejně živo a

rušno. Bylo tu možno potkat Řeky, Čechy, Uhry, Francouze a Španěly. V obchodech ležely hromady barevných látek, prodávalo se rýnské a uherské víno. Za zmínku stojí také to, že ve vsi Lopatki, vzdálené od města Lasku 2 km, se zachovala budova ariánského sboru (ariáni – přátelé českých bratří). Z této budovy vedla podzemní chodba daleko do lesa. Tento tunel byl nachystán pro případ, kdyby katolické obyvatelstvo Lasku chtělo na ariány zaútočit. V chodbě byl nalezen meč a jiné předměty. Nikdo se však neodvážil jít dále chodbou než 50 metrů z obavy před závalem. Řada Laskovanů však věří, že tunel se táhne z Lopatky až do podzemí laského

kolegiátu. Tato podzemí, kde se nacházejí kosterné pozůstatky a rakve, nejsou dosud dobré prozkoumána a jistě tají ještě mnoho záhad.

Někdejší majitel Lasku, siedlanský vojvoda Olbracht Laski, dálval okolní šlechtě ten nejhorší příklad. Neopovrhoval loupežem a všeomýným násilím. Olbrachtova duše prý měla dlohu strátit pod mostem u hradu. V noci býval slyšet tak strašný nárek, že psi začínali výt a koně se na mostě vzpínavi. Majitel starého hradu to nemohl vydržet – dal hrad rozebrat a postavit na novém místě, ale ani tam duchové nedali pokoj. Taková pověst dodnes koluje mezi obyvateli kdysi slavného města Lasku.

ODIŠLI OD NÁS

V priebehu jedného roka zomreli v Nedeci via ceré krajanke a krajania, ktorí boli aktívnymi členmi našej Spoločnosti.

Dňa 18. septembra m.r. umrela vo veku 72 rokov krajanka

ANNA BOGAČÍKOVÁ

Dňa 3. decembra m.r. umrela vo veku 66 rokov krajanka

GIZELA ŠLEGELOVÁ

Dňa 17. januára t.r. zomrela vo veku 60 rokov krajanka

FRANTIŠKA NEUPAEROVÁ

Dňa 28. marca t.r. zomrela vo veku 83 rokov krajanka

Mária Milaniaková

Dňa 31. mája t.r. umrel vo veku 84 rokov krajan

Jozef Milaniak

Dňa 17. júna t.r. umrel vo veku 58 rokov krajan

Ján Arendárik

Dňa 6. augusta t.r. umrel vo veku 78 rokov krajan

Jozef Šlegel

který patril k spoluzakladateľom našej Spoločnosti a bol prvým predsedom MS v Nedeci a súčasne takomníkom obvodného výboru KSSCaS na Spiši.

Odišli od nás vzorní krajania a čestní ľudia.

Cest ich pamiatke!

MS KSSCaS v Nedeci

O AMERICKÝCH OSADÁCH S ČESKÝMI JMÉNY

Zajímavou kapitolou z dějin českého vystěhovalectví do Spojených států je miestni názvosloví osad a obcí, ktoré dokládajú jejich český pôvod. Tomáš Čapek jich napočítal v knize „Naše Amerika“ celkom 116, je však pravdepodobné, že je ich ještě viac, neboť mnohé miestni názvy byly vlivem angličtiny tak zkomenclé, že jejich pôvodný český tvar upadl v zapomenutí. Dnes napr. už asi nikdo neví, že miestni názov Cou Falls v Iowě vznikol z českého jména Coufal a že osada Pisherville v Nebrasce je pojmenovaná po našom krajanu Pišovi, ktorý jí v roce 1870 založil. Ve většině prípadu však obyvatelia týchto osad mají dodnes povědomí o českém pôvodu svých predků a hľásia se k jejich odkazu, ktorý jim připomíná i názov jejich obce.

Nejstarší miestni názvy českého pôvodu upomínají na emigraci pobělohorskou. Ze 17. stol. po-

cházi název mestečka Hermannville v Marylandu, ktoré se jmenuje po Augustinu Heřmanovi, prvom historicky doloženom českém emigrantovi na pôdě Ameriky. Augustin Heřman se do mohol významného postavení a za zhotovení mapy Marylandu a Virginie byl odmieněn rozlehlym pozemkem u řeky Delaware, ktorý pojmenoval Bohemian Manor. Název jeho panství pripomína i jméno řeky, ktorá jí protékala a jež se dodnes nazývá Bohemian River. Z poloviny 18. stol. pocházejí mestečka Moravia a Litice (Littitz) v Pensylvanií, založené Moravskými bratřími z Ochranova, mezi nimiž bylo mnoho českých exulantov. To dosvedčují nejen seznamy tehdejších pristěhovalec, obsahujúce hodné české jmena, ale i fakt, že v farních knihovnách obcí, založených Moravskými bratřími (Bethlehem, Litice aj.) se zachovalo z té doby i hojně českých knih.

Většina osad s českými jmény však vznikla teprve v minulém století, kdy emigrace do Spojených států nabyla hromadného charakteru. Vystěhovači směrovali v té době především do řídeče osidlených oblastí v povodí Mississippi a do Texasu, kde

mohli za výhodných podmínek získať pozemky a usadiť se ako zemědělci. Protože život v pustinách byl těžký a plný nebezpečí, sdružovali se pionýři při cestách na západ ve větší či menší skupiny, které se pak usazovaly na jednom miestě, aby si jejich členové mohli při svízelých záležitostech navzájem pomáhat. Tak vznikaly osady, jejichž obyvatelstvo většinou tvořili vystěhovači jedné národnosti, kteří také novou obec pojmenovali.

V mnoha případech se název vyvinul z pojmenování podle usedlosti některého ze zakladatelů. Například v Nebrasce jsou osady Jelen, Kowanda, Shebesta, Shestak a už zmíněná Pisherville, v Jižní Dakotě Bláha, Janoušek, Havliček, Houdek, Kašpar, Kolda, Rezek a v Texasu Holik, Holub, Kovář, Mařák, Mikeska, Šebesta, Šimek, Smetana, Polanka a Wokaty. Castěji se však v miestnych názvach ozývá vzponinka na rodny kraj, odkud vystěhovači přišli. Do Texasu se stěhovači především Moravané a

je proto pochopitelné, že práv tam se setkáváme s názvy Vesťin, Rožnov, Fredek (Frýdek), Frenštát, Hostýn, zatímco např. emigrace z jižních Čech, směřující na středozápad, založila osady Protivín, Bechyň, New Třeboň, Veselí, Písek, Planá, Vodňany, Volin a další. Častý výskyt jména Tábor (8x) je patrně ohlasem husitské tradice a název Praha (v různých variantách – Praha, Prague, New Prague), který je objevuje v Čapkovec seznamu sedmkrát, svědčí zase o vřelém vztahu vystěhovačů k hlavnímu městu jejich staré vlasti. Na české zakladateli upomínají konečně i názvy anglické – Bohemia, Moravia, Bohemian Settlement. Časem se jejich pojmenování ujalo i mezi domácim obyvatelstvem a jejich jména se stala úředními názvy, které přetrvávají dodnes jako památka na české pionýry, kteří před více než 100 lety přišli do těchto končin.

Dr. Vladimír Zahradníček

Na vlastnom chlebe

Už dávno sa pokúšame odpovedať si na otázku: či sa vyživíme sami? Je pravdou, že pozorujeme, že poľnohospodárstvo dosiaholo výšiu produkciu ako v rekordnom roku 1978, hoci dodávky a spotreba výrobných prostriedkov priemyselného pôvodu sú nižšie. O tomto nesporom úspechu roľníkov sa však hovorí akosi nesmelo, príliš ticho. Máme asi chronický komplex, že nevieme dobré gazonovať? A aká je pravda?

Pravdu je, že v bilancii zahraničného obchodu na dovoz tovarov započítaných do výživy vydávame viac devíz ako dosahujeme za vyvážané poľnohospodárske výrobky. Ale tento deficit je už pomerne malý, menej ako 200 mil. dolárov a ešte pred niekoľkými rokmi dosahoval vyše dve miliardy. Tento deficit vyplýva okrem iného z toho, že do skupiny dovádzaných potravin zaradujeme nielen okolo 4 mil. ton obilia a vysokobielkovinových krmív, ako aj kávu, čaj a niekoľko iných pochutín, ktoré v našej klimatickej oblasti nemožno vypestovať.

Veľkú sumu, okolo 300 mil. dolárov vydávame ešte na dovoz pšenice, ako aj okolo 200 mil. na sóju a bielkovinové koncentráty pre krmivá. Je to nevyhnutné? Máme príliš málo obilia na chlieb?

Dovoz bielkovinových krmív je nevyhnutný, aby sme mohli racionálne využiť vlastné krmívá. Ale musíme dovážať až tak veľa? Nedala by sa zvýšiť produkcia strukovín, lepšie využiť odpadky potravinárskeho priemyslu, obmedziť bielkovinové straty v procese konzervovania hospodárskych krmív? Celkom isto to možno a treba robíť a tak ušetriť devízy na dovoz.

Nemožno však súhlasiť s názorom, že tak veľký dovoz obilia je nevyhnutný. Ešte ak by išlo o kukuricu bolo by možno kupovať určité množstvo pre hydinu. Ale kupovať pšenici na chlieb nie je nevyhnutné. V Poľsku zbierame okolo 4,5 mil. ton pšenice a okolo 4 mil. ton raž. A na chlieb, ktorého spotreba je okolo 4 mil. ton, potrebujeme nečele 3 mil. ton múky. Ale na múku a makaróny potrebujeme okolo 1,2 mil. ton pšenice. Priemerná efektivita múky na chlieb čini 60 percent, čiže spolu na zásobovanie obyvateľstva stačí okolo 6,2 mil. ton chlebového obilia ročne, čiže polovica doteraz dospelovaného v Poľsku. Prečo teda ešte dovážame toľko pšenice?

Dovoz pšenice na chlieb sa v Poľsku vysvetľuje nedostatkom druhov obsahujúcich patričné množstvo gluténu. Vraj z našich druhov pšenice sa chlieb nedari. Ak by to bola celá pravda, prečo nepečíme chlieb z

ražnej múky? Predsa ražný chlieb je tiež chutný a zdravý?

Máme dostatok raže a naďalej budeme mať. V našich pôdnych podmienkach nemožno upustiť od pestovania raže. A čo je najdôležitejšie, ražný chlieb nevysýcha tak rýchle ako miešaný. Okrem toho je chutný a zdravý. A že technológia pečenia ražného chleba je o niečo komplikovanejšia, s tým sa musíme zmieriť. V našich podmienkach sa ľahko nájde iné východisko. Musíme predsa upotrebiť našu dobrú poľskú raž.

Takto robia mnohí naši susedia. Napríklad v Litve obyvateľstvo spotrebuje vyše 90 percenta ražného pečiva. Je to chlieb s výbornou chuťou a vôňou, s rôznymi prídavkami. A čo je dôležité — šesťkrát lacnejší ako pšeničný.

Vlastne naša spoločnosť začína doceňovať hodnotu tmavého pečiva. Ale táto spotreba sa musí podporiť patričnou cenovou politikou. Ražný chlieb by mal byť lacnejší a pšeničný primerané drahší. Predsa pšenica je drahšia ako raž. Zo štátneho rozpočtu sa dotuje pečenie chleba tak ražného, ako aj miešaného. Možno teda obmedziť dotácie do pšeničnej múky a zväčšiť na ražnú.

A ďalej — ražný chlieb nemusí byť iba čierne. Možno používať aj svetlejšiu múku a piec biely ražný chlieb. A otruby určiť na kŕmenie. Nie je to marnotratnosť, lebo aj tak časť raže určujeme na krmivo. Pokúsme sa teda nahradí pšenici ražou na nás každodenný chlieb. A vtedy môžeme upustiť z dovozu z dolárovej oblasti. Takáto operácia by umožnila ihned likvidovať deficit v obratoch potravinami.

ZEMIAKOV MÁLO ČI VEĽA?

Casto si ľudia kladú otázku: koľko zemiakov prichádza na našie stoly a koľko sa marní?

Statistický Poliak zje za rok 160 kg zemiakov, a určuje na ich kúpu 1,2 percenta všetkých výdavkov. Ale mnoho zemiakov treba pre ošipané, ktoré spotrebujú polovicu úrody. Už len to zapričinuje, že nemožno mávnut rukou na hľazy, ktoré robia starosti a pestovať niečo iné. Je aj iný dôvod: 32 percentornej pôdy má V. a VI. triedu, čiže ražno-zemiakovú. Neexistuje iná rastlina, ktorá by dala na tejto pôde väčšiu hmotu ako zemiaky.

A aká je úroda týchto zemiakov? Vo svetovom zozname dosahujeme tretie miesto, po Sovietskom zväze a Číne. Avšak výsledky nemáme stabilné. Od 26 do 50 mil. ton. Vlani sme mali 37 mil. ton. V zozname hektárovej výnosnosti sme d'aleko za Holandskom (385 q z hektára) Veľkou Britániou (336 q z ha) a USA (311 q z ha).

Pričinou nízkej hektárovej výnosnosti je nízka kultúra pestovania a slabá agrotechnika. Napriek tomu zemiakov máme veľa, tak veľa, že mnoho ide nazmar. Sú tiež veľké straty v skladovaní. Priemysel nemá vhodné možnosti spracovania. V súčasnosti môže spracovať demne vyše 10 000 ton zemiakov, preto dokonca pri predĺženej kampanii „pohlcuje“ iba 1,5 mil. ton. Na pomoc mu prichádzajú pálenice, ale keď je dobrá úroda jablk, toto ovocie vytlačuje zemiaky.

Ako vyzera využitie úrody zemiakov? Vykopané sa určujú na: sadenie — 6 mil. ton; spotrebu,

spolu so samozásobovaním roľníkov — 6 mil. ton; zásobovanie priemyslu spolu s pálenicami — od 2 do 4 mil. ton; vývoz — 600 000 ton; tzv. plánované straty sú od 4 do 7,5 mil. ton. Ostatné sú určené na krmoviny.

Ide práve o tie „ostatné“ a plánované straty. Zemiaky vo väčšej miere ako doposiaľ treba určiť na krmoviny najmä preto, že tento rok bude asi zlý. Nejde o úrodu, ktorej výška sa tento rok odhaduje na 40 mil. ton. Značné plochy plantáži postihla zemiaková nákaza a vieme, že takéto zemiaky nemožno dlho skladovať. V tejto situácii treba plánovať nie výšku strát, ale väčšie parenie a silážovanie zemiakov. Treba čo najrýchlejšie urobiť prehliadku parákových súprav, zaistiť si pre ne uhlie, zásobiť roľníkov fóliou alebo silážnym papierom.

Iné východisko nie je, ak nechceme hovoriť o „katastrofálnej úrodě“ tento rok budť katastrofálnej neúrodne na budúci rok.

VODA PRE VIDIEK

Prednedávnom zasadol medzirezortný kolektív pre otázky zásobovania vidieka vodou. Účastníci zasadania — námestníci ministrov zainteresovaných rezortov, riaditelia podnikov vykonávajúcich vŕtné práce, výstavbu vodovodov a melioračných zaria-

dení zhodnotili realizáciu úloh v tomto roku a program práce na roky 1986 — 1990. Plány sú náročné, lebo aj potreby vidieka a poľnohospodárstva sú obrovské.

Dobrá voda, zdravá pre obyvateľstvo a hospodárske zvieratá a úprava vodných pomerov v pôde majú rozdružujúci vplyv na životnú a výživu národa. Práve preto sa v tejto pôdrobení plánuje vybudovať vodovody v 1116 dedinách pre 115 000 gazdovstiev. Iba v tomto roku odovzdajú do prevádzky 288 vodovodov vybudovaných za vyše 14 mld. zl. Okrem toho v tejto pôdrobení roľníci inštalujú okolo 80 000 hydroforov. Teda koncom tohto roka 24,5 percenta gazdovstiev bude už mať vlastné alebo skupinové vodovody. A to je už značný pokrok.

Avšak realizácia plánu prebieha s veľkými ťažkosťami. Chybajú totiž materiály a ich dodávky sú nerytmické. Napriek tomu, ako uistovali, tohorčený plán má byť prekročený. Priemysel však musí urýchliť dodávky tvarových ruriek, čerpadiel a armatúry. Deficit týchto materiálov je veľký. Priemysel má s tým ťažkosť a dožaduje sa ďalšej výstavby závodov, ktoré vyrábajú úzkoprofilové materiály. Ich zoznamenie je malý.

Vspomínanom programe úloh na roky 1986 — 1990 sa v prvom variante predpokladá odstrániť deficit vody vo všetkých obciach, ktoré pocitujú stály alebo občasný nedostatok vody. Teda výstavbu 3 000 skupinových vodovodov. V druhom variante sa predpokladá pomalšie tempo a odstraňovať nedostatku vody iba v suchých rokoch. Tretí skromnejší ale najviac reálny variant predvíva výstavbu 2 000 vodovodov. Na tento cieľ podľa návrhu Národného spoločensko-hospodárskeho plánu treba 130

mld. zl. Vojvodstvá vo svojich rozpočtoch môžu na tento cieľ využívať iba 99 mld. zl.

Podobne na melioráciu, ktorú sa v budúcej pôdrobeni plánuje vykonávať na ploche 700 000 ha, je potrebných 270 mld. zl. Zato vojvodstvá určia na tento cieľ sotva 150 mld. zl. odkaľ vziať ostatné peniaze? Podniky by mohli meliorovať oveľa viacej, dokonca vyše milióna hektárov, ale pre nedostatok peňazí sa musia zaoberať niečim iným, aby si udržali ľudí. Ako z toho vybranú?

ZELENÁ KRONIKA

VČELY V KOZME

Počas minuloročného letu amerického raketoplánu Challenger na obežnú dráhu okolo zeme zobraťi v zvláštnej konzole okolo 3 000 včiel. Cieľom experimentu bolo preskúmanie, akým spôsobom bude hymz reagovať na bezťažový stav. Na obežnej dráhe boli včely spočiatku celkom dezorientované. Avšak rýchlo si zvykli na novú situáciu a s veľkou pracovitosťou začali budovať úľ. Podobne ako na zemi, sa včely podelili na dve skupiny, z ktorých jedna sa zaoberala výstavbou a druhá dodávaním jedla pracujúcim. Jedlom bola huspeninovitá substancia nasýtená cukrom a umiestnená v rohu konzoly pod odkvapom vyhotoveným z trstiny. Kráľovná sa v nevšedných podmienkach aklimatizovala najrýchlejšie a začala skladovať vajíčka.

Stránku pripravuje
ZBIGNIEW RUTA

Nie je rekord ako rekord

Už sme si zvykli, že ľahkí atléti v športovom súperení o vavrínky víťazstva a najlepšie výkony nás každý rok prekvapia výsledkami, ktorí štatistici oznamenávajú vo svojich zoznamoch ako rekordné. Rekordné vo svetovom meradle. Dnes, keď výkonnostný šport dosiahol už veľmi vysokú úroveň, o rekordné výsledky nie je ľahko. Zlepšujú ich obyčajne o zlomky sekundy, centimetre či ojedinelé body. Stáva sa však, že nový rekordér urobí výraznejší pokrok, že prekoná hranicu, ktorá pre mnohých zostáva iba snom. Jedným z nich bol tento rok sovietsky žfdkár Sergej BUBKA, ktorý 13. augusta t.r. v Paríži ako prvý ľovek na svete presunul hranicu svetového rekordu v skoku o žrdi na závratnú výšku 6 metrov.

Sergej Bubka sa narodil 4. decembra 1963 vo Vorošilovgrade. Ako chlapca ho spočiatku zaujímali behy a futbal. Raz však ako 11-ročný prišiel na štadión a uvidel žfdkárov, ktorí ho tak očarili, že si túto disciplínu zvolil pre seba. A zostal jej verný. Priblížil sa u trénera Vitalija Petrova. Po roku dosť úpornejho žfdkárskeho „vzdelenia“ skočil 2.70 m. Potom priviedol k trénerovi aj svojho o 3 roky staršieho brata Vasilija (dnes vynikajúceho žfdkára, reprezentanta ZSSR). O rok sa zlepšil na 3.50 m a o ďalšie dva na 4.40. Keď mal 17 rokov, prekročil hranicu 5 m. Medzitým sa spolu s bratom a trénerom presťahovali do Donecka, kde trénujú podnes.

Každý, kto vtedy videl, ako sa ľahúčko dokáže mladý Sergej prešvihnut nad latkou tvrdil, že tak môže skákať iba budúci svetový rekordér. A skutočne. Z roka na rok sa zlepšoval — priemerne o štvrt metra. V r. 1982 zdolal už 5.50 m. Potom prišiel rok 1983 — rok prvých majstrovstiev sveta v ľahkej atletike v Helsinkach, kde Sergej po nádhernom tvrdom boji s Volkovom vybojoval titul majstra sveta (výkonom 5.70 m).

Mimoriadne úspešný bol však pre neho rok 1984. Najprv trikrát zlepšil svetový rekord v hale, ktorý dotiahol na 5.84 m, potom až štyrikrát na otvorenom štadióne. Začal v máji na medzinárodnom mítingu Pravda-Televízia-Slovnáft v Bratislave, kde vytvoril svoj prvý rekord na otvorenom štadióne výkonom 5.85 m. O niekoľko dní v Paríži skočil o 3 cm viac — 5.88. V polovici júla v Londýne skočil už rovných 5.90 m. Napokon v auguste na mítingu Zlaté gala v Ríme mu sice Francúz T. Vigneron vzal rekord, keď skočil 5.91 m, ale len na chvíľu, lebo Sergej si hned dal zvýšiť latku na 5.94 a bezpečne ju zdolal.

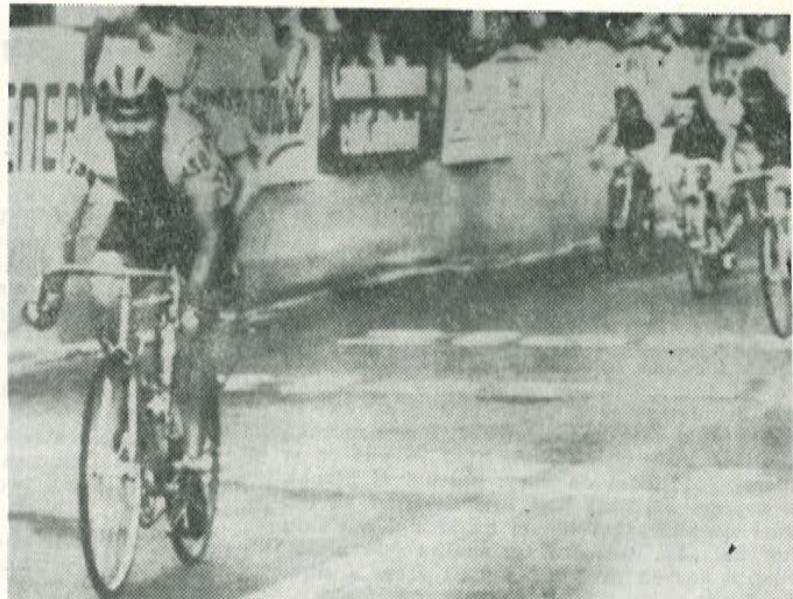
Paríž, podobne ako Bratislava, je pre Bubku šťastným mestom. Preto, hoci sa mu tento rok nevodiло najlepšie, diváci na mítingu v tomto meste očakávali od neho dobrý výkon. A nesklamali sa. Začal úspešným prvým pokusom na výške 5.70 m. Potom — keď už zostal v súťaži sám — si dal latku zvýšiť hned na rekordných 6 m a zdolal ju na tretí pokus. Padla ďalšia hranica snov. Skok do 21. storočia, ktorý niektorí porovnávajú s Beamonovým 8.90 v diaľke.

Ešte niekoľko údajov o rekordérovi. Je poslucháčom Kyjevského inštitútu fyzikultúry; pri výške 184 cm váži 79 kg. Používa tvrdé žrde americkej výroby zn. Pacer upravené na telesnú hmotnosť 98 kg. Vlani sa oženil s Dončankou, majsterkou športu v modernej gymnastike. Šesť metrov iste nie je jeho posledné slovo. Po pretekoch v

Paríži povedal: tento skok neboli technicky dokonalý ani štýlove najlepší. V tom sa ešte musím zlepšiť, hoci to nebude ľahké. Budúcnosť je však pred ním, ved' má iba 22 rokov.

JAN KACVINSKÝ

Na snímke: Sergej Bubka pred rekordným skokom ešte nevie, že o chvíľu presunie ďaleko hranicu ľudských možností.

Vynikajúcu formu demonštruje viľaz tohtoročných Pretekov mieru Lech Piasecki. Tento mladý 23-ročný pretekár, ktorého mnogí nazývajú nástupcom Szurkowského, vybojoval na poslednom svetovom šampionáte v Giavero del Montello titul majstra sveta jednotlivcov v cestnej cyklistike. Druhú medailu — striebornú získalo pre Poľsko družstvo v súťažach pretekoch na 4 km. Znamenite si počíname na šampionáte aj československí cyklisti, ktorí vybojovali 3 medaily: zlaté — Martin Fenc v bodovacích pretekoch na 50 km a Vítěslav Vobořil-Roman Rehounek v tandemoch, ako aj striebornú družstvo „cestárov“ v pretekoch družstiev na 100 km. Na snímke: Lech Piasecki ako strela špurtuje na posledných metroch trasy majstrovstiev sveta.

Hviezdy svetovej estrády

HARRY BELAFONTE

S menom tohto znamenitého speváka sa stretávame všade tam, kde sa pokrokovi umelci vyjadrujú k závažným otázkam sveta — životu v mieri budúsovej a národnostnej rovnopránosti. Tak napr. keď sa predvianočne stala aktuálna otázka rozmiestňania na európskom kontinente nových rakiet, práve v Európe sa uskutočnilo proti tomu mnoho podujatí, ku ktorým pridal svoj hlas aj tento čiernošký spevák. Vystúpil o.i. na medzinárodnom koncerte vo Východnom Berlíne spolu s takými umelcami ako sovietska speváčka Žanna Bičevská, Americká vokalistka Reevesová, čílska skupina Illapu, Kanadčan Perry Friedman, svetoznáma osobnosť Dean Reed, talianska skupina Ganzoniere delle lame, skupina Sands Family z Írska a ďalší.

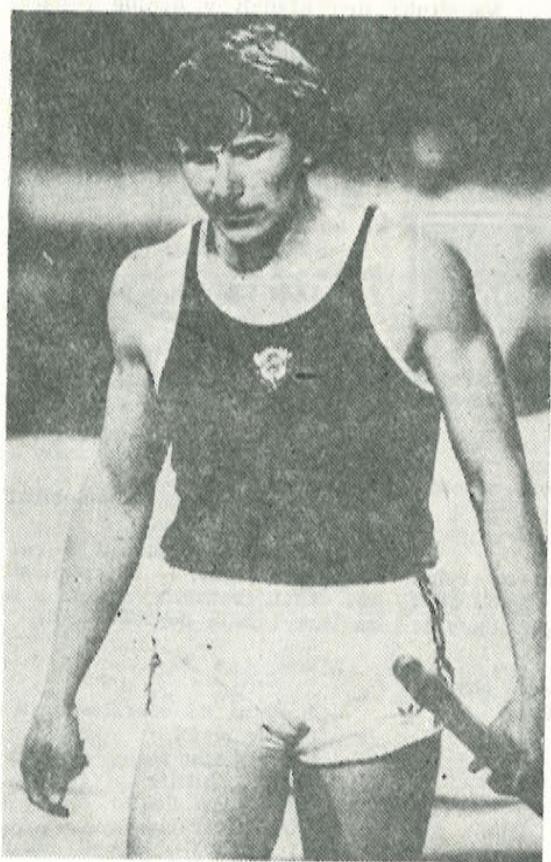
Bol to práve on, ktorý svojimi pesničkami vari najviac zapôsobil na tisíce poslucháčov tohto koncertu. Neskôr svojimi skladbami burcoval tisícky mladých ľudí v Rakúsku, NSR, Anglicku a ďalších krajinách.

Harry Belafonte pôsobí na scéne svetovej populárnej hudby už celé štvrtstočie. Preslávil sa koncom pädesaťtych rokov ca-

lypsom Banama Boat. Táto skladba, ktorej je Belafonte popri skladateľoch Burgess-Altaway spoluautorom, sa stala populárna na celom svete, podobne ako rad ďalších, napr. If you ever go to Trinidad. Známy je aj z filmového plátna v úlohe Carmena Jonesa vo filme Buck a kazatelia.

Poznamenajme, že Harry Belafonte každý rok pravidelné koncertuje v Európe, a hoci u nás ešte nebol, mali sme možnosť niekoľkokrát vidieť a počuť ho v našej televizii. Často vystupuje na podujatiach, ktoré organizuje UNICEF pre deti. Ten-to vynikajúci umelec kráča v šlapajáčoch svojich veľkých čiernych predchodcov — Martina Luthera Kinga, Paula Robesona a mnohých ďalších. Keď svojho času vystupoval v Bonne výhľadom: Pripájam sa k boju za mier, pretože ja musím vyjadriť svoju spoluzodpovednosť za prežitie ľudskej civilizácie, za život pre všetkých bez hladu a útlaku.

J.S.

SKLENÝ VRCH

V jednej dedine bývali raz dvaja bratia. Starší bol veľký boháč, ale zlý a skúpy. Mladší bol zas veľmi chudobný, takže neborák často nemal ani čo do úst vložiť. Ale pri všetkej svojej biede a chudobe bol predsa dobrý a statočný. Neraž prišiel chudák k svojmu bratovi prosiť, aby mu dal dačo zjesť, lebo ho nádza tak priprala, že nemá čo do úst vložiť, ale ten bohatý mu nikdy nič nedal, zavše ho zlostne odbil a vystrčil, akoby mu ani bratom neboli. Raz neboráka tiež tak neľútostne trápil hlad — nuž čo si mal počať? Isiel do hory, natrhal si plánok a najedol sa, hoci boli kyslé. A keď sa ich dosť naobhrýzal, ľahol si na zem a ani sám nevedel ako, zaspal. Kým spal, veľmi premrzol, a keď sa prebudil, bol už večer a zima ho drívila.

— Ach, kdeže sa ja teraz zohrejem? — vravel si, — brat ma do svojho domu nepustí a moja chalupa už dávno ohňa neviela. Ale pôjdem na Sklený vrch, ľudia hovoria, že tam naveky oheň horieva, azda sa tam zohrejem. Už ja len ta pôjdem, keď sa ľudia nechcú nado mnou zmilovať, azda tam útechu najdem.

Pobral sa a šiel.

Zďaleka videl na sklenom vrchu veľký oheň a dvanásť ľudí okolo neho sedieť. Keď tých čudných ľudí zazrel, stípol od strachu, ale potom predsa podišiel k nim.

Keď už prišiel, pozdravil sa im a prosil:

— Ach, dobrí ľudia, zmluňte sa nado mnou! Som chudobný, nemám ohňa, nikto sa o mňa neobzrie a premrzol som strašne, dovoľte mi pri tom vašom ohni sa zohriat.

Všetci dvanásť naňho pozreli a najstarší väzne povedal:

— Synak, sadni si medzi nás a zohrej sa od niektorého z nás.

Sadol si medzi nich, a keď všetci mlčali, mlčal aj on, neopovážil sa ich mlčanie pretrhnúť. Iba mlčky sa prizeral, ako si všetci miesta premieňajú. Ti dvanásť obišli oheň do okola, a keď už každý bol zasa na svojom mieste, z ohňa sa zdvihol starý človek s plešivou hlavou a šedivou bradou a takto k chudobnému človeku prehovoril:

— Cloveče, nekráť si tu takto život, ale chod' domov, pracuj a statočne ži! Naber si hoc aj z toho uhlia, ved' ho my aj tak všetko nestrovime! Ti dvanásť vstali, nasypali uhlia do hodiného mecha a podali mu ho. Chudák sa im pekne poďakoval a šiel domov s plným mechom na pleci.

Prišiel domov a naradovaný, že aspoň uhlia bude mať, začal ho naprostred ohniska vysýpat. Ale ako sa čudoval a radoval, keď videl, že každá iskrička, sotva na zem doletela, na zlatý peniaz sa premenila. Vysypal všetko uhlie a peňaží sa mu nakopila toľká hľba, že ich porátať nemohol, až sa rozplakal od radosti.

Pežazí mal teraz dosť, ani im veru počtu nevedel. Ale by bol predsa rád zvedel, kolko ich vlastne má. Chcel ich premerať, ale merice nemal, nuž pobral sa k svojmu bohatému bratovi a prosil ho, aby mu mericu požičial.

— Načože ti je merica? — spýtal sa ho brat. — Cože, ty trhan, budeš s mericou meriať?

A on len pokorne odpovedal:

— Sused mi bol trocha žita dlžný, teraz mi ho vrátil, rád by som ho premerať.

Boháč mu neveril, ale by bol rád zvedel, čo bude s ňou naozaj merať. Nuž mu ju len požičal, ale dno merice smolou pomazal. Mladší brat ak meral, tak meral milé peniaze a mnoho ich nameral. Keď všetky pomeral, vzal mericu a zanesol bratovi. Nezbadal, že sa mu na dno niekoľko dukátov prilepilo. Starší brat hned spozoroval, že mladší peniaze meral, a zlostne ho okrikol:

— Potvora, chcel si ma oklamať, ale som ta dostriehol! Povedz mi naskúku, kde si tie peniaze vzal, lebo ak nie, obžalujem ťa, že si ich ukradol.

Co si mal neborák mladší brat počať? Vyjavil mu všetko a porozprával, kde tie peniaze vzal.

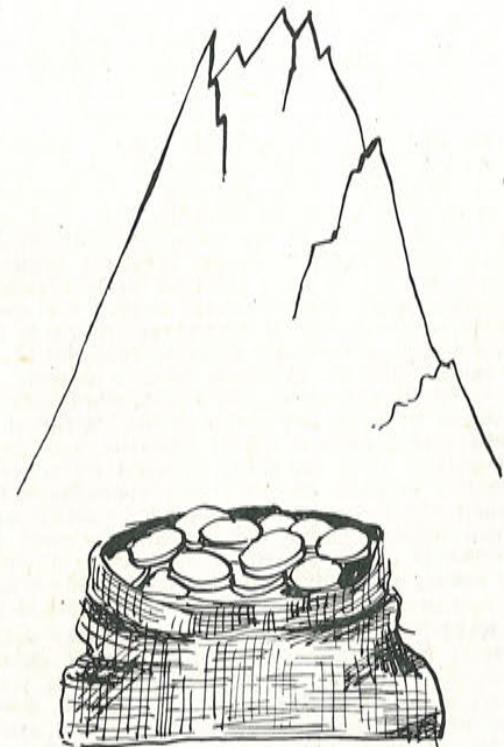
Už mal teraz aj mladší brat dosť bohatstva. Kúpil si role, pári volov a gazdoval si. Ale pri gazdovstve by sa mu aj gazdiná boľa zíšla: našiel si teda rúču dievčinu, oženil sa a žil s ňou statočne a spokojne.

Ale starší brat veru so závistlivým okom hľadal na mladšieho. Darmo mal dosť bohatstva, chcel mať ešte viac.

Co neurobil? Vybral sa na Sklený vrch. Úfal sa, že aj on tak dobre obíde ako jeho brat.

Prišiel k ohňu a tým dvanásťim, čo okolo ohňa sedeli, sa takto prihovoril:

— Dobrí ľudia! Pekne vás prosím, nechaj-

te ma, chudobného, pri tom vašom ohni, lebo ma nočná zima celkom zdrobila, už dalej nevládzem.

Ale jeden z tých dvanásťich sa ohlásil:

— Syn môj, ty si sa v šťastlivú hodinu narodil, mäš bohatstva dosť, ale si zlý a skúpy. Pred nami luhať nesmieš — a že si luhal, za to ta trest nemenie!

Ostromený boháč sedel medzi tými dvanásťimi bledý ako stena a bál sa čo len slovko prerieci.

Chlapí si zas miesta popremieňali, a keď už každý na svoje predošlé miesto prišiel, zdvihol sa z ohňa starý človek so šedivou bradou a plešivou hlavou a takto prehovoril:

— Zle sa vodiť ľuďom zlým. Ty si zlý a za to ťa môj trest nemenie!

Vtom zlostníka jeden z tých dvanásťich schytíl, posotil ho nemilosrdne, pohodil druhému, potom tretiemu, štvrtému a tak do konca a posledný ho podal šedivému starcovovi, ktorý s ním zmizol v ohni.

Na druhý deň hľadali v dedine boháča, ale nikto nevedel, kde sa podel. Jeho brat to azda tušil, ale mlčal, akoby onemel.

(Slovenské rozprávky, hŕdanky a rečňovanky, Mladé Letá, Bratislava 1983)

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu polskú divadelnú a filmovú herečku, ktorá vytvorila niekoľko znamenitých postáv aj v televízii. Hrala o.i. v takých filmech ako Manželka pre Austráliana, Giusseppe vo Varšave, Kde je generál a ďalšie. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny. Pri odpovediach prosíme uviesť aj vek.

* * *

V Živote č. 327/85 sme uverejnili snímku herca Zbigniewa Cybulského. Knihy vyžrebovali: Jóanna Lacniaková z Jurková, Mária Lejava z Fridmana, Anton Vavrošek z Kacvína.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Máte horúčku tridsaťdeväť deväť, — vraví lekár chorému športovec.

Sportovec šepká:

— A koľko je svetový rekord?

* * *

Rekreant sa vybral na ryby. Pri rieke sa spýtal dedinčanu:

— Môžu sa tu chytať ryby?

— Áno.

— Tak teda, keď niečo chytim, nebude to priestupok.

— Nie, zázrak!

* * *

Miško vyšiel pred dom s novučičkou loptou.

— Kto ti ju kúpil? — spýtal sa ho Ferko.

— Stará mama, — povedal Miško.

— Áno? Len tak, z ničoho nič? — čuduje sa Ferko.

— Coby! Zarobil som si na ňu.

— A bola to fažká robota?

— Veru. Celý deň som musel byť dobrý.

* * *

Stretli sa dva automobilisti pri nebeskej bráne.

— To je vrchol drzosti, — rozčluje sa jeden. — Na zemi ste mi nedali prednosť v jazde a tu sa zase pcháte dopred!

* * *

— Chorý sa na operačnom stole nervózne myká.

— Len pokojne ležte, — prihovára sa mu chirurg...

— Viete, pán doktor. Toto je moja prvá operácia...

— Aj moja, — odvetí lekár.

Všetkým učiteľkám a učiteľom a najmä tým, ktorí učia deti našich čitateľov materinskému jazyku, želáme k ich sviatku veľa pracovných a osobných úspechov a potešenia zo svojich žiakov.

REDAKCIA

Foto: AMK

SÚDRUŽKE UČITEĽKE

Na lúkach rozvili sa

jarní poslovia malí.

Uvi nás, Jožko, do kytičky,
tíško mi zašepkali.Nesmelo zbieran žlté kvietky
malé i veľké,
zajtra všetky k sviatku

prvosenky,

súdružke učiteľke.

zanesiem

I veršík ku kvietku pripojím,
malý, no vrelý,
aby jej oči plné lásky
zármutkom nikdy nestemneli.

EVA KOPÚNKOVÁ

EVA KOVÁČOVÁ

Maliarka

Jeseň prišla ako víla,
stromom vlasy zafarbia.
Teraz majú klobúk zlatý,
červené a hnedé šaty.

ČERVENÉ JABLČKO

Mierne, nežne

Slovenská ľudová pieseň

Čer - ve - né ja - bíč - ko vo vač - ku mám.
Te - ba - ja Ja - nič - ko naj - rad - šej mám.
(ma - mič - ka)

Čer - ve - né ja - bíč - ko vo vač - ku mám.
Te - ba - ja Ja - nič - ko naj - rad - šej mám.
(ma - mič - ka)

Ko - ho ra - da vi - dim, ko - ho ra - da
Te - be - ja čer - ve - né, te - be - ja čer -
vi - dím, to - mu ho dám.
ve - né ja - bíč - ko dám.

JOSEF BRUKNER

Cirkusové zázraky

Žádné zvíře nedovede
co zvířata v cirkusu:
Kočka tady svetry přede,
koník tančí v poklusu.
Na sudu slon dělá stojku,
lev se zvonkem na obojku
koloběžku prohání,
míč žonglují lachtani.
Tygři jeden jako druhý

skáčou skrz ohnivé kruhy,
medvědi a opice
smekají své čepice.
A to všechno, moji milí,
se jen pro vás naučili,
abyste jim zatleskali
a trochu se o ně báli
a nakonec uměli
být jak oni veselí.

LUDMILA PODJAVORINSKÁ

DO ŠKOLY

ELENA ČEPČEKOVÁ

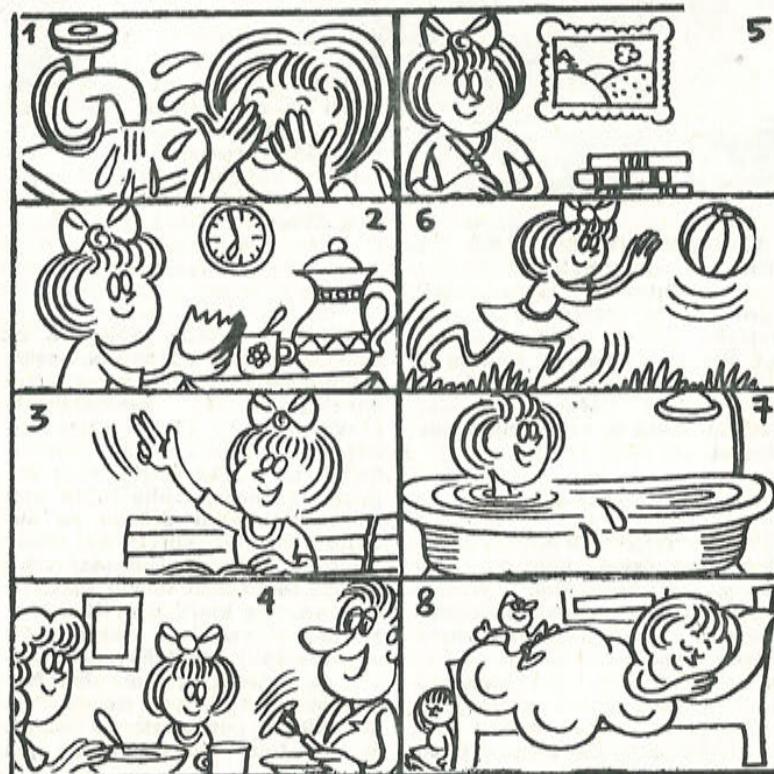
Detský smiech

Zhora a či oddola
prišiel rozkaz do dvora,
či sa páči a či nie,
že sa začne učenie:
Zavčas rána, za zory,
všetky deti do školy!

Bol to, ludia, bol to zhon,
hnedť to dali na bubon!
Co len zdravé nožky malo,
do školy sa všetko bralo,
všetko chcelo do školy,
žeby hlúpi neboli.

Rozdávala jeseň smiech,
klopkala ním na orech,
šuchla sa do šlabikára,
že písmenka pootvára.
Hi-hi, ha-ha, to sú čary!
Vždycky sa to nepodari.
Smiech sa blyší v suchom lísti,
viator duje, kopce čisti,
ujúj, mraky rozháňa
pre šarkana-okáňa.

KRESBA PRE VÁS. Začal sa nový školský rok a vám určite pribudli aj nové povinnosti. Pre ich zvládnutie by ste si mali spraviť svoj domáci poriadok na celý deň. Navrhujeme vám takýto obrázkový poriadok, ktorý však môžete prispôsobiť svojim individuálnym potrebám. Obrázky pekne vymaľujte a spolu s informáciou o tom kolko máte rokov a do ktorej triedy chodíte, pošlite do redakcie. Medzi autorov najkrajších obrázkov rozlosujeme slovenské detské knihy.

PRO KRÁSU

KDYŽ JE VENKU ZIMA A PLÍSKANICE. Znalci predmetu tvrdí, že z dvanácti mesiacov roka je pro pleť nejnebezpečnejší listopad. Správne ošetrovaná pleť dobré snáší zimný mráz i letní vedra, ale škodí jí podzimní studené deště a mrholení.

Musíme jí pomoci vhodným ošetroním. Základní zásadou, kterou musíme dodržovat i v zimě, je nevycházení ven s vlhkým obličejem. Pozdě na podzim a v zimě nepoužíváme zvlhčující krémky, ledaže máme v úmyslu zůstat doma. Citlivé pokožce škodí rovněž náhlá změna teploty, např. rychlý přechod ze studené ulice do teplé místnosti nebo kavárny. Několik minut na chodbe nebo v šatně vás ani v největším spěchu nespasí, a postupná změna teploty vaši pleť prospeje.

A teď několik slov o tom, jak pleť ošetrovat. Mytí obličeje má pokaždé končit několikerým opláchnutím střídavě teplou a studenou vodou. Taková střídavá koupel pokožku osvěží a otuží. Pamatujme, že vždycky začínáme teplou vodou.

Před spánkem, zejména mateři ústřední topení, namažte obličeji na 30 minut zvlhčujícím krémem, nebo půl hodiny před umytem namažte obličeji mastným krémem a po umyti už žádný krém nepoužívejte. Volba metody závisí na individuálních vlastnostech a druhu pleti. U všech druhů pleti platí zásada používání denního krému bez výněků. Na mastnou pleť používáme polomastný a na suchou mastný krém. Počkáme 20 až 30 minut, jemně odstraníme přebytek krému a obličeji lehce připudrujeme sypkým, nejlépe rýžovým pudrem. Je to zvláště důležité při citlivé pleti.

Některým druhům pleti pozdě na podzim a v zimě dobře prosívá horské slunce. O tom však nesmíme rozhodovat sami, i když máme horské slunce doma. Poraďme se s odbornou kosmetičkou, která určí rovněž počet a délku ozařování.

TAKÝ JE ŽIVOT

AK NESCHUDNEŠ ČAKÁ TA SMRT — oznámili lekári 33-ročnému McIntyre'ovi, ktorý väzil skoro 200 kg. McIntyre si túto výstrahu vzal k srdcu až vtedy, keď šiel na futbalový štadión a uviazol v turnikete, ktorý treba bolo rozbrať. Začal presne doraziať diétu a za 18 mesiacov schudol až vyše 120 kg.

POČAS TOHOROČNÉHO TÝŽDNA beskydskej kultúry, ktorého za zúčastnili mnohé súbory z domova a cudziny, najväčšiu senzáciu vyvolal najstarší známy ľudový hudobný nástroj — fílinfen, ktorý priviezoł taliansky súbor I Bej. Tento nástroj je zostrojený z kúskov trstiny rôznej dĺžky a podľa toho vydáva rôzne zvuky. Taliani zo súboru I

Bej porozprávali o ňom takúto legendu: Voľakedy dávno sa do krásnej nymfy zamíloval božík — spola človek a spola cap. Ale nymfa sa nechcela zaň vydať. Keď pred ním utekala, začala sa topiť v bahne zarastenom trstine. Zúfalý božík sa ju usiloval zachrániť a začal trhať trstinu, ktorou šum mu pripomíval hlas milovanej. Čím viac rezał trstinu na kúsky, tým viac mu šum trstiny pripomíval zvučný spev nymfy.

* * *

LETOS V SRPNU v sídle odborového ústredí CGIL v Arieciu nedaleko Castelgandolfa, letní rezidence papeže, zasedal synod ženatých římskokatolických kněží, jejichž počet se odhaduje na 70 tisíc z asi 400 tisíc katolických kněží na celém světě. Dziennik Bałtycki informuje, že — jak prohlásili organizátoři synodu — jeho cílem je vytvořit společnou frontu proti vatikánskému stanovisku k celibátu kněží. Synodu se zúčastnilo 150 představitelů ženatých kněží z 15 zemí. Přijeli s manželkami a dětmi.

* * *

DZIENNIK POLSKI piše o dobrém způsobu, který vymyslel soused na souseda: místo aby ho žaloval za urážky, nahrál na magnetofon sousedův hlas. Nadávky se sypaly jedna za druhou, a protože soused má dobrý hlas, magnetofon je zachytíl i ze značné vzdálenosti. Za několik týdnů se vdávala sousedova dcera. Svatěčané se právě vrátili z kostela na hostinu, sedli za stůl, a náhle se za oknem ozvaly nadávky a proklínání. Všichni poznali hlas nevěstiny otce. Ten vyskočil od stolu, utekl na půdu a na hostinu se už nevrátil.

* * *

TO TU JESTE NEBYLO. Podprsenky se nosí navrchu! Musí být vidět pod blúzou, světříkem nebo šaty. Zdobí se různými výšivkami, nášerkami a volánky. Důležité je i barva, živá, odrážející se od obléčení. Cíli ukažuje se podprsenka, ne prsa. Tu to módu prosazují některé výrobci dámského prádla na západě. (O podrobnostech psal Wieczór Wrocławia).

* * *

SPERKY a ZDRAVIE. Ak by sme dôverovali Maurom, prostredníctvom ktorých sa v stredevekej Európe zovšeobecnila pravdepodobne Chaldejcamy vyhádená „astrologická mineralogia“, až stovky šlachetných kameňov rôzneho druhu môžu mať — v tajomnom vzäzku so súhvezdiami — vplyv na osudy človeka. Počínajúc od staroveku sa pre tento účel tvorili magické kalendáre, z ktorých určitým počasťom naďalej stretávaným sú horoskopy zverejňované v novinách s prižmurením oka. Nezriedka sa totiž pri znameniacich zvieratnáku poukazuje na štastné sperky ľudu narodených v ich znamení.

Nuž, jeden zo zainteresovaných môže mať takéto kamene a zlepší si týmto spôsobom náladu. Avšak asi by už neboli taký spokojný, ak by mu lekár kázal takto cenný kameň zhtinut. A takto bola prax v nepríliš vzdialých časoch v mnohých krajinách. Sovietsky týždeník Nedeľa navážujúc na výskumy nad dávnymi obyčajmi, pripomienul recepty, ktoré sa tešili veľkej úcte na dvoroch čarov a veľmožov. Drahocenné kamene drtili a podávali v nápojoch, mastiach a zásypoch. Verili napríklad, že pre liečenie námesačných ľudi, furlantov a chlipníkov sú najlepšie diamanty. Zas hyacinty podávali v prípade nespavosti, ako aj na upokojenie, pri srdcových bolestiach a krvácaniach. Domnievali sa, že tykysy pomáhajú osobám chorým na pečienku a ladviny, zafír odstraňuje vredy, rubín zahraňuje nočným morám a odstraňuje bolenie hlavy a smaragd chráni pred jedom zmlie. Pridajme, že vo vtedajšej polské lekárničke tlčené perly používali v prípade impotencie.

Predpisy pochádzali prevážne z Číny, Indie alebo Perzie. Zasa hellenský bol nápad, aby sa alkohol pil z ametystových pohárov, čo zahraňuje neprijemným následkom na druhý deň a vôbec znechucuje k pijanstvu.

NOVÉ OBĚTI AIDS. Aids, záhadná nevyléčiteľná nemoc „mor XX. století“, jak se jí často říká, šíří se s nebezpečnou rychlosťí, že jména po druhé straně oceánu. V USA je už v evidenci 11 100 nemocných, z nichž 5441 zemřelo. Je to však jen „vrchol lesové hory“. První příznaky Aids se mohou projevit i pět let po nakažení. Odborníci soudí, že počet osob již nakažených tou strašnou nemocí, které o tom ještě nevědě, čini nejméně milion.

Dosud se soudilo, že Aids je nemocí homosexuálů a narkomanů a že nehrizo ženám a dětem. Nedávno zaznamenané případy však svědčí o něčem zcela jiném. Nejtragičtější je případ rodiny Burkovy z Pensylvanie. Když se před šesti měsíci Patriciovi Burkovi a jeho ženě narodil syn, byli šťastní. Dítě však začalo stonat. Příznaky netypického průběhu nemoci u nemluvněte zneklidnily lékaře, kteří dali dítě podrobně vyšetřit. Výsledek byl tragický: dítě trpí na Aids! Tepřve tehdy Burk a jeho žena, kteří se už delší dobu nechtili dobré, pochopili, že to jsou první příznaky Aids. Burk není homosexuál ani narkoman, ale má hemofiliu, čili vrozenou poruchu krevní srážlivosti. Několikrát dostával transfuze a tou cestou se do jeho organismu dostal bacil Aids. Burk nakazil ženu a ona v těhotenství dítě. Zdravá je jen jejich starší dcera. Mladí manželé z Pensylvanie a jejich malý synek jsou odsouzeni k smrti...

ky, bolesti brucha. Spravidla dobré vieme čo je príčinou. Môžeme si pomôcť nasledovne:

— ked' prevažuje pocit plnosti, naťuknutia a zápchy, používame 1 alebo 2 tabletky RAPHACHOLINU. Keď cítime bolesti brucha — niekoľko mentolových kvapiek na lyžičku vody alebo cukru. Pri zápche — SAL CAROLINUM (2—4 tabletky na pol pohára vody), pri kyslom odgrgovani, záhe — SAL VICHY 1—2 tabletky na pohár teplej vody. Iné lieky neradíme samostatne používať. Keď sú trápenia aj nasledujúceho dňa, musíme isti k lekárovi. Nesmieme podceňovať poruchu trávenia po zjedení húb, konzerv a zmrzliny. Všetky bolesti brucha bez akejkoľvek príčiny a najmätie, pri ktorých vystupuje tepota a zosilnená bolest pri dotyku brucha — vyžadujú lekársku prírodu.

VIEŠ, ŽE...?

Prvé váhy vznikli asi pred päťtisic rokmi v Babylone. Rozkvital tam obchod, ktorý bez merania váhy nemôže fungovať. Vzor prvých váh, napriek svojmu veku, slúži ľuďom podnes. Sú to váhy s rovnoramenným vahadlom. Základom prvého v dejinách systému závaží bola váha jedného obilného zrnka. Závažia sa objavili oveľa neskôr. Boli príčinou mnohých sporov, keďže obchodníci často poškodzovali závažie, aby dosiahli dodačné zisky a u nestatočných obchodníkov trvá to asi podnes...

Dnes existujú rozmanité váhy. Napr. v jednom laboratóriu Vedenkovského ústavu v Leningrade sa nachádzajú tak presné váhy, že výsledok váženia na nich môže zmeniť dokonca slnečný lúč. Keby napr. podľa ich vzoru vybudovali vagónové váhy a závažili na nich vagón s obilím, stačilo by zobrať z neho iba jedno zrnko a váhy by to ihneď registrovali.

● Styri veci sa nedajú zatajiť: oheň, kašel, chudoba a láska (maďarské príslovie)

● Je zaujímave, koľko mužov s budúcnosťou padne do rúk žien s minulosťou (M. Antonioni)

● Tuční žijú kratšie. Ale jedia dlhšie (S.J. Lee)

● Svet hľadá ľudu, ktorí vedia niečo urobiť, nie ľudu, ktorí vedia vysvetlovať, prečo to neurobili (Rovianová)

● Ozdobou sú v každom dome dieťa zdarné; pri zlom vychovani sú poklady marné (Dom. Pohl. 1863)

Z POKLADNICE ZDRAVIA

Chyby vo výžive sú príčinou rôznych chorôb zažívacieho ústredenia — vzdutia, zápchy, hnac-

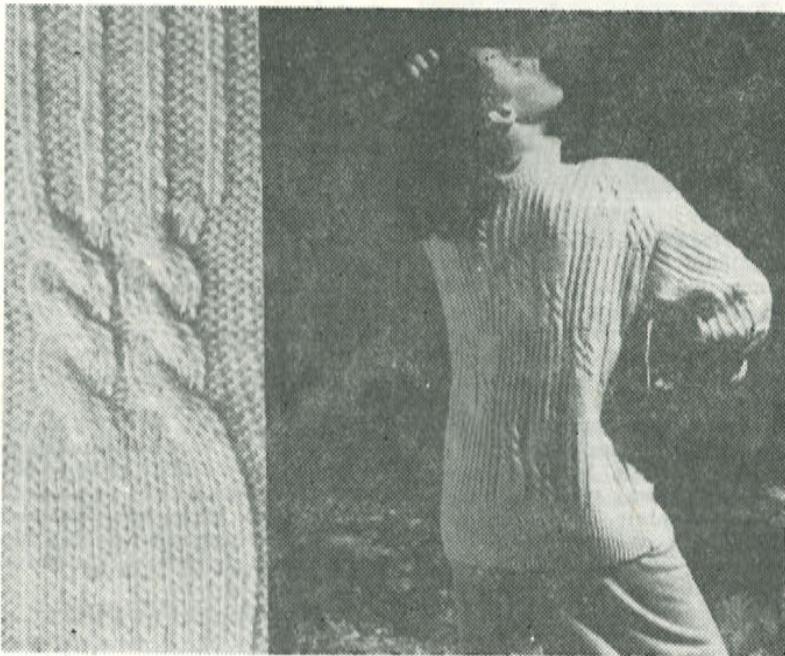
Pletieme same

Bliží sa zima a s nou studené počasie, mráz a vietor. Každá z nás už určite myslí na niečo teplé. Dnes vám, milé čitateľky, navrhujeme, aby ste si namiesto vlnenej čiapky upletli niečo iné, tak isto teplé, ale v tejto zimnej sezóne módné a originálne. Na prvom obrázku zľava je „rukáv“ upletený z jemnej vlny, alebo je najlepší, ale môžete ho upiesť aj z anilany. Upevňujeme ho na hlave módnym, taktiež pleteným vrkočom. Ak je veľmi zima, môžete si k nemu nasadiť teplú kožušinovú čiapku alebo klobúk, vtedy samozrejme bez vrkoča.

Na obrázku uprostred je teply vlnený, široký šál, v ktorom vám celkom iste bude teplo. Zasa na treťom obrázku je taktiež šál upletený z hrubšej vlny, viackrát otočený okolo krku a upevnený na hlave vrkočom z rôznofarebnej vlny. Rukavice na tomto obrázku sú upletené z tej istej vlny ako šál.

* * *

Teply pulóver by mala mať každá z nás vo svojom šatníku. Na našom obrázku prinášame pulóver v celku a vedľa vzor pletenia. ▶

ZO ŠÍREHO SVETA

POKLAD. Jeden dvaacärti-si-letý truhľák z Brém opravoval starý sekretár, ktorý mu zákazník prinesl. Při práci objevil v sekretári skryš, o niž majitel neviedel. Bylo v ním pries 170 tisíc marek. Truhľák odevzdal poklad policii.

V BÁNGLÁDEŠI polícia zatkla 16 mladistvých oboch pohlaví, ktorí pri jazere na predmestí Dháky usporiadali verejné hromadné milovanie. Vyvolalo to

všeobecné ohoršenie najmä preto, že islamské právo tejto krajinu zakazuje sexus a verejné bozkávanie sa. V niektorých oblastiach si ešte dnes musia ženy zahaľovať tvári.

KRÁSAVICE to majú ľahké. Pekný zovnajšok može mladým ženám v západných krajinách pomôcť stať sa herečkami alebo manekýnkami. Sociológovia si však položili otázku, či môže krásna zaručiť svojej majiteľke aj serióznejšiu kariéru. A, čuduj sa svete, zhodne konštatovali, že nemôže, ba naopak — je priamo prekážkou. Podkladom pre podobne závery sú výsledky ankety medzi podnikateľmi z viacerých západných krajín. Sociológovia, ku ktorým sa napokon pridal aj

psychológovia, zistili, že krásne ženy majú povest zlých pracovníčok. A sú v tom vlastne celkom nevinne. Respondenti z podnikateľských kruhov im totiž vytýkajú, že priveľa času venujú úprave svojho zovnajšku a na pracovisku odpútavajú pozornosť mužov od práce. Krásavice to teda nemajú ľahké.

„RYBÍ“ DÁŽD. Obyvateľ Londýna R. Langhton neveril vlastným očiam. Keď včasného po prudkom nočnom lejaku vyzrel z okna, na pozemku pri svojom dome uvidel „koberec“ živých rýb. „Počul som len, že silno prší...“ povedal susedom. Vichor totiž „vysal“ vodu z Temže aj s rybami, zdvíhol ju do vzduchu, a takmer tri kilometre niesol aj

s rybami k jeho domu. Je to prvý zaznamenaný prípad „lietajúcich“ rýb v Londýne. Podobné prípady sa vyskytli aj v iných častiach zemegule.

V NAPLES NA FLORIDE polícia zatkla 33-ročného Stevena Bensonu obžalovaného zo zavraždenia matky, 63-ročnej Margaret Bensonovej, nevlastného brata — 21-ročného Scotta Bensonu a z pokusu zavraždenia sestry, 40-ročnej Carol Bensonovej. Zavraždená matka bola považovaná za nekorunovanú kráľovnu tabaku. Po otcovi zdelila najväčší tabakový podnik na Floride. Ešte raz vysvitlo, že rodinné zväzky sú často krehké, keď ide o deľbu dedičstva, na dôvažok veľkého.

LEKARZ
WĘTERYNARII

ZAPALENIE WYMIESZANIA — Zapalenie takie u maciora może być spowodowane zarówno wnikiem zarazków jak i zatrzymaniem mleka w wymieszaniu na skutek niecałkowitego wyssania go przez proszęta lub naglego odsadzenia. Wymie maciory jest wtedy gorące, zaczernione i twarde. Dobrym środkiem w tym przypadku, jest maść kamforowa, która wcierana działa przeciwzapalnie, oraz stosowanie okładek z wody borowej. Aby uniknąć zapalenia wymieszania trzeba dbać o czystość kojca dla maciory (często zmieniać ściółkę). Odsadzając proszęta, trzeba to robić stopniowo. Na pięć dni przed odsadzeniem dopuszcza się proszęta 4–5 razy w ciągu dnia, w następnym dniu 3 razy, potem 2 i na dzień przed odsadzeniem tylko 1 raz.

WYPADNIĘCIE MACICY — Przypadek taki nie należy do rzadkości. Przyczyną są tu zbyt silne bóle porodowe. W krótkie po porodzie ze szpary sromowej zaczyna wysuwać się twór podobny do jelita o powierzchni poafaldowanej, barwy różowej. Narząd ten bardzo szybko wy-

dostaje się na zewnątrz i nieraź dochodzi do długości 1 metra. W krótkim czasie po wypadnięciu macica obrzęka i przyjmuje barwę ciemnoczerwoną. Taką wypadniętą macicę należy natychmiast obmyć zimnym różowofioletowym roztworem nadmanganianu potasowego (2–3 kryształki na szklankę wody) owiniąć czystym ręcznikiem lub prześcieradłem, polewać zimną wodą pół na pół z octem. Wprowadzenie macicy z powrotem do jamy brzusznej należy do trudnych zabiegów, dlatego niezwłoczne wezwanie lekarza jest konieczne. Często zaniechanie wypadnięcia macicy kończy się śmiercią zwierzęcia. Aby zapobiegać takim wypadkom, maciory prośne powinny jak najczęściej przebywać na świeżym powietrzu. Pastwisko i ruch przyczyniają się do normalnego przebiegu porodu.

WYPADNIĘCIE POCHWY — Na kilka dni przed porodem może wystąpić u maciora wypadnięcie pochwy. Często wypada równocześnie odbytnica. Ze szpary sromowej wystaje wtedy guz koloru sinoczerwonego, wielkości pieśni a nawet czasami główki dziecka. Do czasu przybycia lekarza guz należy obmyć zimnym roztworem nadmanganianu potasowego, podobnie jak przy wypadnięciu macicy.

SZELESTNICA BYDŁA

Tam gdzie są podmokłe pastwiska oraz w okolicach podgórz-

skich występuje nieraź choroba bydła i owiec zwana szelestnicą. Najbardziej wrażliwe na tę chorobę jest bydło od 3 miesiąca do 4 lat.

Chorobę wywołuje zarazek przebywający na pastwiskach w ziemi, może on przetrwać szereg lat nie nie tracąc na zdolności. Bydło zaraża się zjadając zakażoną karmę. Zarazek może też dostać się do organizmu przez ranę na skórze, szczególnie na nogach. W upalne lata, kiedy trawa jest przyschnięta, zwierzęta zjadają ją kalecząc jamę ustną lub przelyk. Powstają wtedy ranki, przez które zarazek wnika do organizmu. Dlatego też szelestnica występuje najczęściej w okresie suszy. Zarazek po dostaniu się do organizmu umiejscawia się w mięśniach wskutek jego działania tworzą się w mięśniach gazy, a na skórze pojawiają się obrzęki wielkości i kształtu małego bochenka chleba. Początkowo są one twardy, bolesne i gorące a potem zimne obrzęki, skóra wydaje przy obmacywaniu wyraźny szelest, stąd też i nazwa tej choroby. Jeśli obrzęki takie pojawiają się na nogach, to zwierzę kuleje. Poza tym bydło chore na szelestnicę traci apetyt, smutnieje i ma wysoką temperaturę — do 41–42 stopni. Choroba zwykle trwa krótko i prawie zawsze kończy się śmiercią w ciągu 12–48 godzin, czasem zdarza się, że trwa 3 dni, a niekiedy dłużej. Przy podejrzeniu o tę chorobę należy natychmiast wezwać lekarza,

który w miarę możliwości przeprowadzi leczenie i wyda zalecenia do postępowania ze zwierzętami jeszcze zdrowymi. W okolicach w których szelestnica występuje często, przed wypuszczeniem bydła na pastwisko przeprowadza się szczepienia zapobiegawcze. W celu zapobieżenia chorobie należy osuszać laki. Zwłoki padłych zwierząt na szelestnicę najlepiej palić lub oddać do rakarni. Nie wolno z nich zdejmować skóry, gdyż rozszerza się przy tym zarazki.

ZATRUCIA U DROBIU

To temat przewijający się w kilku listach Czytelników.

ZATRUCIA TRUTKAMI NA MYSZY I SZCZURY — zatruta pszenica używana do těpění gryzonii często jest przyczyną wielu śmiertelnych zatruc związań gospodarskich. Smierć może tu nastąpić w kilka godzin po zjedzeniu trutki, nawet bez uprzednich objawów. Jeżeli trutka była zrobiona z trucizny słabiej działającej, to objawy zatrucia mogą wystąpić w postaci: braku apetytu, posmutnienia, senności, duszności, pragnienia, ślinieniu się, nastroszeniu piór, czasem biegunki, drżeniu mięśni, chwiejnego chodu, wymiotach, porażeniach. Grzebień oraz dzwonki zabarwiają się na fioletowo. W takich przypadkach ptakom trzeba wlewać ostrożnie do dzioba wodę z dodatkiem węgla leczniczego, a mniej więcej po godzinie podać pół łyżeczki

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

ZEMIAKOVÁ POLIEVKA SO SYROM. Rozpočet: 1 l. vývaru z kostí a zo zeleniny, 300 g zemiakov, 100 g postrúhaného syra, 50 g masla, soľ, mleté čierne korenie, žltok, 1,25 dl smotany, zelená petržlenová vňať.

Očistene a na štvrtky pokrájané zemiaky zalejeme časťou vriaceho vývaru z kostí a zo zeleniny a uvaríme do mäkkia. Uvarené zemiaky pretrime cez sito alebo zmixujeme, pridáme k nim zvyšok vývaru a ešte chvíľu uvaríme. Potom polievku odstavíme, pridáme maslo a podľa potreby dochutíme soľou, mletým čiernym korením a nadrobno posukanou zelenou petržlenovou vňaťou. V polievkovej misie rozmešame smotanou so žltkom, pridáme jemne postrúhaný syr a na túto zmes za stáleho miešania nalejeme horúcu polievku.

BARANINA PEČENÁ S CESNAKOM. Rozpočet: 600 g baranieho mäsa, 50 g masti, soľ, bobkový list, 1 cibula, mletá červená paprika, 40 g hladkej mûky, 2 dl kyslej smotany.

Baranie mäso pokrájame na kocky. Nadrobno posekanú cibulu zapeníme na masti, pridáme mäso, mletú červenú papriku, soľ, bobkový list, podlejeme vodom a dusíme. Keď je mäso mäkké, štavu zahustíme smotanou, v ktorej sme rozharkovali mûku, ešte krátka povaríme a podľa chuti okyslime.

Podávame s haluškami.

HALUŠKY S JABLKAMI. Rozpočet: 6 jablk, 50 g hrozienok, trochu cukru, 20 g masla. — Na halušky: 1/4 litra mlieka, 60 g masla, štipka soli, 150 g hladkej mûky, 3 vajcia.

Jablka ošúpeme, nakrájame na osminky a s trochou cukru, hrozienkami a maslom chvíľu podsumíme. Na halušky si pripravíme mlieko s maslom a štipkou soli a uvedieme do varu. Potom naraz vsypeme mûku a miešame tak dlho, až sa cesto nechytá nádobu a je hladké. Odstavíme ho z

tepla, miešame a do vychladnutého zatierame jedno vajce po druhom. Potom lyžičkou namáčanou do studenej vody vykrajujeme haluštičky, vhadzujeme ich do vriacej vody, a keď vyplávajú na povrch, jednu skúsim, či je uvarená. Sedíme ich, prelejeme vodom a premiešame s jablkami. Podľa chuti dosladíme vanilkovým cukrom.

ŠALÁT

CVIKLOVÝ SALÁT. Rozpočet: 500 g cvikly, 2 jablká, 1 chren, soľ, rasca, cukor, olej, ocot.

Cviklu očistíme, umyjeme a uvaríme. Uvarené olúpeme a postrúhamo na hrubšie rezance. Pridáme rascu, postrúhaný chren a jablká, premiešame a zalejeme nálevom, pripraveným z otevřeného oleja, cukru a soľi.

Cviklový šalát môžeme pripraviť aj s majonézou.

OSLAVENCÚM

VEPŘOVÉ JAZÝČKY V ROSOLU. Rozpočet: 5 vepřových jazýčkov, 3 vepřové nožičky, 1 cibule, 1 mrkev, 15 dkg celeru, 10 dkg petržele, 5 zrnek pepře, 4 zrnka nového koření, 1 bobkový

list, sůl, 4 vejce na tvrdlo, 1/4 l octa, 4 konservové okurky, 3 dkg želatiny, 1 citrón.

Vepřové jazýčky očistíme, osolíme a uvaříme. Měkké vyndáme a vložíme na čtvrt hodiny do studené vody. Stáhneme z nich kůži, nakrájíme je na jemné plátky a urovnané do hlubší mísy.

Vepřové nožičky opálíme, očistíme, vyperejme ve vodě. Vaříme v osolené vodě s nakrájenou zeleninou, cibulí a kořením. Vývar předčíme, přidáme část vývaru z vařených jazýčků, abychom měli asi 1,5 litru tekutiny. Přidáme oct a znova povaříme asi 5 minut. Podle chuti přisolíme. Mezitím necháme ve 1/4 l studené vody nabobtnat želatinu a přidáme ji za stálého michání do horkého vývaru, až je želatina rozpuštěna. Nesmí se vařit! Předčíme vývar na jazýčky tak, aby byly potopeny a dáme je do studeného ztuhnout.

Ztuhlý pokrm nakrájíme na mísu, ozdobíme kotoučky vařených vajec na tvrdlo, okurkou, drobně nakrájenou cibulí a citronem.

MLADÝM HOSPODÝNKÁM

Mlynec na kávu se po delším užívání umastí. Není třeba ho myít, stačí, když do něj nasype-

od herbaty gorzkiej soli rozpuszczonej w pół szklanki wody. Trzeba zwrócić uwagę aby trutki były wykładane w miejscach, gdzie drób nie ma dostępu.

ZATRUCIE SOLA KUCHENNA — chore ptaki są tu senne i osowiale, mają duże pragnienie oraz biegunkę. Nogi mogą być bezwładne. Drób zwykle ginie po wystąpieniu pierwszych objawów. Należy natychmiast przerwać podawanie karmy zawierającą sól oraz podawać dużo wody do picia.

ZATRUCIE CZADEM — zdarza się w wychowalniach drobiu ogrzewanych węglem lub drzewem. Zatrucie to objawia się dusznością, utratą przytomności, drgawkami, sennością oraz chwiejnością chodu — wkrótce występuje śmierć. Zauważyszy dość wcześnie fakt czadu i zatrucia, ptaki należy natychmiast wynieść na świeże powietrze.

ZATRUCIE ŚRODKAMI ODKAŻAJĄCYMI — drób wpuszczony do świeża odkażonych pomieszczeń, lub skarmiony takimi środkami, które dostały się do karmy przez przypadek ulega zatruciowi, często wtedy widać poparzone dzwonki i grzebień są one opuchnięte. Może występować biegunka, ślinienie się oraz osłabienie. W tych przypadkach skórę trzeba obmyć ciepłą wodą, a do dzioba wlewać ostrożnie biało kurze lub mleko.

HENRYK MĄCZKA

me hrst rýže a umeleme. Mlýnek bude jako umyty.

Nakrojený salám nezmění barvu, natřeme-li odříznutou plochu sádlem nebo olejem.

Mléko nezkysne ani nevykypí, přidáme-li před bodem varu na každý litr kávovou lžičku cukru.

Tvrde máslo snadno namažeme na chléb, ponoříme-li nůž po každé do horké vody.

Bílkы se rychleji ušlehají, přidáme-li na špičku nože soli.

Těstoviny se při vaření neslepí, dodáme-li do vody lžíci oleje.

Tuk při smažení neprská, přidáme-li na špičku nože soli.

Vyschlou hořčici můžeme opět použít, přidáme-li několik kapek octu, trochu cukru a dobré promicháme.

Rozmrazenou chladničku nejprve uvnitř vymyjeme vlažnou vodou s trochou octa. Nepřijemný zápach odstraníme, přidáme-li do poslední vody lžíčku jedlé sody.

ODPOVEĎ:
Hrnčiar — 15
Krychle — B, E

PRAWNIK

UBEZPIECZENIA USTAWOWE ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ ROLNIKÓW

W wykonaniu postanowień ustawy z dnia 20 września 1984 r. o ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (Dz. U. Mr 45, poz. 242) Rada Ministrów wydała rozporządzenie z dnia 10 lipca 1985 r. w sprawie ubezpieczenia ustawowego odpowiedzialności cywilnej rolników (dz. U. Nr 33, poz. 146). Przedstawiamy podstawowe zagadnienia uregulowane tym rozporządzeniem:

KTO PODLEGA UBEZPIECZENIU USTAWOWEMU ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ ROLNIKÓW?

Ubezpieczeniu podlegają:

— osoby prowadzące indywidualne gospodarstwo rolne (rolnicy), przy czym przez gospodarstwo rolne należy rozumieć obszar użytków rolnych, gruntów leśnych, gruntów pod stawami oraz pod zabudowaniami związany z prowadzeniem gospodarstwa o łącznej powierzchni przekraczającej 0,5 ha, stanowiący zorganizowaną całość gospodarczą i znajdujący się we władaniu osoby będącej właściwicielem lub władającym, wykazanej w ewidencji gruntów. Gospodarstwem rolnym są również użytki rolne Państwowego Funduszu Ziemi, przedsiębiorstwa lub spółdzielnie dzierżawione przez osobę fizyczną, jeśli ich obszar przekracza powierzchnię 0,5 ha.

— osoby bliskie rolnikom — małżonki, dzieci, pasierbowie, dzieci przysposobione lub przyjęte na wychowanie, rodzice, przysposabiający, rodzeństwo, ojczym, macocha, teściowie, dziadkowie, wnukowie, zięciole i synowie — pracujące w gospodarstwie rolnym rolników,

— inne osoby pracujące w gospodarstwie rolnym rolników.

JAKI JEST ZAKRES ODPOWIEDZIALNOŚCI PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ Z TYTUŁU UBEZPIECZENIA USTAWOWEGO ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ ROLNIKÓW?

Państwowy Zakład Ubezpieczeń ponosi odpowiedzialność cywilną jeżeli w związku z prowadzeniem gospodarstwa rolnego rolnicy, osoby im bliskie lub pracujące w gospodarstwie są zobowiązani na podstawie obowiązującego prawa do odszkodowania za spowodowanie śmierci, uszkodzenie ciała, rozstroju zdrowia

wia albo utraty, zniszczenia lub uszkodzenia rzeczy. Odpowiedzialnością Państwowego Zakładu Ubezpieczeń objęte są również szkody w życiu prywatnym, jeżeli rolnicy lub osoby bliskie, pozostałe z nimi w wspólnym gospodarstwie domowym, ponoszą odpowiedzialność za te szkody na podstawie obowiązującego prawa.

ZA JAKIE SZKODY PAŃSTWOWY ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ NIE PONOSI ODPOWIEDZIALNOŚCI?

Odpowiedzialność Państwowego Zakładu Ubezpieczeń nie dotyczy szkód:

- wyrządzonych umyślnie,
- wyrządzonych osobom bliskim wskutek zniszczenia lub uszkodzenia mienia,
- wyrządzonych w życiu prywatnym w związku z uprawianiem sportów motorowych i polowania,
- wynikłych z przeniesienia chorób zakaźnych nie pochodzących od zwierząt,

— rzeczowych, spowodowanych wadami towarów dostarczonych przez osobę objętą ubezpieczeniem lub wykonywaniem przez nią usług; za wynikłe wskutek tego szkody osobowe PZU nie ponosi odpowiedzialności tylko wówczas, gdy osoba objęta ubezpieczeniem wiedziała o wadach,

— powstałych wskutek uszkodzenia, zniszczenia lub zaginięcia rzeczy wypożyczonych lub przejętych do użytkowania, przechowania lub naprawy,

— polegających na utracie gółówki, biżuterii, papierów wartościowych, wszelkiego rodzaju dokumentów, zbiorów filatelistycznych, numizmatycznych i innych,

— w drzewostanie lasów i parków na skutek wzniecenia pożaru,

— nie przekraczających 2.000 złotych,

— powstałych w związku z ruchem pojazdów mechanicznych objętych ubezpieczeniem ustawowym komunikacyjnym odpowiedzialności cywilnej.

JAKIEGO RODZAJU ŚWIADCZENIA SPEŁNIA PAŃSTWOWY ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ?

Z tytułu ubezpieczenia PZU wyplaca należne odszkodowanie w granicach odpowiedzialności cywilnej rolników, osób im bliskich lub pracujących w gospodarstwie. Niezależnie od odszkodowania PZU pokrywa koszty wynagrodzenia rzeczników powołanych przez siebie lub — za jego zgodą — przez osobę zainteresowaną w celu ustalenia okoliczności i rozmiaru szkody, a także zwraca koszty poniesione przez osobę objętą ubezpieczeniem w celu zapobieżenia zwiększeniu się szkody, uzasadnione okolicznościami danego wypadku.

W JAKIM PRZYPADKU PAŃSTWOWY ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ DOCHODZI OD SPRAWCY SZKODY ZWROTU WYPLACONEGO ODSZKODOWANIA?

Państwowy Zakład Ubezpieczeń obowiązany jest dochodzić od wyrządzającego szkodę rolnika, osoby mu bliskiej lub pracującej w gospodarstwie zwrotu wyplaconego odszkodowania, jeżeli szkoda została spowodowana w stanie nietrzeźwości. W uzasadnionych społecznie i gospodarczo wypadkach PZU może jednak częściowo ograniczyć swoje roszczenia.

JAKIE POWINNOŚCI CIĄŻĄ NA OSOBIE OBJĘTEJ UBEZPIECZENIEM

Rolnicy, osoby im bliskie i pracujące w gospodarstwie powinni:

- w przypadku zgłoszenia im bezpośrednio roszczeń osoby poszkodowanej przekazać te roszczenia do PZU i powiadomić o tym osobę poszkodowaną,
- w razie wypadku dążyć do zlagodzenia jego skutków i zapewnienia pomocy lekarskiej osobom poszkodowanym oraz w miarę możliwości zabezpieczyć mienie osoby poszkodowanej i starać się zapobiec zwiększeniu szkody,

— w wypadku z ofiarami w ludziach, jak również o wypadku powstałym w okolicznościach nasuwających przypuszczenie, że popełnione przestępstwo — niezwłoczenie zawiadomić Milicję Obywatelską albo prokuratora,

— zawiadomić PZU o wypadku oraz udzielić niezbędnych informacji i wyjaśnień ułatwiających PZU ustalenie okoliczności wypadku i rozmiaru szkód.

W JAKICH TERMINACH PAŃSTWOWY ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ WYPLACA ODSZKODOWANIE?

Odszkodowanie wyplacane jest przez PZU w terminie 30 dni od dnia otrzymania zawiadomienia o szkodzie. Jeżeli w tym terminie wyjaśnienie okoliczności koniecznych do ustalenia odpowiedzialności PZU albo wysokości odszkodowania okazało się niemożliwe — odszkodowanie wyplaca się w terminie 14 dni od wyjaśnienia tych okoliczności. Jednakże bezsporna część odszkodowania wypłacana jest przez PZU w terminie 30 dni.

Omówione rozporządzenie weшло w życie z dniem 1 lipca br. z tym, że jego przepisów nie stosuje się do zdarzeń objętych ubezpieczeniem, które powstały przed wejściem w życie tego rozporządzenia. Zdarzenia te rozpatrywane są według zasad poprzednio obowiązujących.

WIESLAWA MOLITORIS

HVĚZDY O NÁS

Začátek měsíce bude dost jednotvárný a klidný. V polovině měsíce starosti někoho blízkého způsobi nepříjemnosti i tobě. Tvoje pomoc může být velmi potřebná. Na tvou osobní situaci budou mít značný vliv finanční otázky.

Po celý měsíc se můžeš spolehnout na štěstí — samozřejmě ne v záležitostech, které jsou předem odsouzeny k neúspěchu. Ale to, co chceš začít, něco docela nového, zakončíš velmi úspěšně. Spolehni se na vlastní intuici.

Bude to velmi živé období, i když se ti některé věci nebudou líbit. Ale nenaříkej. To, co v práci už dávno plánuješ, se začne příznivě rozvíjet. Zklame tě

však někdo, na koho ses spolehl. Lepší bude spolupráce s někým, koho najdeš v poslední chvíli.

Něči cesta nebo změna bydliště tě zarmoutí, protože blízké styky se alespoň na nějakou dobu přeruší. Celý měsíc tě také budou trápit nějaké finanční problémy, jejichž řešení si vyžádá mnoho času a pozornosti.

Začátek měsíce uplyne ve znamení rodinných a domácích problémů. Něči rozhodnutí, s nímž nebudeš souhlasit, ti způsobi starosti a přinesec dodatečnou práci. Citelně se to odrazí i ve tvé finanční situaci.

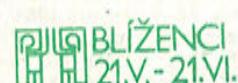

Měsíc bude dost zdařilý. Nová, zajímavá setkání a rozhovory,

které ti pomohou vyřešit složité osobní problémy. Zato finanční potíže se ti nepodaří rychle překonat. Nebude to mít nejlepší vliv na tvou náladu, a nervozita tě neopustí i z jiných, méně důležitých příčin.

Od poloviny měsíce se situace začne rychle a příznivě rozvíjet. Ocítneš se ve středu událostí a záležitostí, které tě odhadávna zajímají. Jen na tobě, na tvé energii a důslednosti záleží využití nových, dávno očekávaných příležitostí.

Zanedlouho se přesvědčíš, že tvá práce a úsilí nebyly marné, že přinesly výsledky. Někdo blízký ti nezískně, z dobrého srdece pomůže, a to tě nejvíce potěší. Jediná nepříjemnost tě potká: budeš muset značně omezit výdaje.

Záležitosti, které byly dosud nejisté a mlhavé, se ti konečně podaří definitivně vyřešit. Přinese ti to velkou úlevu a začneš

se klidněji dívat do budoucnosti. Prožiješ milé chvíle díky sympatií osoby, které sis dosud vůbec nevšimal.

Začátek měsíce uplyne ve znamení společenského života a milých setkání. Ve druhé polovině budou hlavní úlohu hrát problémy v zaměstnání. Tém budeš muset věnovat největší pozornost. Bez nových nápadů daleko nedojdeš!

Nejvíce si ceniš vlastní nezávislost, ale nesmíš to přehánět. Žiješ mezi lidmi a někdy se musíš přizpůsobit. V zaměstnání se objeví možnost příznivých změn, které se tě budou bezprostředně týkat. Snaž se je dovedně usmířnit.

Tvoje vztahy s šéfem nejsou nejlepší. Jsi přesvědčen, že je proti tobě zaujatý, ale je to jen jeho vina? Pomyсли, co bys ty udělal na jeho místě, kdyby někdo z tvých podřízených podkopával tvou autoritu.

NÁŠ TEST

Ruky a charakter

Tentokrát to máte jednoduché. Nemusíte si vymýšľať žiadne zložité odpovede, ani keby... Stačí, keď sa pozriete na svoje ruky a pokúsíte sa ich porovnať s niektorým z piatich ponúknutých typov. Presne to asi nebude nikdy, ale rozhodne to musi byť ženská ruka, čo aj zdôrazňujú náramky.

A tu je vaša charakteristika:

1) Ruka hranatá, štvorcová: Prezradzuje ženu mysliacu, vážnu, filozoficky založenú. Je to žena, ktorá je dobrým partnerom aj v fažkých životných chvíľach. Sama si neodpustí nič, k iným je skôr tolerantná aj keď isté zásady nikdy neprekročí. Na prvý pohľad je to ruka skôr neženská, s tupými prstami a širokými krátkymi nechťami. Sluší jej jednoduchý šperk, nechty nakrátko ostrihané. Mala by sa vystríhať krikľavých lakov. Táto ruka by mala byť vždy pestovaná.

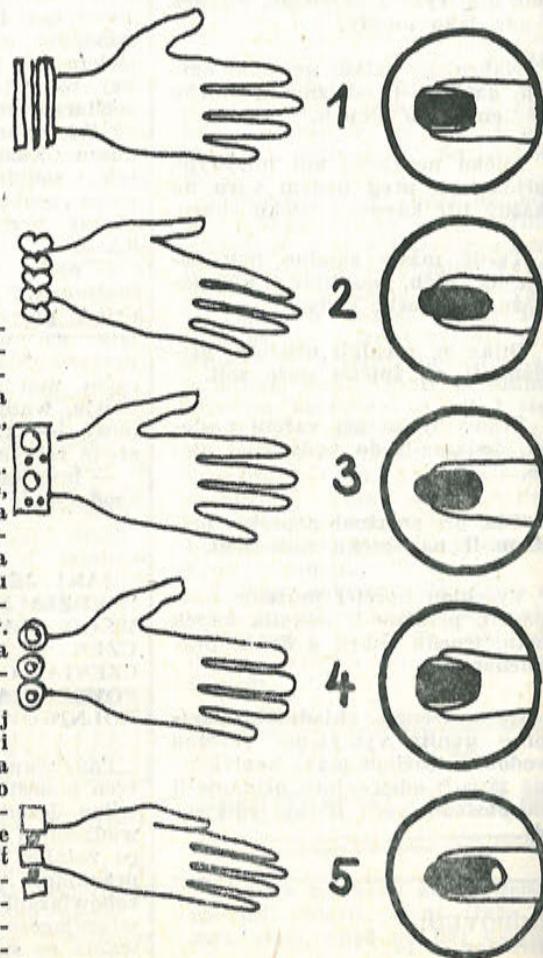
2) Ruka štíhlá, chudá, so zreteľnými klobmi patrí praktickej žene, reálne uvažujúcej, skôr vážnej, s malým zmyslom pre humor. Je to žena s charakterom, jej ruky pôsobia zaujímavo, ale nie je to krásna ruka. Máva aj pozdĺžne úzke nechty, mohla by si ich lakovať akýmkoľvek lakovom alebo len leští.

3) Vejárovitá ruka s dlhými prstami patrí citlivej žene, vnímajej, mohla by mať zmysel pre umenie a pretože má fantáziu, mala by

úspech aj ako tvorkynia umenia. Nechty máva skôr krátke, na konci sa rozširujúce. Mala by si ich strihať nakrátko a lakovať jemnými transparentnými laky. Ako partnerka je niekedy náladová, občas vyžaduje oporu, inokedy jej akákoľvek pomoc vadí.

4) Kužeľovitá ruka s paličkovými prstami. Také ruky majú ženy odvážne, vynaliezavé, sebavedomé. Nemávajú ľahký život aj keď sa možno na ne spoľahnúť. Avšak máločo odpúšťajú, majú svoje zásady, ktoré považujú za jedine správne. Ich ruky pôsobia živo, trochu trápenia mávajú s nechťami. Sú krátke a široké a mälokedy vyrastu do väčšej dĺžky. Vyplati sa používať jemný lakov a lakovať iba stred nechtu, na stranách nechávať „prúžok“, optický to nechty zužuje.

5) Je to štíhla, dlhá, krásna ruka. Žiaľ jej krásu majiteľky kazia obvykle tým, že pri podaní ruky nevedia oplatíť stlačenie a iba vkladajú vlažne dlaň do druhej ruky. Je to napokon pochopiteľné, pretože tiež ruky patria ženám „snilkam“, s ktorými život nie je práve ľahký. Za to môžu svoje ruky zdobit prekrásnymi šperkami, môžu používať krikľavé laky, skrátka nemusia sa bať, že upútajú svojimi rukami pozornosť. Komu sa stačí len podívať na krásne ruky, tu má možnosť.

INTERVIEW

Zoznámime vás s Albertom Klajdáčom, vedúcim samoobsluhy.

— Dobrý deň, dobrý večer, dobrú chut, na shledanou. Máte byť?

— Mám.

— Čo ste taký natešený?

— Že som vedel odpovedať na prvú otázku.

— Pre veľký úspech opakujeme. Máte byť?

— Mám.

— Máte ho komfortne zariadený?

— Mám.

— Máte auto?

— Mám.

— Aké?

— Saaba.

— Ako dlho ste naň šetrili?

— Tri mesiace.

— Kradnete?

— Kradnem.

„Co se tak klepete? To jste ještě nikdy neviděl žádnou Miss Galaxie?“

— Prosím si nohavice pre syna.
— Na koľko rokov?
— Asi na týždeň. Dlhšie mu nevydržia.

* * *
— Slečna, smiem vás odprevadiť domov?
— Môžete. A kde bývate?

— Dnes som urobil prvý krok k rozvodu.

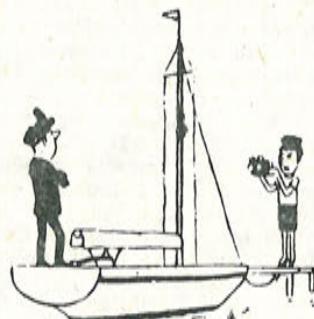
— A vy ste ženatý?

— Nie, ale som sa zasnúbil.

* * *

— Pán hlavný, čo by ste mi doporučali na jedenie?

— Dajte si faširku. Tam máte všetko...

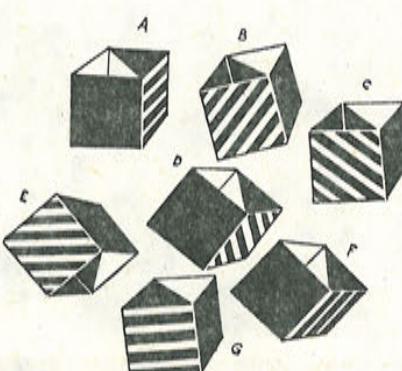

„Tak a ještě krůček dozadu!“
AFTENBLADET — Kodan

DOKÁŽEŠ TO?
HRNČIAR
Koľko nádob hrnčiar vypálil?

KRYCHLE

Máte 10 vteřin na „studování“ každé krychle. Pak označte ty, které jsou stejné. (Odpověď na str. 29)

MENO VEŠTÍ

Je spravidla múdra, bystrá, chápavá a vtipná. Od detstva prekvapuje rodinu otázkami, vtipnými odpovedami a výrečnosťou. Máva väčšinou sangvinickú alebo flegmatickú povahu. V škole sa najčastejšie veľmi dobre učí, často končí vysokú školu a býva z nej vynikajúca vedecká pracovníčka. Je zdržanlivá a dokáže sa dokonale ovládať. Nedáva sa ničom strhnúť a len ľahko sa dokáže nadchnúť pre nejakú vec. Aj tá maličká iskrička romantizmu je ukrytá v hlbke jej duše. Nemáva veľa priateľov, hoci okolie si ju váži. Ľudia sa asi boja jej ostrého jazyka. Oblieka sa dosť skromne, ale výkonné, neznáša módne výstrelky. Často zostáva v živote sama. Keď sa však vydá, máva obyčajne hodne staršieho manžela ako ona. Keď má deti — nikdy nie viac ako dve — vychováva ich veľmi prísnie.

Oblubeným kvetom Brigity je ruža a šťastným číslom 17 alebo 18. Z drahokamov má najradšej alexandrin. Brigita sa vyznačuje pevným zdravím a len zriedka chorľavie — trápi ju niekedy chrípka, angina, nádcha. V zrelem veku má spravidla už pekne zariadenú domácnosť a je všeobecne považovaná za osobu žijúcu v blahobute. Vie si v živote radíť a dožívá sa najčastejšie vysokého veku.

TADMIR

SNÁŘ

se vám o:

Spadající cihle — budeš mit neprijemnosti.

Cekání na někoho — stojíš pred velkými udalostmi.

Cerném chlebu — těžká bohatá strava přivedi ti nemoc.

Cíšníkovi — ztratíš svoji samostatnost.

Cíšnici — veselá budoucnost.

Dalekohledu — hledíš vstřík pěkné budoucnosti.

Clověku šťastném — bohatství; spicím — malé radosti; neznámém — někdo ukládá o tvůj majetek; hezkém — zdraví; smutném — cízi neštěstí se tě dotkne; vousatém — máš sklon k dobročinnosti. Jízdě čtyřspřežím — získáš čest a moc.

Fíkovém listu — něco někomu dodatečně promíneš.

Holubu na střeše — příjemné poselství; létajícím — zažiješ radost; chytání — ztráta; krmení — budeš mit sklon k dobročinnosti.

Hře v loterii — ztráta; výhře — budeš mit nepřátele; ztrátě — jsi nenáviděn a posmíván.

Hřbitově — tiché stáří.

Jelenu v běhu — tvé záležitosti se rychle a příznivě vyvinou.

Jalovci — odhalíš zlý úklad.

Jezdci — budeš ctěn a vážen.

Jinovatce na střechách a polích — ztroskotané naděje.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelnny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krystofkova, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alibeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiaňák, Jozef Grigľák, Ján Haláč, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Lýdia Mšálová, František Paciga, Štefan Vášanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 578.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 8.IX.1985, podpisano do druku 22.X.1985.

STÁVA SA ■ STALO SE...

POMOCKA PROTI CHRÁPANIU Vankúš proti chrápaniu, navyše ešte opatrený počítačom, vynášiel E. Winkler z NSR. Len čo spiaci začne chrápať, vankúš vydáva neprijemný písľavý zvuk, ktorý spiacemu zobudí. Ak nie je poruke takýto vankúš, najlepšie je obrátiť sa na bok...

NAJSTARŠIA GORILA — Gorila Massa, ktorá sa nedávno dožila 53 rokov a prekonala tak všetky rekordy v dĺžke veku svojho druhu, sa stále teší dobrému zdraviu. Jednotlivé inštitúty, laboratóriá zoologických záhrad a výskumné ústavy si však už podeliли časti tela, ktoré chce po jej smrti skúmať. Za svoj dlhý vek vdačí Massa starostlivej opatere pracovníkom zoo vo Philadelphii (USA), kde je pod ustavičným dozorom zverolekára, ktorý ju chráni pred infekčnými chorobami a predpisuje jej potravu bohatú na vitamíny a mi-

nerálne látky. Vedci akoby však už len čakali na jej smrť, aby mohli zistiť príčiny, ktoré gorile zabezpečili taký dlhý život, a ktoré by mohli byť inšpiráciou pri predĺžení ľudského života.

SOPHIE — MILÁČIK FRANCÚZOV. Volá sa Sophie Marceauová, má iba 18 rokov a má už za sebou úlohy v šiestich filmoch. „Objavil ju“ režisér Claude Poincaré, ktorý uvidel jej fotografiu v istej agentúre, ktorá sprostredkovávala prenajmovanie detí ako fotomodely pre reklamy. Sophie mala vtedy 13 rokov. Poincaré jej dal veľkú úlohu vo filme La Boum a Sophie si ihneď získala srdecia Francúzov. O dva roky neskôr zahrala v druhej časti tohto filmu, ktorý mal vo Francúzsku obrovský úspech a keď mala 16 rokov dostala najdôležitejšiu francúzsku filmovú cenu — Cezara. Odvtedy ju režiséri zaspievajú ponukami: o. i. bola už partnerkou Gerarda Depardieu a Jean-Paul Belmonda. Stala sa symbolom autentickej dievčenskosti, jej nevinný pohľad a nesmelý úsmev stále na novo nadchýňali divákov.

„Keď som začala hrať vo filme, bola som ešte dieťa a vôbec som nevedela o čo ide. Teraz

veľmi ľažko pracujem a chcem urobiť veľkú kariéru“ — úprimne hovorí Sophie.

Jej najnovším filmom je L'amour braque v režii Andrzeja Żuławského. Sophie odmietla všetky iné ponuky, aby mohla hrať vo filme tohto režiséra, o ktorom sa vraví, že má „štastnú ruku“. Vieme tiež, že film Žuławského obvykle šokujú svoju smelosťou a dokonca dramatickou. Taký je aj film L'amour braque a Sophie po prvýkrát nehrá nevinné dievčatko, ale mladistvú prostitútku. Časť divákov bola rozčulená, keďže vo filme je veľa smelých scén. „Sophie v tejto úlohe zachovala svoju nevinnosť a jej telo je tak dojímavo detské, že jej možno prepáčiť všetko“ — napísal jeden kritik. Sophie je aši aj nádej miláčikom Francúzov. Na snímke: Sophie Marceauová.

ANGLICANÉ, ktorí si veľmi vážia kráľovské rodiny, boli tim snímkem zhoršení. Nejmladší kráľovský syn Eduard leží svázaný na kolejích, za ním skupina mládeže obou pohlaví a bližiacej se stará parní lokomotiva. Hodí sa, aby sa kráľovský syn fotografoval v takovej situácii? ptali se lidé.

Jednadvacetiletý Eduard, student univerzity v Cambridge, je členom miestneho divadelného súboru a nadšeným hercrom — ochotníkom. Súbor se rozhodol, že udělá reklamu připravovanému představení hry „Cath me

Foot“. Právem usoudili, že snímek prince ležičího na kolejích bude výjimečne účinný. Princ ochotne souhlasil, byl to ostatne jeho vlastný nápad. Kráľovna tam však nebyla priali nadšena.

Na snímku: Princ Eduard a jeho priateľ z Cambridge.

ZENA A ŽRALOK. Žralok liďozrout je nejnebezpečnejší ze všetkých žralokov. Nejvýši z nich jsou 12 metrov dlouhé a váží tři tuny; plují rýchlosťí až 70 km/hod. Všichni vedí, jak nebezpečný je žralok se svými zu-

by ostrými ako břitva. Dlouho se proto nepodařilo vyfotografovat nebo na filmovat lidožrouta v jeho přirozeném prostředí, čili v mořských hlubinách.

Poprvé se o to pokusili dva australští potápěči. Žraloka přilákal 700 kg koňského masa a ryb a 130 litrů kravské krve, hozené do oceánu. Když se žralok objevil, z paluby lodi paní Gschwendové spustili pod vodu kovovou klec, v níž byli Svýcarka paní Gschwendová a její dvacetiletý syn Christian, oblečení do potápěckých kombinéz, s kamerami a jiným potřebným zařízením. Jejich žralok byl „jen“ šest metrů dlouhý. Vůně masa a krve ho rozrušila. Kroužil kolem klece a pokoušel se do ní dostat. Trvalo to několik dní. Žralok se vrácel ke kleci a často ho doprovázely jiné dravé ryby. Snímky, které se statečné Svýcarkové podařilo udělat, se staly senzací. Na snímku: Anne-Marie Gschwendová.

NEUVĚŘITELNÉ: ve Spojených státech se skupina mladých lidí vloupala do systému spojů Pentagonu. S pomocí obyčajného domáčiaho počítače sedm chlapců mladších než 18 let ze South Plainfield zjistilo tajná telefonní čísla amerického ministerstva obrany a jeho systém mezikontinentálního spojení. Obratní chlapci zlomyslně přerušovali spojení Pentagonu s evropským velitelstvím NATO, vedli drahé rozhovory s mnoha zeměmi na světě na účet jednoho z generálů, objevili asi 500 čísel úvěrových legitimací různých lidí a na jejich účet kupovali nejmodernější rozhlasovou a televizní techniku. Uředníci z Pentagonu si oddechli s úlevou, když byli autoři této „válečné hry“ zatčeni.

NAJDRAHŠÍ NA SVETE. Za vše dva milióny dolárov predali v newyorskej aukčnej sieni Sotheby's rolls-royce, ktorý používali členovia populárnej skupiny Beatles na vrchole svojej slávy, v druhé polovici šestdesa-

SLÁVNA NOHA. Jo Carducci, obyvateľ jednej z dediniek ležiacich pod slávnou sopkou Etna, je na Sicílii mimoriadne známy a oblúbený. Slávu mu priniesla — jeho noha, ktorá ho začne bolieť vždy niekoľko hodín pred zemetrasením. Ze nejde o náhodu ani o podvod, dokázal i nedávno, keď sa uprostred noci zobudil na ostrí bolesti v nohe. Hned vstal, obliekol sa a utekal k starostovi. Ten naštastie nebral jeho varovanie na ľahkú váhu a dal ihneď zvonit na poplach. Na tento signál obyvateľstvo dedinky opustilo svoje domovy. O krátky čas silné zemetrasenie zrútilo niekoľko budov.

POKER POD VODOU. Svetový rekord v hraní pokeru pod vodou vytvorili dva páry mladých ľudí v bazéne jedného hotelu na Floride (USA). Tito štvoria potápeli z povolania, vybaveni kyslikovými bombami a zásobou špeciálnej stravy, 57 hodín nepretržite mastili karty z nepremokavého materiálu na stole, ktorý, podobne ako stoličky, bol prípevnený ku dne bazéna.

tých rokov. Takmer šesť metrov dlhá limuzína má jasnožltú farbu a je pomaľovaná modrými a červenými kvetmi. Jej majiteľom bol John Lennon, ktorý v roku 1977 venoval toto auto newyorskému múzeu.

